

ETLA – ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS

Suhdanne

VUOSIKIRJA 2017:1

1

Talous
Suhdanne
Artikk

ETLA – Elinkeinoelämän tutkimuslaitos

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen edeltäjä Taloudellinen Tutkimuskeskus perustettiin vuonna 1946.

Etlä on voittoa tavoittelematon yhdistys, jonka toiminnan perustana on näkemys siitä, että toimiva markkinatalous on elinvoimaisen kansantalouden ja suomalaisten hyvinvoinnin edellytys.

Etlän kannatusyhdistyksen jäseniä ovat Elinkeinoelämän keskusliitto r.y. ja Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton (TT) Säätiö. Etlä tekee tutkimuksia myös kannatusyhdistyksen ulkopuolisella rahoituksella.

Etlä tutkii yritysten menestymistä, talouden kasvua, rakennemuutosta, työmarkkinoiden toimintaa ja yhteiskunnan hyvinvointia. Tavoitteena on tuottaa akateemisesti pätevää tietoa, josta on hyötyä talouspolitiikan päättäjien, yritysten ja kansalaisten päätöksenteolle.

VALTUUSKUNTA

Jorma Ollila

Puheenjohtaja

Jäsenet

Elina Björklund

Aaro Cantell

Henrik Ehrnrooth

Jaakko Eskola

Leif Fageräs

Mikko Helander

Taavi Heikkilä

Jyri Häkämies

Mika Ihamuotila

Pia Kalsta

Ari Kaperi

Reijo Karhinen

Nina Kopola

Matti Lievonen

Pekka Lundmark

Marjo Miettinen

Risto Murto

Jari Paasikivi

Jussi Pesonen

Risto Siilasmaa

Maarit Toivanen-Koivisto

Jaana Tuominen

Mika Vehviläinen

Christoph Vitzthum

HALLITUS

Jorma Ollila

Puheenjohtaja

Jäsenet

Timo Ahopelto

Matti Alahuhta

Bengt Holmström

Satu Huber

Kari Jordan

Matti Kähkönen

Veli-Matti Mattila

Leena Mörttinen

Tuula Teeri

Björn Wahlroos

ETLA – ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS

Suhdanne

VUOSIKIRJA

2017:1

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos on julkaissut suhdanne-ennusteita vuodesta 1971. Vuoden 2006 alusta ennusteet julkaistaan kaksi kertaa vuodessa ilmestyvässä SUHDANNE-vuosikirjassa. SUHDANNE sisältää myös artikkeleita ajankohtaisista aiheista.

Markku Kotilainen
VTT
päätoimittaja,
tutkimusjohtaja,
yhteenvedo,
talouspolitiikka

Birgitta Berg-Andersson
KTL
vientä,
tuotanto,
tuonti ja
maksutase

Ville Kaitila
VTL
yksityinen kulutus,
tuotanto, hinnat
ja kustannukset,
mallien käyttö

Hannu Kaseva
VTK
julkinen talous,
investoinnit,
tuotanto,
työllisyys

Markku Lehmus
VTT
kansainvälinen
talous, mallien
käyttö

Julkistamispäivä: 22.3.2017

Toimitustyö: Laila Riekkinen, taitto: Kimmo Aaltonen, kuvat: Kimmo Aaltonen ja Eija Kauppi

Suhdanteen kuvat ovat katsottavissa internetissä (www.etla.fi). Suhdanteen laadinnassa käytettävää tilastoaineistoa voi tilata Etlan tytäryhtiöstä Etlatieto Oy:stä (puh. 09-609 901). Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan julkaiseman Suhdanne-vuosikirjan kustantaa ja myy Etlan tytäryhtiö Taloustieto Oy (puh. 09-609 909).

Painopaikka: Next Print Oy, Helsinki, 2017

PÄÄTOIMITTAJAN ESIPUHE

EU-talouksien
kohtalainen
kasvu jatkuu,
protektionismin
nousu on uusi
uhka

Matalat korot ja yhä maltillinen inflaatio tukevat kulutusta EU-alueella. Myös Suomen viennille tärkeän investointitoiminnan odotetaan hiljalleen elpyvän. Venäjän-viennin arvioidaan jo kääntyvän pieneen nousuun. Positiivisesta kehityksestä huolimatta kansainvälisessä taloussympäristössä on paljon epävarmuuksia. Britannian EU-eroa tukenut kansanäänestys hidastaa talouskasvua jo ennen eron toteutumista. Kiinan bkt:n kasvu on hidastumassa, ja riski suuremmastakin jarrutuksesta on olemassa. Uuden uhkan tuovat Yhdysvaltojen uuden presidentin protektionistiset linjaukset. Ns. kilpailukyky-sopimus kohentaa Suomen viennin kustannuskilpailukykyä asteittain, mutta palkkamallittia tarvitaan yhä. Tässä Suhdanteessa kuvaamme perusennusteen lisäksi myös vaihtoehtoisia kehitysuria ja niiden vaikutuksia.

Suhdanne-ennusteen ohella julkaisumme sisältää artikkeleita ajankohtaisista aiheista. Siinä on myös lyhyempiä ns. erityisteemoja.

Julkaisun alkuun sijoitettu oma artikkelini käsittelee talouspoliittista tilannetta euroalueella ja Suomessa. *Antti Kauhanen* arvioi työmarkkinatilannetta paikallisen sopimisen näkökulmasta. Julkaisun lopun artikkeliosuudessa *Birgitta Berg-Andersson*, *Ville Kaitila*, *Markku Kotilainen* ja *Markku Lehmus* esittelevät Suomen ja Britannian taloussuhteita. *Jyrki Ali-Yrkkö*, *Tero Kuusi* ja *Mika Maliranta* arvioivat, miksi yritysten investoinnit ovat vähentyneet.

Erityisteemojen aiheita ovat vaihtoehtoiset kehitysurat, erilaisten palkankorotusten vaikutukset talouskehitykseen, kansainvälisen talouden epävarmuudet, Suomen julkisen talouden rakennejäämä ja yrittäjyys.

Toivotan kaikille lukijoille aurinkoista kevättä ja antoisia hetkiä Suhdanteen parissa.

Helsingissä maaliskuussa 2017

Markku Kotilainen

Talouspolitiikka s. 5

Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa keväällä 2017

Markku Kotilainen

Paikallinen sopiminen ja palkkojen joustavuus

Antti Kauhanen

Suhdannekatsaus s. 15

Katsaus suhdannekehitykseen

Kansainvälinen suhdannekehitys

Kotimainen suhdannekehitys

Vienti

Investoinnit

Yksityinen kulutus

Julkinen talous

Tuotanto ja työllisyys

Tuonti ja maksutase

Hinnat ja kustannukset

Etlan ennustevirheet

Artikkelit s. 83

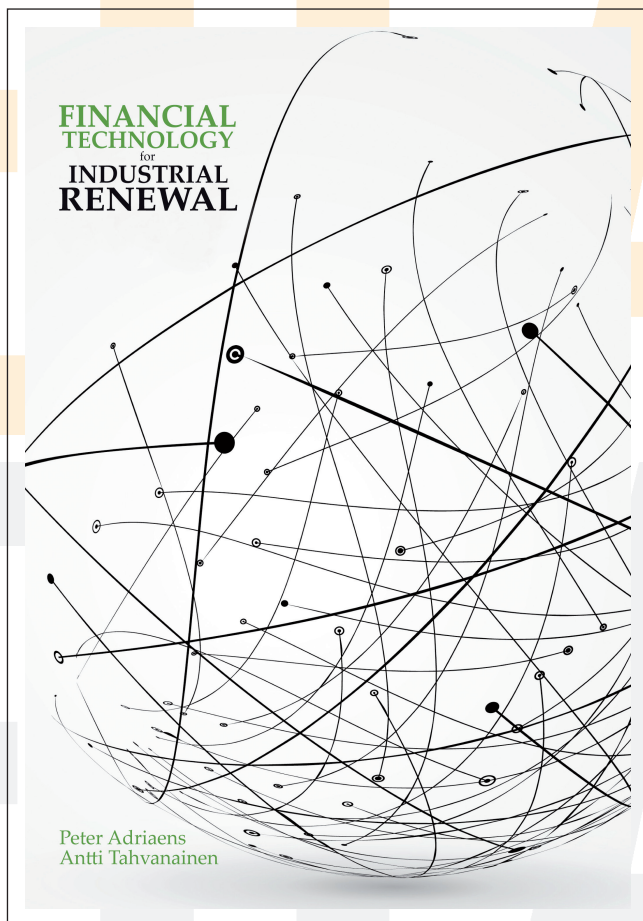
Suomen ja Britannian taloussuhteet

Birgitta Berg-Andersson, Ville Kaitila, Markku Kotilainen & Markku Lehmus

Investoidaanko Suomessa riittävästi?

Jyrki Ali-Yrkkö, Tero Kuusi & Mika Maliranta

FINANCIAL TECHNOLOGY for INDUSTRIAL RENEWAL

Peter Adriaens – Antti Tahvanainen

270 s. 29 euroa
(Tuotekoodi B272) ISBN 978-951-628-669-6

SOITA TAI TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

Talouspolitiikka

Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa keväällä 2017	6
<i>Markku Kotilainen</i>	
Paikallinen sopiminen ja palkkojen joustavuus.....	12
<i>Antti Kauhanen</i>	

Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa keväällä 2017

MARKKU KOTILAINENTutkimusjohtaja
ETLA

YHDYSVALTOJEN KESKUSPANKKI NOSTAA OHJAUSKORKOJA, EKP:N ELVYTYS JATKUU

Yhdysvaltojen keskuspankki (Federal Funds Rate) nosti ohjauskorkoa joulukuussa 2015 ensimmäisen kerran seitsemään vuoteen ja uudestaan joulukuussa 2016. Viimeisimmässä nostossa ohjauskoron vaihteluväli korotettiin 0,25–0,50 prosentista 0,50–0,75 prosenttiin. Keskuspankki arvioi, että maan taloudellinen tilanne on kokenut niin, että nostoja voidaan jatkaa. Se indikoi, että vuodelle 2017 ajoittuisi kolme koronnostoa. Viime aikoina Yhdysvaltojen taloudellinen kasvu on ollut vahvaa, ja maan työllisyys on kehittynyt positiivisesti. Myös presidentti Trumpin ekspansiiviseksi arvioitu finanssipolitiikka on peruste rahapolitiikan kiristämiseksi.

Euroopan keskuspankki laski 10. maaliskuuta 2016 ohjauskorkonsa 0,00 prosenttiin aiemmas-ta 0,05 prosentista. Pankkien yliön talletuskorko on negatiivinen, maaliskuussa 2016 tehdyn päätöksen jälkeen -0,4 prosenttia. Pankit siis joutuvat maksamaan tehdessään talletuksia keskuspankkiin.

EKP aloitti keväällä 2015 laajamittaisen valtionlainojen (ja samalla yksityisten arvopapereiden) osto-ohjelman. Kun EKP ostaa valtionlainoja, muiden rahoittajien kapasiteettia vapautuu toisiin kohteisiin. Joulukuussa 2016 päätettiin, että arvopaperiostot jatkuvat 80 miljardin kuukausisummalla maaliskuuhun 2017 asti ja sen jälkeen 60

miljardin dollarin summalla joulukuuhun 2017 asti. Niitä voidaan jatkaa senkin jälkeen siihen saakka kunnes inflaatio on pysyvästi kohonnut kohti keskuspankin hieman alle 2 prosentin inflaatiotavoitetta.

Ostojen ensisijainen tarkoitus on alentaa yksityisen sektorin rahoituksen pitkiä korkoja ja tukea siten investointitoimintaa. Rahapolitiisella elvytyksellä on talouskasvua vahvistava vaikutus rahoituksen tarjonnan kautta. Sen teho kuitenkin riippuu yritysten luottamuksesta tulevaan, mikä vaikuttaa rahoituksen kysyntään. (<https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>) Kun ostot alentavat valtionlainojen korkoja, myös valtioiden rahoitustaakka helpottuu.

EKP:n kevyen rahapolitiikan konkreettisin vaikutus on se, että korot säilyvät matalina ja euron kurssi on heikompi kuin se muuten olisi. Euroa heikentää suhteessa dollariin osaltaan myös Yhdysvaltojen rahapolitiikan kiristyminen. Korkojen mataluus ja runsas likviditeetti tukevat osakekurssien nousua. Joissakin maissa matalien korkojen seurauksena voi olla myös asuntojen hintojen merkittävä nousu. Muutaman vuoden tähtäyksellä riskinä on varallisuuskuplien synty.

Inflaation kohoamisesta huolimatta talouskehitykseen liittyvät riskit pitävät EKP:n rahapolitiikan keveänä. Ns. pohjainflaatio pysyy myös matalana. Jos euroalue ei kohtaa uusia shokkeja, EKP

vähentänee määrällistä elvytystään asteittain vuoden 2018 aikana. Ohjauskorkoja nostetaan arviomme mukaan vuoden 2019 alussa.

EUROALUEEN FINANSSIPOLITIikka ON VUONNA 2017 NEUTRAALIA

Finanssipolitiikka oli vuonna 2016 koko euroalueella lievästi elvyttävää. Alueelle tullut suuri turvapaikanhakijoiden määrä johti osassa euromaita julkisten menojen lisäykseen, joka kasvatti alijäämiä ja kohotti samalla (yhdessä turvapaikanhakijoiden oman rahankäytön kanssa) kokonaistuotantoa muutamilla prosenttiyksikön kymmenyksillä. Vuonna 2017 koko euroalueen finanssipolitiikan arvioidaan olevan suunnilleen neutraalia.

Muun muassa OECD, IMF ja eräät tutkijat ovat ehdottaneet euromaille koordinoitua finanssipoliittista elvytystä. Sen toteutumismahdollisuudet ovat kuitenkin erityisesti Saksan vastustuksen vuoksi pienet. Elvytysvaraa olisi lähinnä vahvan julkisen talouden mailla Saksalla ja Alankomailla. (Ks. in't Veld, 2016, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eeeb/eb016_en.htm?utm_source=Publications&utm_medium=email&utm_campaign=eb016)

EU-maat ovat sopineet yhteisestä investointiohjelmasta (ESIR), jolla pyritään käynnistämään noin 300 miljardin euron arvosta investointeja sekä julkisella että yksityisellä rahoituksella. Ohjelman kokoa ollaan kasvattamassa 500 miljardiin euroon ja ohjelma-aikaa jatkamassa kolmesta kymmeneen vuoteen. Investointien kohteina ovat infrastruktuuri, varsinkin laajakaista- ja energjaverkot sekä teollisten keskusten liikenneinfrastruktuuri, koulutus, tutkimus ja innovointi, sekä uusiutuva energia ja energiatehokkuus. Ohjelmaan kuuluu myös pk-sektorin rahoitustilanteen parantaminen. Rahoitus kerätään EU-ohjelmista, Euroopan investointipankilta, mahdollisilta muilta julkisilta rahoittajilta (mm. jäsenvaltioilta) sekä yksityisiltä toimijoilta. Ohjelmasta on myönnetty rahoitusta aikataulun mukaisesti. Ehkä hieman yllättäenkin, ohjelman julkinen rahoitus ja riskinkanto ovat kyenneet mobilisoimaan lähes tavoitellussa määrin

yksityistä lisärahoitusta. Ohjelman iso kysymys on, missä määrin se luo aitoa uutta rahoituksen tarjontaa ja missä määrin se vain korvaa muuta rahoitusta. Itse investointien toteutuminen tapahtuu asteittain.

EU:N KRIISIMAIEN TALOUKSIA ON PYSTYTTY VAKAUTTAMAAN

Viime vuosina euroalueelle luodut vakausjärjestelyt (mm. Euroopan vakausmekanismi EVM, yhteinen pankkivalvonta, uusittu vakaus- ja kasvuso-pimus ym.) ovat vakauttaneet markkinoita, koska järjestelyt ovat vähentäneet kriisien välittymistä muualle euroalueelle. Keskeinen vakauden lisäjä on kuitenkin ollut Euroopan keskuspankki, jonka uskotaan tekevän kaikkensa markkinavakauden ylläpitämiseksi.

EU:n komissio ennustaa Kreikan julkisen talouden alijäämäksi 1,1 prosenttia suhteessa bkt:hen sekä vuonna 2016 että 2017. Vuonna 2018 se arvioi julkisen talouden kääntyvän 0,7 prosenttia ylijäämäiseksi. Jos tämä toteutuu, julkisen velan bkt-osuus kääntyy pieneen laskuun jo tänä vuonna. Tämän kehityksen ehtona on melko kunnianhimoinen lähes 3 prosentin vuotuinen bkt:n kasvu ja pysyminen EU:n kanssa yhteisesti sovituihin meno- ja tulotavoitteisiin. Positiivisesta perusskenaariosta huolimatta Kreikan talous on herkästi haavoittuva vielä kauan. Vaikka noin 180 prosenttia bkt:sta olevaa julkista velkaa on jo kertaalleen uudelleenjärjestelty, korkoja alennettu ja takaisinmaksun ehtoja lievennetty, kysymys velan uudesta uudelleenjärjestelystä pysyy pitkään asialistalla.

Espanjassa ja Irlannissa on viime aikoina edistytty sekä julkisen talouden tasapainotuksessa että kasvun käynnistämisessä. Portugalissakin talous on päässyt kasvuun, mutta julkisen talouden alijäämä on yhä ongelma. Hyvän kehityksen jatkumisen edellytyksenä on kyseisten maiden poliittinen vakaus.

Italiassa korkea julkisen velan taso ja pankkien ongelmaluotot muodostavat merkittävän riskin rahoitusmarkkinoiden vakaudelle. Maassa järjes-

tetään viimeistään vuonna 2018 parlamenttivaalit, joiden tulos voi myös aiheuttaa levottomuutta markkinoilla. Uhkana on eurokriittisen viiden tähden liikkeen menestyminen vaaleissa, mikä voisi monimutkaistaa Italian poliittista tilannetta ennestään. EU-maissa on tänä vuonna tärkeitä vaaleja useissa maissa. Alankomaissa on parlamenttivaalit maaliskuussa, Ranskassa presidentinvaalit toukokuussa ja Saksassa liittopäivävaalit syyskuussa. Näissä kaikissa maissa seurataan sitä, miten populistiset puolueet menestyvät vaaleissa, koska tuloksella voi olla merkitystä EU-maiden yhtenäisyyteen ja poliittisiin linjauksiin. Pahimmillaan vaaleista voi käynnistyä spekulatio euroalueen hajoamisesta.

Euroopan pankkiviranomainen (EPV) julkisti 51 eurooppalaisen systeemisesti tärkeän pankin stressitestit 29.7.2016. Näiden pankkien varat ovat 70 prosenttia EU:n pankkijärjestelmän kokonaisvaroista. Testissä merkittäviä vakavaraisuusongelmia havaittiin yhdessä italialaisessa, yhdessä irlantilaisessa ja yhdessä itävaltalaisessa pankissa. Vakavaraisuus on keskimääräistä heikompi jopa suurissa saksalaisissa pankeissa. Kokonaisuutena stressitestien tulokset olivat kuitenkin riittävän hyviä, jotta markkinarauhattomuuksilta vältyttiin. Vaikka kriisinsietokyky on kehittynyt parempaan suuntaan, suuret taloudelliset tai poliittiset kriisit heijastuisivat väistämättä myös pankkijärjestelmään. Erityisen haavoittuviksi voidaan arvioida Italian ja Portugalin pankkisektorit. (<http://www.eba.europa.eu/-/eba-publishes-2016-eu-wide-stress-test-results>)

PROTEKTIONISMIN UHKA ON KASVANUT

Presidentti Trump on heti valintansa jälkeen ryhtynyt toimiin toteuttaakseen vaalikampanjassa antamansa lupaukset. Heti ensimmäisenä työpäivänään hän allekirjoitti presidentin asetuksen (executive order) Yhdysvaltojen irrottautumisesta Tyynenmeren vapaakauppasopimuksesta (TTP). Lisäksi hän on ilmoittanut, että Yhdysvallat haluaa neuvotella Pohjois-Amerikan vapaakauppasopimuksen (Nafta) uudestaan ja että Yhdysvallat asettaa korkeat tullit yrityksille, jotka siirtävät tuotantoa ulkomaille. Presidentti ei kykene yksin

viemään näitä asioita päätökseen, mutta asetusten allekirjoittaminen on kuitenkin signaali hänen päättäväisyydestään. Neuvottelut EU-maiden ja Yhdysvaltojen välisestä vapaakauppasopimuksesta (TTIP) pysähtyivät jo ennen Yhdysvaltojen presidentinvaaleja, eikä niitä ole jatkettu nykyisessä kielteisessä ilmapiirissä.

Republikaanien joukosta Trumpin esiintymisiä on jo ehditty kritisoida siitä, että ne ovat vastoin puolueen perinteistä vapaakauppaa suosivaa linjaa. Nähtäväksi jää, onko Trumpin esiintyminen vain manifestaatio halusta lunastaa vaalilupaukset vai muuttaako Yhdysvallat kauppapolitiikkansa todella protektionistiseksi. Tämä olisi vaarallista koko maailmankaupan kannalta, koska muut maat todennäköisesti vastaisivat Yhdysvaltojen toimiin. Kun Yhdysvaltojen markkinat tulisivat viejille vaikeiksi, viejät suuntaisivat ponnistelunsa Euroopan markkinoille, myös polkumyyntitoimin. EU-maiden olisi tällaisessa tilanteessa vaikeaa pysyä protektionististen toimien ulkopuolella.

Myös Trumpin pyrkimyksillä muuttaa Yhdysvaltain yritysverojärjestelmää voi olla kauaskantoisia vaikutuksia. Esillä on ollut mm. mahdollisuus asettaa kaikelle tuonnille vero ja vapauttaa vientituotanto kokonaan verosta. Vaikka tällaisten muutosten seurauksena dollarin kurssi luultavasti vahvistuisi ja söisi syntyvää Yhdysvaltojen kilpailuetua, paine muille maille muuttaa verotusta samansuuntaisesti voisi olla tuntuva. Yritysverotuksessa voitaisiin laajemminkin siirtyä ns. kohdemaaperiaatteeseen nojautuvaan kassavirtaveroon (<https://www.etla.fi/kolumnit/trump-ja-yritysverotus/>).

UKRAINAN KRIISIN VUOKSI ASETETUT PAKOTTEET JATKUVAT

Ukrainan kriisi ja sen synnyttämät taloudelliset pakotteet jatkuvat. Joulukuussa 2016 EU jatkoi Itä-Ukrainan tilanteeseen liittyviä sanktioita 31.7.2017 saakka. (<http://www.formin.finland.fi/Public/default.aspx?contentid=299145&contentlan=1&culture=fi-FI>) Niitä todennäköisesti jatketaan edelleen, ellei Minskin rauhansopimuksen mukainen ratkaisu edisty Itä-Ukrainassa. Myös

Venäjän elintarvikkeiden tuontia rajoittavat toimet jatkuvat ainakin vuoden 2017 loppuun asti.

Pääosa Suomen Venäjän-viennin toteutuneesta vähenemisestä on aiheutunut maan kokonais-tuotannon supistumisesta. Sen akuutti syy taas on ollut raakaöljyn hinnan jyrkkä lasku. Vientiä Venäjälle on jarruttanut myös ruplan voimakas devalvoituminen, mikä on heikentänyt suoma-laisten yritysten kilpailukykyä Venäjällä. Etlan tutkimuksen mukaan Venäjän EU:n elintarvikevien-nille asettamat pakotteet ovat haitanneet Suomen vientiä enemmän kuin EU:n Venäjälle asettamat pakotteet. (<http://www.etla.fi/julkaisut/pakotteiden-vaikutus-suomen-vientiin-venajalle/>) Viime-aikainen öljyn hinnan nousu kääntänee Suomen Venäjän-viennin pieneen nousuun.

SUOMEN JULKISEN TALOUDEN TASAPAINO PARANEE HITAASTI

Keväällä 2015 muodostettu pääministeri Sipilän hallitus sopi ohjelmassaan sopeutustoimista, jotka ”nettomääräisesti vahvistavat julkista taloutta hallituskaudella vuoden 2019 tasolla noin 4 miljardilla eurolla”. Hallituksen tavoitteena on, että julkinen talous vahvistuu yhteensä 6 miljardilla eurolla vuoteen 2021 mennessä. Välittömien sopeutustoimien lisäksi vahvistumista tavoitellaan talouskasvua voimistavilla toimilla. Pitkällä aikavälillä keskeinen tasapainotuskeino ovat julkisen talouden rakenteelliset uudistukset, joilla ns. kestävyysvajetta pyritään pienentämään edellä mainittujen toimien lisäksi 4 miljardilla euroa. Hallitus arvioi ohjelmassaan koko kestävyysvajeen suuruudeksi 10 miljardia euroa. (<http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>)

Kestävyysvajetta hallitus pyrkii alentamaan rakenteellisilla uudistuksilla, erityisesti sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen (sote) sekä kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisen avulla. Hallituksen onnistuminen tavoitteissaan riippuu siitä, miten johdonmukaisesti suunnitelmia käytännössä toteutetaan sekä siitä, minkälais-ta taloudellinen kasvu on. Erityisen tärkeää olisi edistää työllisyyden kehitystä, koska paraneva työllisyys kohentaa julkista taloutta sekä menojen

vähentämisen että tulojen kasvun kautta. Hallitus selvittää tällä hetkellä niitä toimia, joilla työmarkkinoiden toimintaa voitaisiin parantaa. Hallitus tehnee ratkaisuja puolivälitarkistuksensa yhteydessä.

Koko julkisen sektorin alijäämä oli vuonna 2016 arviomme mukaan 2,0 prosenttia bkt:sta. Vuonna 2017 alijäämä säilyi kilpailukykysovimukseen liittyvien tuloveron alennusten vuoksi viimevuotisissa lukemissa. Sen jälkeen alijäämä pienee asteittain saavuttaen 1,1 prosenttia bkt:sta vuonna 2021. Julkinen ns. EMU/EDP-velka kasvaa viime vuodelle arvioidusta 63,3 prosentista 64,9 prosenttiin vuonna 2017 ja 65,5 prosenttiin vuonna 2018. Velan bkt-suhteen nousu lähes pysähtyy vuonna 2019 ja vuonna 2020 suhde kääntyy laskuun. Vuoteen 2021 mennessä se alenee 65,1 prosenttiin bkt:sta. Velka ei kasva aivan valtion ja kuntien vajeen määrällä, koska yksityistämiset jarruttavat velan kasvua. Arviois-sa julkista taloutta on oletettu sopeutettavan 4 miljardilla eurolla hallituskaudella. Bkt:n määrän kasvuksi vuosina 2017–2021 on arvioitu keskimäärin 1,5 prosenttia.

EMU-kriteereiden mukainen julkisen talouden rakenteellinen alijäämä oli vuonna 2016 Etlan komission menetelmällä tekemän arvion mukaan 0,75 prosenttia bkt:sta. Tämä oli 0,33 prosenttiyksikköä pienempi kuin edellistä vuotta koskeva arviomme. Vakaus- ja kasvusoimituksen mukaan rakenteellinen alijäämä saa olla keskipitkällä aikavälillä enintään 0,5 prosenttia bkt:sta. Kriteerin pohjalta tehtävien toimenpiteiden mitoitus ja aikataulu riippuvat kuitenkin keskeisesti siitä, mihin suuntaan rakenteellinen alijäämä kehittyy. Kussakin tilanteessa tehdään myös kokonaisharkintaa eri kriteereiden pohjalta. Oletettavaa on, että viime vuoden osalta julkisen talouden kriteerien ei katsota ylittyneen.

Etlan rakenteellisen alijäämän arvio vuosille 2017 ja 2018 on 1,4 prosenttia bkt:sta. Nämä lukemat ovat jo selvä poikkeama tavoitteesta. Keskeinen syy rakenteellisen alijäämän kasvuun on se, että Suomen bkt:n laskennallinen poikkeama poten-

tiaalisesta tuotannosta pienenee tällöin tuntuvasti kun komission menetelmällä ns. tuotantokuilu alkaa sulkeutua. Varsinainen julkisen talouden alijäämä pienenee ennusteemme mukaan. Raken-teellisen alijäämän pohjalta tehtävä arvio riippuu tässä tilanteessa osaltaan siitä, miten luotettavana potentiaalisen tuotannon laskentamenetelmää jatkossa pidetään Suomen nykyisissä syvän kriisin jälkeisissä olosuhteissa. (Ks. laskelmista erityisteema s. 56–57.) Lisäksi komissio ottaa huomioon menojen kehityksen ns. menosäännön mukaisesti. Näyttää kuitenkin siltä, että Suomi ei täytä vakaus- ja kasvusopimuksen ns. ennaltaehkäisevän osa vaatimuksia vuonna 2017 ja 2018. Tämä voi periaatteessa johtaa Suomen asettamiseen ns. merkittävän poikkeaman menettelyyn (significant deviation procedure, SDP).

Koska julkisen velan bkt-osuus jatkaa kasvuaan vuoteen 2019 saakka, velkakriteerinkin ylittämisen riski on tulevaisuudessa olemassa. Vaikka Suomen julkinen bruttovelka on muihin euromaihin verrattuna matala, sitä arvioidaan vakaus- ja kasvusopimuksen mukaan sen muutosvauhdin perusteella silloin kun se ylittää 60 prosentin normitason. Lähivuosina euroalueen kriisimaille annetut ns. solidaarisuusmaksut (n. 2,9 % bkt:sta), turvapaikanhakijoiden aiheuttamat menot ja velkaan tehtävä suhdannekorjaus kuitenkin helpottavat EU-vaatimusten täyttämistä.

Vuosikymmenen loppupuolella velan taso kuitenkin on jo niin suuri, että myös suhdannekorjattu velka alkaa ylittää normin. Tällöin Suomen olisi vaikeaa välttyä sanktioilta, jos tiukennettua vakaus- ja kasvusopimusta tulkittaisiin kirjaimellisesti. Komission ja myös muiden jäsenmaiden löysä suhtautuminen Ranskan, Espanjan ja Portugalin alijäämäkehitykseen ja Italian velkakehitykseen kuitenkin tekee hyvin vaikeaksi sanktioiden asettamisen Suomelle, jonka bruttovelkataso on näitä maita alhaisempi ja nettovelka negatiivinen. Tässä tilanteessa keskeisen tärkeää on, mihin suuntaan ja millä vauhdilla velkasuhde kehittyy.

KILPAILUKYKYÄ ON YHÄ KOHENNETTAVA JA TYÖMARKKINOIDEN JOUSTAVUUTTA LISÄTTÄVÄ

Ns. kilpailukyky sopimus parantaa Suomen talouden kustannuskilpailukykyä kuluvana vuonna noin 3,5 prosentilla. Sopimuksen sisältämät työnantajan maksamien työvoiman sivukulujen alennus ja työaikojen pidennykset tukevat kilpailukykyä myös lähivuosina. Palkat ovat kuitenkin keskeinen kustannustekijä yrityksille ja niiden osalta myös tulevia vuosia koskevien sopimusten pitäisi pysyä maltillisina. Kilpailukyky on heikentynyt usean vuoden ajan kilpailijamaihin nähden ja kiinnikurottavaa on jäänyt useaksi vuodeksi.

Suomen vienti on yhä noin 14 prosenttia matalampi kuin se oli vuonna 2008. Vaikka vientituotteiden hyvä laatu ja markkinointi ovat tärkeitä tulevan vientimenestyksen kannalta, vientiä on yhä tuettava kustannuskilpailukykyä parantamalla. Hyväkään laatu ei riitä myyntivaltiksi, jos hinta on liian korkea.

Suomen työmarkkinamalli on tänä vuonna suurien haasteiden edessä, kun keskitetyistä sopimuksista ollaan siirtymässä liittokohtaisiin. Tavoitteena on ollut neuvottelukierros, jossa vientialat toimivat päänavaajina ja palkkatason muutosten määrittäjinä. Neuvottelut ns. Suomen mallista kariutuivat, mutta samantyyppisen järjestelmän aikaan saaminen on yhä mahdollista, vaikkakin vähemmän institutionalisoituna. Viime aikoina suljetun sektorin liitot ovat kuitenkin esittäneet omia alakohtaisia vaatimuksiaan. Jos tilannetta ei hallita, seurauksena voi olla kilpailevia palkan-korotusvaatimuksia ja lopulta kansantalouden suorituskyvyn kannalta liian korkeat palkankorotukset. Ne nostaisivat lyhyellä aikavälillä kotimaista kysyntää, mutta heikentäisivät samalla viennin edellytyksiä ja julkisen sektorin tasapainoa palkkamenojen kasvun kautta. (Ks. palkan-korotusvaihtoehtojen vaikutuksista erityisteema s. 26–27.)

Yleisen kustannustason ohella työmarkkinoilla on tärkeää, että myös yritysکوhtaista joustoa lisätään. Joustoelementtejä on jo eri työehtosopimuksissa olemassa, mutta tässä suhteessa on

vielä paljon tehtävää. Yritysten kysyntätilanne vaihtelee nopeasti eikä tuotteita juuri tehdä varastoon. Tästä syystä myös työehtojen tulisi joustaa nykyistä enemmän kysynnän mukaan. (Ks. tämän Suhdanteen artikkeli paikallisesta sopimisesta s. 12–14.)

TALOUSPOLITIIKAN AVAINASIA OVAT RAKENNEUUDISTUKSET

Finanssipolitiikan yleislinja on kuluvana vuonna lievästi elvyttävä, lähinnä kilpailukykysovimukseen liittyvien veronkevennysten ansiosta. Tätä voi pitää yhä kelvollisena kompromissina julkisen talouden tasapainottamistavoitteen (ja samalla vakaus- ja kasvusopimuksen ehtojen täyttämisen) ja toisaalta edelleenkin hauraan kasvun tukemisen välillä. Tällainen finanssipoliittinen linja on kuitenkin julkisen talouden kehityksen näkökulmasta vastuullista vain, jos palkkamallit jatkuu työvoiman kysyntää vahvistavalla tavalla ja taloudessa toteutetaan rakenneuudistuksia, jotka

tukevat työllisyysasteen nousua, tuottavuuden kasvua ja julkisen talouden menopaineiden pienentymistä.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos kokosi arvionsa tarvittavista talouspolitiikan toimista tammikuussa julkaistuun arvioon ”Muistioita hallitukselle” (<https://www.etla.fi/julkaisut/muistioita-hallitukselle-talouspolitiikan-linjaus-kevaalla-2017/>).

Arviossa korostetaan työmarkkinoiden toiminnan tehostamiseen, työvoimaan tarjonnan lisäämiseen sekä koulutus- ja tutkimusjärjestelmän resurssointiin liittyvien toimien tärkeyttä. Samoin esille nostetaan sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistushankkeen olennainen merkitys. Vaikka uudistuksen peruslinjat ovat oikeat, uudistukseen liittyy monia kannustimia ja tiedon tuotantoon liittyviä vaikeuksia. Uudistuksen onnistunut toteuttaminen vaatiikin hyvää harkintaa ja huolellisesti mietittyjen kokeilujen hyödyntämistä uudistuksen alkuvaiheessa.

Paikallinen sopiminen ja palkkojen joustavuus

ANTTI KAUMANEN
Tutkimuspäällikkö
ETLA

PALKOISTA SOPIMINEN JA SOPEUTUMINEN YLLÄTTÄVIIN MUUTOKSIIN

Yksi hyvin toimivan sopimusjärjestelmän piirteitä on se, että se mahdollistaa sopeutumisen äkillisiin ja yllättäviin muutoksiin toimintaympäristössä. Suomessa tällainen tilanne koettiin viimeksi vuosina 2007–2008, kun työehtosopimukset solmittiin hyvin optimistisen tulevaisuudenkuvan vallitessa, mutta hyvin nopeasti sopimusten voimaantumisen jälkeen alkoi globaali finanssikriisi.

Tämä näkyy oheisessa kuviossa, jossa on esitetty työn tuottavuuden ja reaali-palkkojen kasvu vuosi-

na 2000–2015. Vuoteen 2004 saakka tuottavuus ja reaali-palkat nousivat samaa vauhtia. Tämä tarkoittaa sitä, että kuluttajien ostovoima kasvoi ja yritysten kannattavuus pysyi ennallaan¹. Vuosina 2005–2009 palkat nousivat huomattavasti tuottavuutta nopeammin. Erityisen voimakas muutos oli vuodesta 2007 vuoteen 2008, jolloin tuottavuus putosi ja palkat jatkoivat nousuaan.

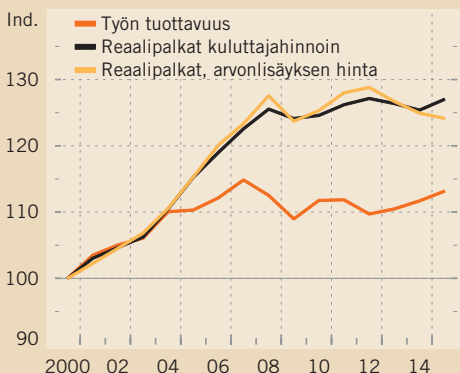
Suomalainen neuvottelujärjestelmä ei siis pystynyt sopeutumaan tähän yllättävään muutokseen maailmantaloudessa. Nyt suomalainen sopimusjärjestelmä on muuttunut hieman joustavampaan suuntaan, joten onkin luontevaa kysyä, mahdollistaisivatko nykyiset työehtosopimukset sopeutumisen yllättäviin muutoksiin.

AVAAMISLAUSEKKEET LISÄISIVÄT TYÖEHTOSOPIMUSTEN JOUSTAVUUTTA, KRIISILAUSEKKEET JÄÄVÄT VAJAAKSI

Kilpailukyky-sopimuksessa moniin työehtosopimuksiin lisättiin ns. kriisilausekkeita, jotka mahdollistavat toisin sopimisen yrityksen ollessa taloudellisissa vaikeuksissa. Nämä tuovat kaivattua joustavuutta työehtosopimuksiin, mutta eivät mielestäni ole riittäviä esimerkiksi vuosien 2007–2008 kaltaiseen tilanteeseen sopeutumisessa.

Syynä on se, että kriisilausekkeet tyypillisesti sallivat sopeutumisen vasta kun yritys on jo vaikeuksissa, eivätkä mahdollista sopeutumista näköpiirissä oleviin ongelmiin. Yritysten täytyisi siis odottaa siihen asti, että tuottavuuden kasvua suuremmat palkankorotukset johtavat taloudelli-

Työn tuottavuuden ja reaali-palkkojen kehitys Suomessa, 2000=100

Lähde: Tilastokeskus,
Kansantalouden tilinpito.

ETLA S17.1/f421

siin vaikeuksiin. Neuvotteluista työehtosopimusten avaamisesta ei voisi siis käynnistää heti kun ongelmat havaitaan.

Yleisemmät avaamislausekkeet välttäisivät tämän ongelman. Jos sopimukset voitaisiin avata esimerkiksi kilpailukyvyyn säilyttämiseksi tai parantamiseksi, olisi yritystasolla mahdollista sopeutua yllättäviin muutoksiin.

JOHTAISIVATKO AVAAMISLAUSEKKEET TYÖEHTOJEN POLKUMYYNTIIN?

Työehtojen polkumyynnistä huolestuneet pelkäävät, että avaamislausekkeet johtaisivat työnantajien saneluun ja laajamittaiseen työehtojen heikentymiseen. Pidän tällaista uhkaa liioiteltuna, sillä työnantajien halu ja mahdollisuudet tähän ovat vähäiset.

Harvat työnantajat haluavat leikata palkkoja

Työnantajien etujen mukaista ei yleensä ole leikata palkkoja yksipuolisesti, vaikka yritys olisi huomattavissakin taloudellisissa vaikeuksissa. Se vaikuttaisi haitallisesti työvoiman vaihtuvuuteen ja laskisi työntekijöiden sitoutumista ja työpanosta. Niissäkin maissa, jossa palkkojen leikkaaminen olisi mahdollista työnantajan yksipuolisella päätöksellä, se on erittäin harvinaista². Tästä syystä ei ole perusteltua olettaa, että Suomessakaan paikallisen sopimisen lisääminen johtaisi laajamittaiseen työehtojen heikentämiseen.

Molempien osapuolten asema voidaan turvata

On tietysti mahdollista, että Suomessakin on työnantajia, jotka haluaisivat heikentää rajusti työntekijöittensä työehtoja. Avaamislausekkeiden pelisäännöt voidaan kuitenkin laatia siten, että molempien osapuolten asema on turvattu. Esimerkiksi selvitysmies Harri Hietalan raportissa esitetty paikallisen sopimisen malli turvaisi hyvin osapuolten aseman (Hietala, 2015). Hietalan esityksessä on kolme keskeistä elementtiä, jotka turvaavat sopijoiden aseman:

1. Paikallisen sopimisen perälautana on työehtosopimus. Toisin sanoen, jos molemmille osapuolille hyväksyttävää sopimusta ei synny, noudatetaan vallitsevaa työehtosopimusta.

2. Paikallinen sopimus on kummankin osapuolen yksipuolisesti irtisanottavissa lyhyellä varoitusaajalla. Jos sopimus osoittautuisi käytännössä toimimattomaksi, siitä olisi helppo päästä eroon ja jälleen noudettaisiin työehtosopimusta.
3. Lain määrittämiä minimiehtoja ei luonnollisestikaan voisi alittaa paikallisesti niin sopimalla. Palkan osalta ei kuitenkaan ole laissa mitään tarkasti määriteltyä minimiä, mutta työehtosopimuksissa on pykälä vähimmäispalkasta työehtosopimuksen puuttuessa.

MITÄ AVAAMISLAUSEKKEET KÄYTÄNNÖSSÄ TARKOITTAISIVAT?

Siihen minkälaisista asioista olisi tarvetta sopia Suomessa, voidaan hakea vastausta katsomalla Saksaan, jossa paikallisen sopimisen mahdollisuudet ovat huomattavasti Suomea laajemmat.

Saksan esimerkki

Saksassa työehtosopimuksissa on ollut avaamislausekkeitä 1990-luvun puolesta välistä saakka³. Avaamislausekkeiden perusteella tietyistä työehtoista voidaan sopia yrityksissä toisin kuin työehtosopimuksessa on määrätty. Lausekkeiden käyttö on yleistä ja esimerkiksi vuonna 2010 niitä oli käyttänyt noin 58 prosenttia yrityksistä.

Alla olevassa taulukossa on esitetty, minkälaisista asioista Saksassa on sovittu paikallisesti. Siitä

Avaamislausekkeiden käyttö saksalaisissa yrityksissä vuonna 2010, % avaamislausekkeitä käyttäneistä yrityksistä

Työaika- ja palkan vaihtelu	33
Työajan lisääminen	18
Työajan tilapäinen vähentäminen	7
Alkupallojen alentaminen	16
Vuosibonusten alentaminen tai lykkääminen	14
Sovittujen palkankorotusten lykkääminen	13
Peruspalkkojen alentaminen	6
Vuosilomakorvausten leikkaaminen	97

Lähde: Bispinck ja Schulten (2011).

nähdään, että työajat ja palkat ovat olleet tyypillisimpiä sopimisen kohteita. Hyvin menestyvissä yrityksissä avaamislausekkeita on käytetty useimmiten työaikoja koskevilla kysymyksissä, kun taas taloudellisissa vaikeuksissa olevissa yrityksissä on sovittu paikallisesti palkkojen tasosta ja korotuksista (Seifert ja Massa-Wirth, 2005).

Avaamislausekkeiden käytöllä on usein pyritty säilyttämään työpaikkoja. Monissa tapauksissa työntekijät ovat suostuneet työehtosopimuksen alittaviin työehtoihin, kun yritys on osana sopimusta sitoutunut pidättäytymään irtisanomisista tai toimipaikan lakkauttamisesta⁴.

Saksalaiset yritykset pystyvät avaamislausekkeiden avulla sopeutumaan aiempaa joustavammin toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Avaamislausekkeilla onkin ollut huomattava vaikutus saksalaisten yritysten kilpailukyvyyn parantumisessa 2000-luvulla (Dustmann ym., 2014).

LOPUKSI

Tällä hetkellä Suomessa ei ole mahdollista sopia työehtosopimuksen alittavista työehdoista, vaikka sekä työnantaja että työntekijät niin haluaisivat. Avaamislausekkeet mahdollistaisivat tämän, jolloin yritysten olisi mahdollista sopeutua mm. yllättäviin muutoksiin toimintaympäristössä.

Huoli siitä, että avaamislausekkeet johtaisivat työehtojen polkumyyntiin, on mielestäni liioiteltu, sillä ensinnäkään tällainen ei ole yleensä työnantajan etujen mukaista ja toisekseen, avaamislausekkeiden käytön pelisäännöt voidaan laatia siten, että molempien osapuolten asema on turvattu.

VIITTEET

¹ Yritysten kilpailukyky saattaa kuitenkin heiketä, jos kilpailijamaissa tuottavuus nousee palkkoja nopeammin.

² Yhdysvaltoja koskevia tutkimuksia ovat Campbell ja Kamlani (1997) ja Bewley (1999). Eurooppaa koskeva tuore tutkimus on Du Caju ym. (2015).

³ Täsmällisempi kuvaus Saksan muuttuneesta neuvottelujärjestelmästä ja avaamislausekkeista löytyy teoksesta Kauhanen ja Saukkonen (2011).

⁴ Seifert ja Massa-Wirth (2005).

KIRJALLISUUS

Bewley, T. F. (1999). *Why wages don't fall during a recession*. Cambridge: Harvard University Press.

Bispinck, R. ja Schulten, T. (2011). *Sector-level bargaining and possibilities for deviations at company level: Germany. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions*.

Campbell, C. M. ja Kamlani, K. S. (1997). The reasons for wage rigidity: Evidence from a survey of firms. *Quarterly Journal of Economics*, 112(3), 759–789.

Du Caju, P., Kosma, T., Lawless, M., Messina, J. ja Rööm, T. (2015). Why firms avoid cutting wages: Survey evidence from european firms. *ILR Review*, 68(4), 862–888.

Dustmann, C., Fitzenberger, B., Schönberg, U. ja Spitz-Oener, A. (2014). From sick man of Europe to economic superstar: Germany's resurgent economy. *Journal of Economic Perspectives*, 28(1), 167–188.

Hietala, H. (2015). Paikallista sopimista koskeva selvitys. TEM raportteja 62/2015. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Kauhanen, A. ja Saukkonen, S. (2011). Miksi Saksa menestyy? Talous- ja työmarkkinauudistusten rooli saksan taloudellisessa menestyksessä 2000-luvulla. Etla B251. Taloustieto Oy, Helsinki.

Seifert, H. ja Massa-Wirth, H. (2005). Pacts for employment and competitiveness in Germany. *Industrial Relations Journal*, 36(3), 217–240.

Suhdannekatsaus

Katsaus suhdannekehitykseen	16
<i>Markku Kotilainen</i>	
Kansainvälinen suhdannekehitys.....	28
<i>Markku Lehmus</i>	
Kotimainen suhdannekehitys	
Vienti	41
<i>Birgitta Berg-Andersson</i>	
Investoinnit	47
<i>Hannu Kaseva</i>	
Yksityinen kulutus.....	50
<i>Ville Kaitila</i>	
Julkinen talous.....	54
<i>Hannu Kaseva</i>	
Tuotanto ja työllisyys.....	61
<i>Birgitta Berg-Andersson, Ville Kaitila, Hannu Kaseva</i>	
Tuonti ja maksutase	71
<i>Birgitta Berg-Andersson</i>	
Hinnat ja kustannukset	76
<i>Ville Kaitila</i>	
Etlan ennustevirheet.....	80
Erityisteemat	
Vaihtoehtoiset kehitysurat.....	23
<i>Markku Kotilainen</i>	
Palkankorotusten vaikutus	26
<i>Markku Lehmus</i>	
Epävarmuus ja talouskasvu	39
<i>Markku Lehmus</i>	
Rakenteellinen budjettitasapaino	56
<i>Tero Kuusi</i>	
Laajempi ikkuna yrittäjyyteen	69
<i>Mika Maliranta (Etla), Satu Nurmi (Tilastokeskus), Petri Rouvinen (Etla)</i>	

Katsaus suhdannekehitykseen

- Maailmantaloudessa on noususuhdanne. Euroalueen ja Yhdysvaltojen talouskasvu jatkuu kohtalaista vauhtia, Kiinan kasvu hidastuu hallitusti. Suurimmat riskit liittyvät Yhdysvaltojen ja euroalueen poliittisiin ratkaisuihin.
- Suomen kokonaistuotanto kasvaa 1,7 prosenttia vuonna 2017. Vuosina 2018–2019 kasvu on 1,5–1,6 prosenttia.
- Olemme olettaneet, että vuosille 2018 ja 2019 neuvoteltavat palkkasopimukset ovat maltilliset ja tukevat kilpailukyvyn kohenemista.
- Viennin määrä kääntyy kysynnän, kilpailukyvyn paranemisen ja investointien tukemana parin prosentin nousuun vuonna 2017. Kasvu nopeutuu 2,5 prosenttiin vuonna 2018 ja runsaaseen 3 prosenttiin vuonna 2019.
- Yksityinen kulutus kasvaa lähivuosina runsaan prosentin vuodessa. Ansiot nousevat maltillisesti, mutta työllisyyden koheneminen tukee kotitalouksien ostovoimaa.
- Investoinnit lisääntyvät lähes 4 prosenttia vuonna 2017, seuraavina vuosina kasvu hidastuu 2,5–3 prosenttiin.
- Työttömyysaste laskee 8,4 prosenttiin vuonna 2017. Sen jälkeen se alenee 0,3 prosenttiyksikköä vuodessa ja vuonna 2020 päästään 7,5 prosenttiin.
- Suomen kuluttajahinnat nousevat 0,8 prosenttia tänä vuonna, vuosina 2018–2019 inflaatio on 1,4–1,5 prosenttia.
- Julkisen talouden tasapainottuminen on hidasta sopeutustoimista huolimatta.

MAAILMANTALouden KASVU NOPEUTUU, POLIITTISET RISKIT VARJOSTAVAT NÄKYMÄÄ

Maailmantalous elää noususuhdannetta, vaikka tuotannon kasvuvauhti ei ylläkään samalle tasolle kuin ennen finanssikriisiä. Yhdysvaltojen bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan runsaat 2 prosenttia vuodessa 2017–2019. Kasvu pohjautuu kotimaiseen kysyntään, jota uuden hallinnon finanssipolitiikka vahvistanee lähivuosina. Kasvuvauhti on hieman arvioitua tuotantopotentiaalin kasvua nopeampaa, mikä johtaa inflaation kiihtymiseen ja korkotason nousuun. Uuden presidentin linjaukset muodostavat keskeisen epävarmuuden erityisesti finanssi- ja kauppapolitiikassa.

Koko EU-alueen bkt nousee 1,7 prosenttia tänä vuonna, 1,6 prosenttia vuonna 2018 ja 1,5 prosenttia vuonna 2019. Myös Euroopassa kasvu on

hieman tuotantopotentiaalin kasvua nopeampaa. Korkea työttömyys kuitenkin jarruttaa inflaation nopeutumista. Venäjällä kokonaistuotanto kasvaa runsaan prosentin vuonna 2017. Vuosina 2018–2019 kasvu kohoaa noin puoleentoista prosenttiin. Energian hinnan nousu tukee kasvua. Pitemmällä aikavälillä talouskasvun nopeutuminen kuitenkin edellyttää uudistusten vauhdittumista. Kiinan bkt lisääntyy kulvana vuonna 6,3 prosenttia, mikä on aiempaa selvästi vähemmän. Pyrkimys voimakkaasti kasvaneen velkaantumisen hillintään ja siirtyminen vientiteollisuudesta palveluihin jarruttavat tuotannon kasvua. Vuonna 2018 kasvu hidastuu 6 prosenttiin ja seuraavana vuonna hieman sen alle.

Vuonna 2017 koko maailman kokonaistuotannon kasvu nopeutuu 3,3 prosenttiin ja säilyy suunnil-

leen samoissa lukemissa seuraavina vuosina. Ns. nousevien talouksien kasvua jarruttaa Kiinan kasvun hidastuminen ja ulkomaisten pääomavirtojen heikentyminen Yhdysvaltojen odotetun rahapolitiikan kiristymisen vuoksi. Raaka-aineita tuottavat maat hyötyvät raaka-aineiden hintojen maltillisesta noususta.

Riski oleellisesti huonommasta kehityksestä on yhä suuri. Viime aikoina erityistä huolta ovat herättäneet Yhdysvaltojen uuden presidentin protektionistiset puheet. Euroalueella epävarmuutta luovat Alankomaiden parlamenttivaalit maaliskuussa, Ranskan presidentinvaalit toukokuussa ja Saksan liittopäivävaalit syyskuussa. Koska useassa euroalueen maassa julkisen velan taso on korkea ja pankkien vakavaraisuus heikko, poliittinen epävakaus voi käynnistää pahimmillaan

spekulaatioita koko euroalueen tulevaisuudesta. Kiinassa suurin ongelma on yrityssektorin korkea velan taso, mikä voi heikentyvän talouskehityksen oloissa synnyttää vaikeuksia velanhoidossa.

Itä-Ukrainaan on muodostunut ns. jäätynyt konflikti. Pakotteita ei lähiaikoina pureta ja kriisi jarruttaa Venäjän ja länsimaiden taloussuhteita useita vuosia. Epävarmuutta lisää myös Syyriassa ja sen naapurustossa yhä vellova sota.

EUROALUEEN KASVU PYSYY VARSIN HYVÄNÄ

Vuonna 2016 euroalueen kokonaistuotanto kasvoi 1,7 prosenttia. Alueen kokonaistuotannon edelliseen neljännekseen verrattu kasvu pysyi viime vuoden jälkipuoliskolla vakaana 0,4 prosentissa. Viimeisen neljänneksen kasvu oli tätä luokkaa sekä Saksassa että Ranskassa. Italiassa

Suomen huoltotase

Huoltotase-erä	Arvo	Määrän muutos, %					
	Mrd. e ²⁾	Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
	2016*	2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2012–16	2017–21 ^E
Bruttokansantuote							
markkinahintaan	214,5	1,6	1,7	1,5	1,6	-0,2	1,5
Tuonti	77,9	2,0	2,2	2,3	2,4	1,2	2,5
- tavarat	51,8	2,7	2,4	2,4	2,5	0,3	2,4
- palvelut	26,1	0,6	1,6	2,1	2,1	3,3	2,6
Kokonaistarjonta	292,4	1,7	1,8	1,7	1,8	0,2	1,8
Vienti	75,9	0,7	2,1	2,6	3,3	0,5	2,8
- tavarat	52,8	0,9	2,6	2,9	3,6	0,4	3,0
- palvelut	23,0	0,2	1,2	1,7	2,5	0,6	2,4
Investoinnit	45,8	5,2	3,8	2,6	3,2	-0,7	3,1
- yksityiset	37,5	6,3	3,9	2,6	3,7	-1,0	3,3
- julkiset	8,3	0,7	3,6	2,6	1,1	0,6	2,0
Kulutus	170,5	1,4	0,8	0,8	0,9	0,7	0,9
- yksityinen	118,8	2,0	1,3	1,1	1,2	0,8	1,2
- julkinen	51,6	0,0	-0,4	0,2	0,1	0,2	0,1
Varastojen muutos¹⁾	0,3	0,0	-0,3	0,2	-0,2	0,0	0,0
Kokonaiskysyntä	292,4	1,8	1,4	1,7	1,8	0,3	1,7
Kotimainen kysyntä	216,5	2,2	1,1	1,4	1,2	0,2	1,3
Julkinen kysyntä	59,9	0,1	0,2	0,5	0,3	0,3	0,4

¹⁾ Kontribuutio bkt:n kasvuun, %, sisältää tilastollisen eron.

²⁾ Käyvin hinnoin.

Lähteet: Tilastokeskus, Etla.

nousu oli vain 0,2 prosenttia. Ennakoivat indikaattorit viittaavat samansuuntaisen kehityksen jatkuneen kuluvan vuoden tammi-helmikuussa. Kasvun jatkuminen riippuu jatkossa keskeisesti yritysten ja kotitalouksien luottamuksen kehityksestä. Matalat korot ja yhä alhainen öljyn hinta tukevat energiaa tuovien eurotalouksien kasvua. Heikentynyt euron kurssi vahvistaa niiden vientiä.

Ennustamme euroalueen bkt:n kasvavan 1,6 prosenttia sekä vuonna 2017 että vuonna 2018. Kasvu hidastuu 1,5 prosenttiin vuonna 2019.

Eurotalouksien välillä on kasvueroja myös lähi-vuosina. Vuonna 2017 bkt:n kasvu on Irlannissa 4, Espanjassa 2,5, Alankomaissa 2, Saksassa 1,7 ja Ranskassa 1,4 prosenttia. Italiassa jäädään prosentin tuntumaan, mikä on euroalueen matalin kasvu, kun Kreikassakin päästään puoleentoista prosenttiin. Vaihtotaseiden alijäämät jatkavat pienenemistään ja julkisen talouden velkaantuminen hidastuu, joskaan ei kovin nopeasti. Suuri julkinen velka tekee monen euromaan talouden haavoittuvaksi.

Euroopan keskuspankki alensi 10. maaliskuuta 2016 ohjauskorkonsa 0,05 prosentista 0,00 pro-

senttiin. Pankkien yli yön talletuskoron se pudotti aiemmasta -0,3 prosentista -0,4 prosenttiin. Korkopoliitiikan ohella keskuspankki toteuttaa arvopaperiostoja, joilla se pyrkii lisäämään kokonaiskysyntää ja nostamaan inflaation lähemmäs tavoitettaan. Joulukuussa 2016 päätettiin, että ostot jatkuvat 80 miljardin kuukausisummalla maaliskuuhun 2017 asti ja sen jälkeen 60 miljardin dollarin summalla joulukuuhun 2017 asti. Niitä voidaan jatkaa senkin jälkeen siihen saakka kunnes inflaatio on pysyvästi kohonnut kohti keskuspankin hieman alle 2 prosentin inflaatio-tavoitetta.

EKP:n kevyen rahapolitiikan välitön vaikutus on se, että korot säilyvät matalina ja euron kurssi on heikompi kuin se muuten olisi. Korkojen mataluus ja runsas likviditeetti tukevat osakekurssien nousua. Joissakin maissa kevyen rahapolitiikan seurauksena voi olla asuntojen hintojen epäterve nousu.

Euroalueen kriisinhallintamekanismien vahvistaminen on yhdessä EKP:n kevyen rahapolitiikan kanssa rauhoittanut alueen rahoitusmarkkinoita. Kriisien riski on kuitenkin yhä olemassa, koska julkinen velka on monessa maassa korkea ja alueella (erityisesti Italiassa) on useita pankkeja, joiden vakavaraisuus on heikko. Kuluvalla vuodelle tyypillinen uusi uhka ovat vaalit, joissa populistisilla puolueilla on mahdollisuus menestyä. Tämä voisi pahimmillaan synnyttää spekulatioita euroalueen hajoamisesta. Myös Kreikan uuden kriisiytymisen uhka on olemassa, koska maan poliittiselta johdolta vaaditaan sille vaikeaa jatkuvaa sitoutumista sopeutusohjelman toteuttamiseen. Kreikan taloustilannetta heikentää myös mittava pakolaisten tulo Kreikan kautta muihin EU-maihin.

SUOMEN TAANTUMA ON OHI

Suomen kokonaistuotanto kasvoi kansantalouden tilinpidon ennakkotietojen mukaan 1,6 prosenttia vuonna 2016. Koko viennin määrä lisääntyi vain hieman. Venäjän-viennin arvon supistuminen jäi kuuteen prosenttiin. Yksityinen kulutus lisääntyi pari prosenttia. Kulutusta tukivat

Suhdannenäkymät-raportti

Pysy mukana Suomen talouskehityksen muutoksissa. Raportti tulkitsee kuukausittain tiiviisti mutta perusteellisesti tärkeimmät talousluvut sekä kertoo talouden tilan ja lähikuukausien suunnan, jota havainnollistaa runsas taulukko- ja kuvioaineisto.

Raportti sisältää arviot kansainvälisestä talouskehityksestä, talouspolitiikasta, Suomen ulkomaankaupasta, kulutuksesta, investoinneista, tuotannosta toimialoitain, työllisyydestä, hinnoista ja kustannuksista, julkisesta taloudesta sekä osake- ja rahoitusmarkkinoista.

Voit tilata vuosikerran tai parittomina kuukausina ilmestyvät numerot (6 numeroa) pdf-versiona. Vuosikerran hinta on kestotilauksena 500 euroa. Kuuden numeron hinta on kestotilauksena 270 euroa.

Käy katsomassa ETLAn kotisivulta: www.etla.fi

matala inflaatio, työllisyyden lievä koheneminen ja vahva kuluttajaluottamus. Investoinnit olivat ripeässä nousussa, ja yksityisen kulutuksen ohella ne olivat keskeinen kasvun moottori. Kuluttajahinnat kohosivat hieman.

BKT KASVAA 1,7 PROSENTTIA VUONNA 2017 JA 1,5–1,6 PROSENTTIA VUOSINA 2018–2018

Suomen kokonaistuotannon arvioidaan kohoavan 1,7 prosenttia vuonna 2017. Syyskuussa 2016 ennustimme 1,2 prosentin kasvua. Korjaus johtuu osittain viime vuoden toisen puoliskon ripeään kasvun synnyttämästä ns. kasvuperinnöstä, joka on peräisin ennustettua vahvemmasta investointien ja yksityisen kulutuksen lisäyksestä. Kuluvana vuonna vienti kääntyy noin parin prosentin kasvuun. Investoinnit lisääntyvät vain hieman viimevuotista vähemmän. Yksityinen kulutus kasvaa runsaan prosentin paremman työllisyyden tukemana, vaikka reaaliensiot säilyvät suunnilleen viimevuotisella tasollaan. Vuonna 2018 bkt kasvaa 1,5 prosenttia. Viennin kasvu hieman voimistuu samalla kun investointien kasvu jonkin verran hidastuu. Yksityinen kulutus kasvaa hieman vähemmän kuin kuluvana vuonna, mutta edelleen runsaan prosentin. Vuonna 2019 bkt lisääntyy 1,6 prosenttia. Kasvun koostumus on hyvin samankaltainen kuin vuonna 2018.

KYSYNTÄ, KILPAILUKYVYN KOHENEMINEN JA INVESTOINNIT VAHVISTAVAT VIENTIÄ

Viennin kehitys oli viime vuonna yhä heikkoa. Koko viennin määrä kohosi vain 0,7 prosenttia. Tämä perustui lähes kokonaan tavaraviennin kasvuun, kun palveluvienti pysyi likimain ennallaan.

Vuonna 2017 viennin määrä kasvaa pari prosenttia. Tavaroiden vienti kasvaa 2,5 prosenttia ja palvelujen vienti runsaan prosentin. Vientiä tukevat investointitoiminnan asteittainen elpyminen vientimaissa, kilpailukyky sopimuksen parantama kilpailukyky sekä investointien myötä kasvava kapasiteetti. Kulkuneuvoteollisuuden vienti lisääntyy peräti 32 prosenttia Uudenkaupungin autotehtaan tuntuva laajennuksen ja kasvavan laivaviennin myötä. Puutavarateollisuuden vienti lisääntyy 6 prosenttia. Metallien jalostuksen ja elektroniikkateollisuuden vienti kohoaa 2–3 prosenttia. Paperiteollisuuden vienti kasvaa prosentin verran. Vienti Venäjälle pääsee jo pieneen kasvuun.

Vuonna 2018 koko viennin määrän ennustetaan kasvavan 2,5 prosenttia. Vienti lisääntyy laajalaisesti useilla toimialoilla. Erityisen ripeästi kasvaa paperiteollisuuden vienti Äänekosken bio-

Eräitä keskeisiä ennusteita

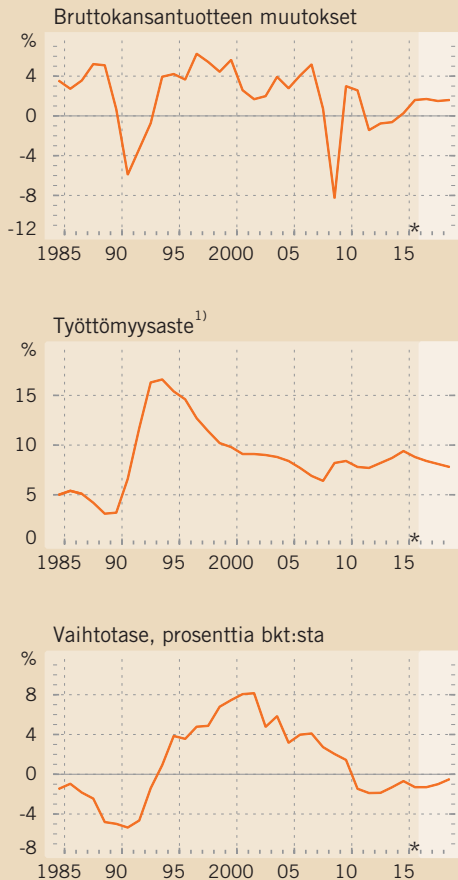
	2014	2015*	2016*	2017 [€]	2018 [€]	2019 [€]
Kuluttajahintaindeksin muutos, %	1,0	-0,2	0,4	0,8	1,4	1,5
Ansiotason muutos, %	1,4	1,4	1,2	0,7	1,4	1,7
Työttömyysaste, %	8,7	9,4	8,8	8,4	8,1	7,8
Vaihtotaseen jäämä, % suhteessa bkt:hen	-1,3	-0,7	-1,3	-1,3	-1,0	-0,5
Teollisuustuotannon (tuotos) muutos, %	-1,1	-1,7	2,0	1,8	2,5	2,3
Suomen EMU-ylijäämä, % bkt:sta	-3,2	-2,7	-2,0	-2,0	-1,8	-1,5
Suomen EMU-velka, % bkt:sta	60,2	63,5	63,3	64,9	65,5	65,7
Euribor 3 kk, %	0,2	0,0	-0,3	-0,3	0,1	0,3
EU28-maiden bkt:n muutos, %	1,6	2,2	1,9	1,7	1,6	1,5
- Euroalue	1,2	2,0	1,7	1,6	1,6	1,5
EU28-maiden kuluttajahintojen muutos, % ¹⁾	0,5	0	0,3	1,6	1,5	1,7
- Euroalue ¹⁾	0,4	0	0,2	1,5	1,5	1,7

¹⁾ Yhdenmukaistettu indeksi.

Lähteet: Tilastokeskus, Etla.

tuotetehtaan uuden kapasiteetin myötä. Vienti Venäjälle ja muihin raaka-aineita tuottaviin maihin vahvistuu, jos raaka-aineiden hinnat nousevat odotetusti. Vuonna 2019 viennin määrä lisääntyy runsaat kolme prosenttia suurten laivatoimitusten tukemana. Lähivuosien viennin kehitykselle on tärkeää, että palkkasopimukset ovat maltillisia. Suomen kustannuskilpailukyky ei ole vielä riittävällä tasolla, ja sen vuoksi yksikkötyökustannusten pitäisi nousta usean vuoden ajan kilpailijamaita vähemmän.

Taloudellinen kehitys

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S17.1/y01

YRITYSTEN INVESTOINNIT JA RAKENTAMINEN JATKAVAT KASVUAAN

Investoinnit kasvoivat viime vuonna 5,2 prosenttia vuodentakaisesta. Yksityiset investoinnit lisääntyivät 6,3 ja julkiset 0,7 prosenttia. Asuinrakentaminen kasvoi lähes 12 prosenttia. Tilastokeskuksen mukaan joulukuussa 2016 teollisuuden tuotantokapasiteetista oli käytössä 80,1 prosenttia, mikä oli 1,9 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuotta aiemmin.

Investointien ennustetaan kasvavan vuonna 2017 lähes 4 prosenttia. Kone- ja laiteinvestoinnit lisääntyvät 6 prosenttia. Asuinrakennusinvestointien kasvu hidastuu 4 prosenttiin. Myös julkiset investoinnit ovat suurten infrastruktuurihankkeiden vuoksi selvässä kasvussa.

Vuonna 2018 kokonaisinvestoinnit lisääntyvät 2,5 prosenttia. Kone- ja laiteinvestoinnit kasvavat pari prosenttia. Asuinrakentamisen kasvu jatkuu maltillisena noin kolmessa prosentissa. Asuntojen tarve säilyy yhä suurena kasvukeskuksissa. Vuonna 2019 kokonaisinvestointien kasvu kohoaa noin kolmeen prosenttiin, kun yritysten kone- ja laiteinvestointien kasvu vauhdittuu ydinvoimalainvestointien tukemana.

TYÖTTÖMYYSASTE ALENEE

Viime aikoina vahvistunut kotimainen kysyntä on parantanut myös työllisyyttä. Erityisen paljon se on kohentunut rakentamisessa. Vuonna 2016 työttömyysaste oli 8,8 prosenttia, mikä oli 0,6 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vuodelle 2017 ennustamme 8,4 prosentin työttömyysastetta ja 69,2 prosentin työllisyysastetta. Sen jälkeen työttömyysaste alenee 0,3 prosenttiyksikköä vuodessa. Se on 8,1 prosenttia vuonna 2018 ja 7,8 prosenttia vuonna 2019. Viennin koheneminen parantaa työllisyyttä myös teollisuudessa. Vuoden 2021 työttömyysasteeksi arvioimme 7,3 prosenttia ja työllisyysasteeksi 71 prosenttia.

TYÖLLISYYDEN PARANEMINEN TUKEE KULUTUSTA

Vuonna 2016 matala inflaatio ja työllisyyden paraneminen lisäsivät kotitalouksien käytettävissä-

sä olevia reaalityuloja. Yksityinen kulutus kasvoi 2 prosenttia. Sitä vauhditti osaltaan myös kotitalouksien vahva luottamus, joka johti säästämissänteen alenemiseen negatiiviseksi.

Vuonna 2017 maltilliset palkkaratkaisut, kilpailukyky sopimuksen myötä kasvavat palkansaajan maksamat työvoiman sivukulut ja julkisen sektorin lomarahaleikkaukset sekä nopeutuva inflaatio pitivät reaaliensiot viimevuotisella tasolla. Kohe-neva työllisyys ja kotitalouksien hyvä luottamus kuitenkin saavat yksityisen kulutuksen 1,3 prosentin kasvuun.

Vuonna 2018 yksityinen kulutus lisääntyy 1,1 prosenttia. Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitylo kasvaa työllisyyden kohenemisen ja muiden kuin ansiotulojen kasvun myötä runsaan prosentin, vaikka olemme olettaneet reaaliensiot suunnilleen ennallaan pitävät maltilliset palkankorotukset. Vuonna 2019 yksityinen kulutus kasvaa 1,2 prosenttia, mikä vastaa suunnilleen pääosin työllisyyden kohenemisen ansiosta toteutuvaa käytettävissä olevan reaalitylon lisäys-

tä. Reaaliensiot kääntyvät tällöin myös arviomme mukaan pieneen nousuun. Jos palkkasopimukset eivät ole maltillisia, kulutuksen kasvu voi lyhyellä aikavälillä olla nopeampaa, mutta pitkällä aikavälillä heikkenevä työllisyys rajoittaa bkt:n ja kulutuksen kasvua. (Ks. vaihtoehtoisista palkka-oletuksista erityisteema s. 26–27.)

INFLAATIO NOUSEE MALTILLISESTI

Vuonna 2016 kuluttajahinnat nousivat 0,4 prosenttia edellisvuotisesta. Kansainvälinen inflaatio nopeutui hieman öljyn hinnan nousun myötä. Vuonna 2017 kuluttajahintojen arvioidaan kohoavan 0,8 prosenttia. Inflaatiota kiihdyttää edelleen öljyn hinnan nousu. Vuonna 2018 kuluttajahintojen ennustetaan nousevan 1,4 prosenttia öljyn hinnan maltillisen nousun jatkuessa. Vuonna 2019 kuluttajahinnat kohoavat 1,5 prosenttia. Tällöin nouseva korkotaso osaltaan kiihdyttää inflaatiota.

SOPEUTUKSET JA RAKENNEUUDISTUKSET TASAPAINOTTAVAT JULKISTA TALOUTTA HITAASTI

Vuonna 2016 koko julkisen sektorin alijäämä oli

Keskeisiä oletuksia

	Vuosineljänneksen lopussa								Keskimäärin	
	2017 ^E				2018 ^E				2017 ^E	2018 ^E
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4		
Euron hinta										
USD	1,06	1,06	1,06	1,06	1,05	1,05	1,05	1,05	1,06	1,05
JPY	122	122	122	122	122	122	122	122	122	122
GPB	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86
Ohjauskorot										
FED	1,00	1,00	1,25	1,25	1,50	1,50	1,75	1,75	1,04	1,63
EKP	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Markkinakorot										
Libor 3kk	1,03	1,20	1,28	1,45	1,70	1,70	1,95	1,95	1,24	1,83
Euribor 3kk	-0,33	-0,30	-0,24	-0,20	0,05	0,05	0,05	0,08	-0,27	0,06
Raaka-ainehinnat										
Raakaöljy, Brent, USD/b	55,0	56,0	56,0	57,0	58,0	58,0	58,0	58,0	56,0	58,0
Muu kuin energia, vuosimuutos, %	8,0	5,0	3,0	0,0	3,6	3,6	3,6	3,6	4,0	3,6

Lähteet: Bloomberg, HWWI.

arviomme mukaan 2 prosenttia bkt:sta. Valtion vaje oli 2,6 prosenttia ja kuntien 0,4 prosenttia. Sosiaaliturvarahastojen ylijäämä oli prosentin verran. Julkisen sektorin ns. rakenteellinen alijäämä oli arviomme mukaan 0,8 prosenttia bruttokansantuotteeseen suhteutettuna. Sen EMU-normi on maksimissaan 0,5 prosenttia, mutta siinä on omat joustomekanisminsa. Koko julkisen talouden bruttovelka oli arviomme mukaan 63,3 prosenttia bkt:sta, mikä oli suunnilleen sama kuin edellisenä vuonna. Velan kasvua jarrutti valtion kassan samanaikainen pieneneminen.

Vuonna 2017 julkisen sektorin alijäämä pysyy suunnilleen viimevuotisissa lukemissa. Alijäämän pieneneminen pysähtyy väliaikaisesti kuluvalle vuodelle toteutettujen tuloveronkevennysten vuoksi. Julkinen velka kohoaa 64,9 prosenttiin. EU:n komission menetelmällä Etlan ennusteen pohjalta laskettu julkisen sektorin rakenteellinen alijäämä on 1,4 prosenttia bkt:sta vuonna 2017.

Vuonna 2018 julkisen sektorin alijäämä alenee 1,8 prosenttiin valtion vajeen pienentyessä säästötoimien ja taloudellisen kasvun ansiosta. Sosiaaliturvarahastojen ylijäämä pienenee asteittain eläkemenojen kasvun myötä. Julkisen sektorin rakenteellinen alijäämä on 1,4 prosenttia bkt:sta eli sama kuin edellisenä vuonna. Julkinen bruttovelka nousee 65,5 prosenttiin bkt:sta.

Vuonna 2019 koko julkisen sektorin alijäämä laskee edelleen 1,5 prosenttiin bkt:hen suhteutettuna. Valtion vaje on tällöin 1,9 prosenttia bkt:sta.

Suomi täyttää selvästi julkisen sektorin vajeen 3 prosentin tavoitteen. Vuonna 2021 vaje on noin prosentin bkt:sta. Vaje on kuitenkin ongelma, koska se kasvattaa velkaa. Julkinen velka kas-

vaa suhteessa bkt:hen lähivuosina ja saavuttaa huippunsa vuonna 2019. Vuonna 2020 se jo pienenee. Lasku jatkuu vuonna 2021, jolloin julkisen velka on 65 prosenttia bkt:sta eli suunnilleen sama kuin kuluvana vuonna. Koska velan taso on muihin EMU-maihin verrattuna matala, se lie-nee hyväksyttävissä olettaen että velka pienenee. Kehitys on kuitenkin hyvin herkkä talouskasvun suhteen (ks. oheinen erityisteema vaihtoehtoisista skenaarioista).

Rakenteellinen alijäämä on EMU-kriteereiden ns. ennaltaehkäisevän osan kannalta Suomen suurin ongelma lähivuosina. Se lasketaan varsinaisesta julkisen sektorin alijäämästä tekemällä siihen suhdanne- ja rakennekorjaus. Oleellinen kysymys laskennassa on se, kuinka suureksi Suomen ns. potentiaalinen tuotanto arvioidaan. Mitä suurempi on potentiaalisen bkt:n ja varsinaisen bkt:n välinen ero (ns. tuotantokuilu), sitä pienempi rakenteellinen alijäämä on suhteessa varsinaiseen alijäämään. Kun tuotantokuilu sulkeutuu, rakenteellinen ja varsinainen alijäämä ovat samoja. Arviomme mukaan rakenteellinen alijäämä ylittää vuosina 2017 ja 2018 EMU-normin. (Ks. rakenteellisen alijäämän laskennasta erityisteema s. 56–57.)

EMU-kriteeristössä on vielä lisäkriteerinä ns. menosääntö. Se määrittää, että julkiset menot eivät saisi kasvaa nopeammin kuin potentiaalinen bkt. Tälläkin kriteerillä Suomi voi rikkoa sääntöjä.

Jos eri kriteerit viittaavat eri suuntiin, arvioinnissa voidaan käyttää ns. kokonaisharkintaa. Komissio tulee kuitenkin joka tapauksessa seuraamaan kiinteästi maamme julkisen talouden kehitystä ja antamaan politiikkasuosituksia. (Ks. talouspolitiikasta Suhdanteen ensimmäinen artikkeli.)

KANSAINVÄLISEN TALOUDEN KEHITYS ON EPÄVARMAA: VAIHTOEHTOISEENKIN KEHITYKSEEN ON SYYTÄ VARAUTUA

Kansainvälisen talouden ennusteisiin liittyy niin paljon epävarmuutta, että Suomessakin on syytä hahmotella perusennusteelle vaihtoehtoisia kehitysuria. Olemme alla esitetyissä vaihtoehdoissa rakentaneet Suomen vientiosuuksilla painotetulle maailman kokonaistuotannolle kolme uraa.

Erot voivat syntyä monista lähteistä. Kunkin kehityskulun tarkkaa suuruutta tai vaikutusta ei pystytä mittaamaan. Tärkeää on kuitenkin antaa kvantitatiivisia lähtökohtia vaikutusarvioille mahdollisen kriisin (tai kasvua nopeuttavan tapahtuman) sattuessa.

Perusvaihtoehto on kuvattu edellä. Nopean kasvun vaihtoehto edellyttää, että Suomen viennille tärkeiden maiden taloudet kasvavat perusvaihtoehdossa ennakoitua nopeammin jo kuluvan vuoden aikana ja että kasvu jatkuu itseään vahvistaen. Hyväkään vaihtoehto ei voi olla kovin optimistinen, koska euroalue joutuu sopeutumaan korkeisiin julkisen talouden velkoihin vielä usean vuoden ajan. Kiinassa maan rakenteelliset ongelmat estävät paluun aiemmalle kasvutrendille, eikä Venäjällä ole näköpiirissä kovin voimakasta kasvua.

Kuvattu hitaan kasvun vaihtoehto voi syntyä useiden riskien realisoitumisen kautta. Lähivuosien keskeisiä epävarmuuksia ovat muun muassa euroalueen ja Kiinan velkatilanteen ja rahoitusmarkkinoiden kehitys, protektionismin uhka, öljyn hinnan vaihtelut ja poliittiset kriisit. Suomen omista

riskeistä mainittakoon tekijät, jotka vaikuttavat Suomen vientimenestykseen sekä kuluttajien ja yritysten luottamukseen. Näidenkin vaikutuksia työllisyyteen ja julkiseen talouteen voidaan arvioida alla esitettyjen Suomen bkt-urien pohjalta. Erilaisen palkkakehityksen vaikutuksia Suomen kokonaistuotantoon tarkastellaan erityisteemassa s. 26–27. Laadittu huonon taloudellisen kehityksen skenaario kuvaa melko lievän kriisin. Paljon suurempikin on mahdollinen.

Erilaiset kansainvälisen talouden urat vaikuttavat Suomen kansantalouteen suoraan vientikysynnän kautta. Lisävaikutuksia syntyy mm. valuutatakurssista, koroista, lainojen riskipreemioista sekä kotimaisten yritysten ja kotitalouksien luottamuksesta. Vaikutukset etenevät kotimaiseen kysyntään työllisyyden, kulutuksen ja investointien kautta.

Suomen kokonaistuotanto kasvaa vuosina 2017–2021 perusvaihtoehdossa keskimäärin 1,5 prosenttia vuodessa, nopean kasvun vaihtoehdossa keskimäärin 1,9 prosenttia ja hitaan kasvun vaihtoehdossa keskimäärin 1,2 prosenttia. Tarkasteltava vaihteluväli on siten koko periodilla melko kapea. Kaikissa vaihtoehdoissa Suomelle on oletettu sama hallitusohjelman mukainen julkisen talouden päätösperäinen sopeutus.

Työttömyysaste alenee perusvaihtoehdossa tänä vuonna 8,4 prosenttiin ja edelleen 7,3 prosenttiin vuonna 2021. Nopean kasvun vaihtoehdossa vas-

Maailman kokonaistuotanto (bkt) Suomen alueittaisilla vientiosuuksilla painotettuna, %-muutos

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nopea kasvu	1,2	2,5	2,5	2,5	2,4	2,4
Perusvaihtoehto	1,2	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9
Hidas kasvu	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1

taavat luvut ovat 8,3 ja 6,6 prosenttia. Hitaan kasvun vaihtoehdossa työttömyysaste on 8,7 prosenttia tänä vuonna ja 8,2 prosenttia vuonna 2021. Vuoden 2021 työllisyysaste on perusvaihtoehdossa 70,9, nopean kasvun vaihtoehdossa 71,6 ja hitaan kasvun vaihtoehdossa 70,1 prosenttia.

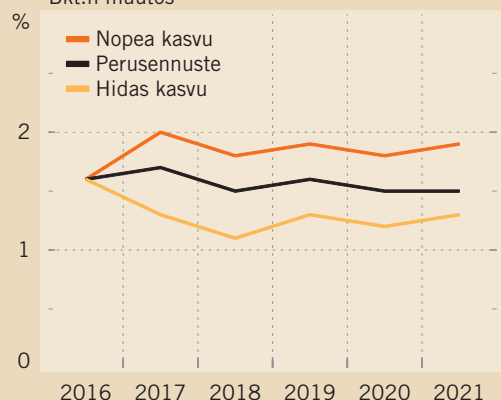
Valtion ja kuntien rahoitusjäämä reagoi voimakkaasti taloudelliseen kasvuun. Perusvaihtoehdossa rahoitusjäämä on -3,0 prosenttia bkt:sta vuonna 2017 ja -1,6 prosenttia bkt:sta vuonna

2021. Nopean kasvun vaihtoehdossa vastaavat luvut ovat -3,0 ja -1,3 prosenttia ja hitaan kasvun vaihtoehdossa -3,1 ja -2,1 prosenttia kokonais-tuotannosta.

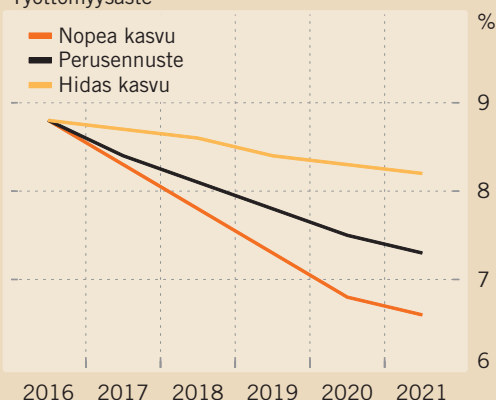
Koko julkisen sektorin ns. EMU-rahoitusjäämän suhde bkt:hen on perusennusteessa -2,0 prosenttia vuonna 2017 ja -1,1 prosenttia vuonna 2021. Nopean kasvun vaihtoehdossa jäämä on -1,9 prosenttia tänä vuonna ja -0,5 prosenttia vuonna 2021. Hitaan kasvun vaihtoehdossa

Suomen talouskehityksen vaihtoehtoiset skenaariot

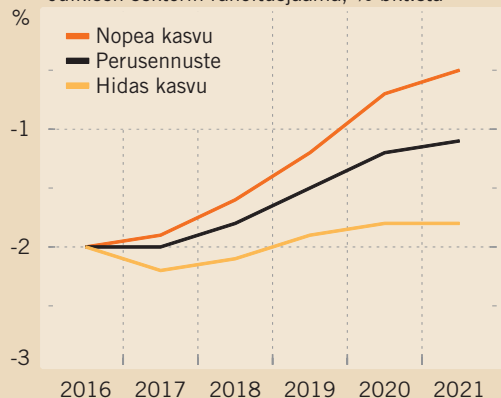
Bkt:n muutos

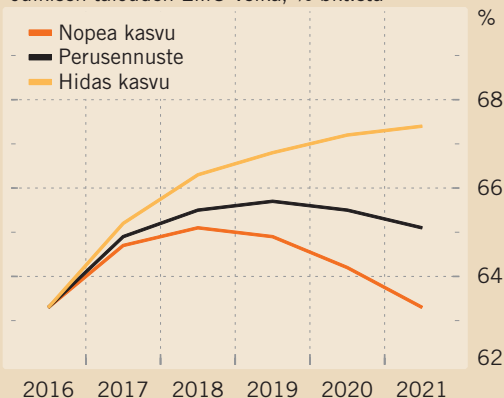
Työttömyysaste

Julkisen sektorin rahoitusjäämä, % bkt:sta

Julkisen talouden EMU-velka, % bkt:sta

EMU-rahoitusjäämä on -2,2 prosenttia vuonna 2017 ja -1,8 prosenttia vuonna 2021. Rakenteellisen alijäämän mittariin vaikuttaa merkittävästi tuotannon suhdannekomponentin suuruus kunakin vuonna. Nopean kasvun vaihtoehdossa rakenteellisen jäämän kriteeri täyttyy ja hitaan kasvun vaihtoehdossa ei. Perusvaihtoehdossa kin rakenteellinen jäämä ylittää normin vuosina 2017–2018. (Ks. Suhdanteen ensimmäinen artikkeli talouspolitiikasta ja erityisteema rakenteellisesta alijäämästä s. 56–57.)

Valtion ja kuntien alijäämät kasvattavat ajan myötä myös julkisen talouden ns. EMU-velkaa (EDP-velka). Perusvaihtoehdossa EMU-velan bkt-suhde on 64,9 prosenttia vuonna 2017. Velka jatkaa kasvuaan saavuttaen 65,7 prosenttia vuonna

2019 ja alenee sitten 65,1 prosenttiin vuonna 2021. Nopean kasvun vaihtoehdossa EMU-velka on 64,7 prosenttia vuonna 2017 ja 65,1 prosenttia vuonna 2018, ja sen jälkeen se alenee 63,3 prosenttiin vuonna 2021. Hitaan kasvun vaihtoehdossa EMU-velka on 65,2 prosenttia bkt:sta vuonna 2017 kasvaen vajaaseen 67,4 prosenttiin vuonna 2021. Lyhyellä aikavälillä EMU-kriteerit täyttyvät velan osalta, koska EU:n kriisimaille annetut ns. solidaarisuusmaksut (2,5–3 % bkt:sta) alennetaan velasta 60 prosentin EMU-kriteeriä sovellettaessa ja koska velalle tehdään suhdannekorjaus. Keskipitkällä aikavälillä velka kasvaa ainakin hitaan kasvun vaihtoehdossa niin suureksi, että uhkana on vakaus- ja kasvusopimuksen rajojen ylittyminen.

ERI PALKANKOROTUSVAIHTOEHTOJEN VAIKUTUS TUOTANTOON JA TYÖLLISYYTEEN

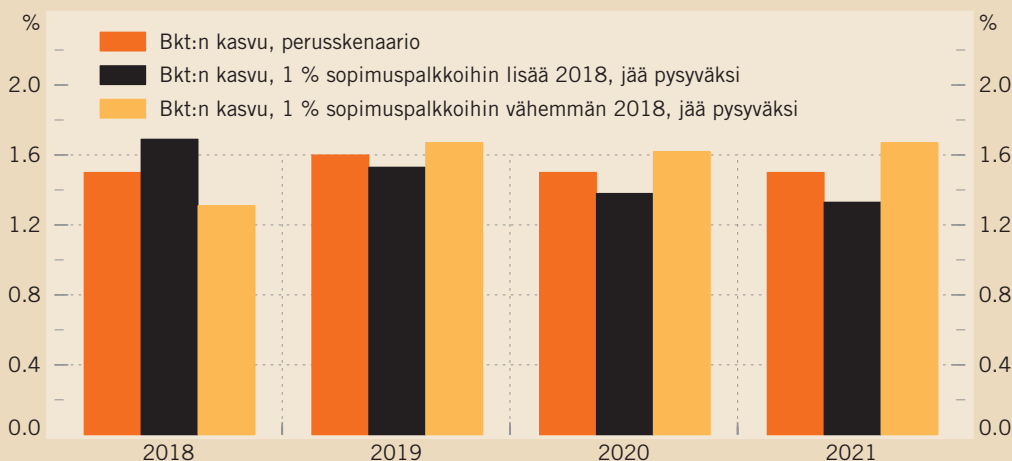
Kuluvan vuoden syksyllä Suomessa on edessä palkkaneuvottelukierros liittotasolla. Työmarkkinaosapuolet ovat jo hyvissä ajoin tuoneet esiin vaateitaan ja tavoitteitaan neuvotteluissa. Seuraavassa tehdään Etlan makromallilla laskelma, miten sopimuspalkkojen perusennustetta nopeampi tai hitaampi nousu vaikuttaisi Suomen talouskasvuun.¹ Tehdään ensin oletus, että sopimuspalkat nousisivat ensi vuonna 1 prosenttiyksikön nopeammin kuin Etlan perusennusteessa, jossa odotetaan ansiotasoindeksin nousevan 1,4 prosenttia vuonna 2018. Oletetaan myös, että ansioiden nousu jäisi kertaluonteiseksi mutta silti pysyväksi. Siispä oletetaan, että sopimuskorotukset olisivat vuodesta 2019 eteenpäin yhtä suuria kuin perusennusteessa.

Kuviosta 1 havaitaan, että 1 prosenttiyksikön suurempi korotus sopimuspalkkoihin vauhdittai-

si bkt:n kasvua vuonna 2018 noin 0,2 prosenttiyksikköä. Tämä olisi seurausta ennen kaikkea lisääntyvästä yksityisestä kulutuksesta. Kuitenkin heti vuodesta 2019 lähtien talouskasvu jäisi tässä skenaariossa hitaammaksi kuin perusennusteessa. Ero kasvaisi vuoteen 2021 mennessä, jolloin talouskasvu olisi jo noin 0,2 prosenttiyksikköä hitaampaa. Tulos johtuu siitä, että palkankorotusten aikaansaama viennin kilpailukyyn heikentyminen vaikuttaa simulaatiossa vuodesta 2019 lähtien voimakkaammin bkt:hen kuin yksityisen kulutuksen lisäys. Niinpä palkkojen nostaminen johtaa vain hetkelliseen talouskasvun kiihtymiseen pitemmän aikavälin kustannuksella.

Jos taas oletetaan, että sopimuspalkat nousisivat vuonna 2018 yhden prosenttiyksikön perusennustetta hitaammin, vaikutus talouskasvuun olisi juuri päinvastainen, sillä malli on pääosin

Kuvio 1. Sopimuspalkkojen korotukset ja bkt:n kasvu

lineaarinen. Kasvu olisi siis ensimmäisenä vuonna hitaampaa, seuraavina vuosina taas hieman nopeampaa. Ensimmäisen vuoden aikana yksityisen kulutuksen vaikutus dominoisi viennin vaikutusta, myöhemmin toisin päin.

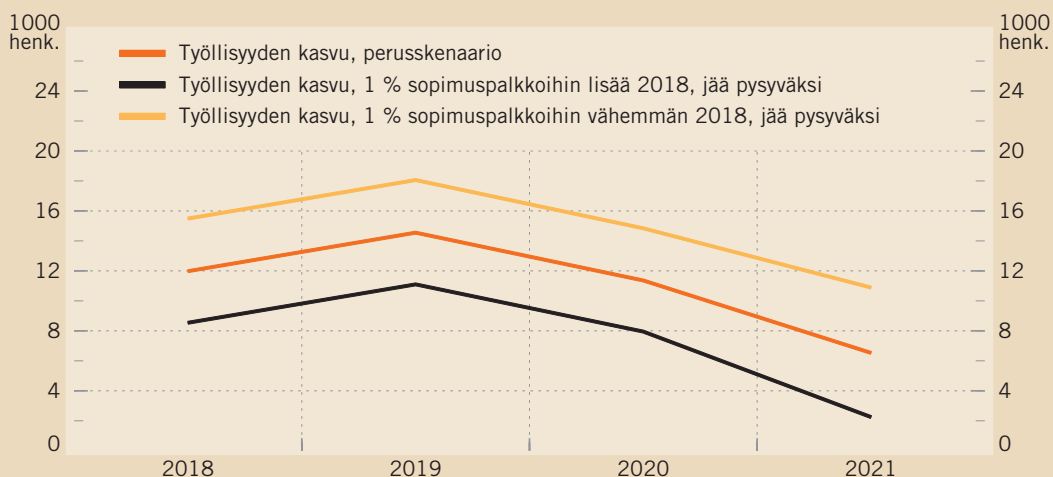
Skenaarioiden työllisyysvaikutukset on kuvattu kuviossa 2, jossa näkyy myös Etlan perusennuste työllisyyden kasvusta vuosille 2018–2021. Nähdään, että sopimuspalkkojen matalammat korotukset vuonna 2018 lisääisivät työllisyyden kasvua reilun 3 000 työpaikan verran, ja vuonna 2021 ero olisi jo hieman suurempi. Päinvastaisessa skenaariossa, eli suurempien sopimuskorotusten oloissa, työllisyyden kasvu jäisi vuosina 2018–2021 vaatimattomaksi. Ero perusennusteeseen nähden on tässäkin simulaatiossa samaa luokkaa, mutta etumerkki vaihtuu. Sopimuspalkkojen nopeamman nousun vaikutus julkistalouteen on lyhyellä aikavälillä jotakuinkin neutraali, mutta pitkällä aikavälillä negatiivinen (tuloksia ei näytetä tässä).

VIITTEET

¹ Julkaisu mallista tulossa myöhemmin. Malli on tyypiltään samankaltainen kuin esim. globaali makromalli NiGEM, ks. <https://nimodel.niesr.ac.uk/>.

² Hieman pidemmällä aikavälillä myös yksityinen kulutus kasvaisi nopeammin. Sopimuspalkkojen nousuvauhdin kiinnittäminen kovin pitkäksi aikaa ei ole kuitenkaan kovin mielekäs oletus, onhan palkat hyvin endogeeninen muuttuja.

Kuvio 2. Sopimuspalkkojen korotukset ja työllisyyden kasvu

Lähde: ETLA.

ETLA S17.1/b272

Kansainvälinen suhdannekehitys

Maailmantalouden kasvu nopeutuu tänä vuonna 3,3 prosenttiin, mikä on 0,2 prosenttiyksikköä enemmän kuin viime vuonna. Myös ensi vuodelle ennustamme yhtä nopeaa kasvua. Ennusteita on nostettu erityisesti kehittyneille maille. Euroalueen kasvunustetta kuluvalle vuodelle on nostettu 0,2 prosenttiyksikköä 1,6 prosenttiin ja Yhdysvalloille saman verran 2,2 prosenttiin. Yhdysvalloissa kasvua ylläpitää ennen kaikkea lisääntyvä yksityinen kulutus, euroalueella kasvu on jakaantunut tasaisemmin eri kasvutalokomponentteihin. Venäjän talouden odotetaan kääntyvän tänä vuonna jonkinlaiselle kasvuralle, Kiinan talouskasvu puolestaan hidastuu muutaman prosentin kymmenyksen. Positiivisesta yleisvireestä huolimatta maailmantalouteen kohdistuu merkittäviä negatiivisia riskejä. Yhdysvaltojen protektionistiset suunnitelmat voivat aikaansaada pahimmillaan suuriakin häiriöitä maailmankauppaan. Euroopassa käytävät useat vaalit voivat tuottaa vaikeasti sulatettavia tuloksia. Italian pankkisektorin ongelmien jatkuminen aiheuttaa systeemisen riskin euroalueelle ja sen päälle EU-maiden ja Britannian väliset eroneuvottelut ovat vasta alkamassa.

MAAILMAN TALOUSKASVU NOPEUTUU HIEMAN

Maailman talouskasvu vahvistuu tänä vuonna hieman. Kasvuksi ennustetaan 3,3 prosenttia, mikä on 0,2 prosenttiyksikköä enemmän kuin viime vuonna. Näilläkin luvuilla ollaan vielä noin prosenttiyksikön verran jäljessä maailmantalouden keskimääräisiä kasvulukuja 2000-luvun alussa. Myös ensi vuonna maailmantalouden ennustetaan kasvavan 3,3 prosenttia.

Vaikka talouskasvu hieman nopeutuukin, huolta herättää yhä länsimaiden heikko tuottavuuden kehitys, jossa ei juurikaan havaita paranemisen merkkejä. Euroalueella rahapolitiikka pysyy hyvin elvyttävänä, mutta Yhdysvallat on jo irtautumassa ns. nollakorkoregiimistä. Yhdysvalloissa kasvua haetaan tänä ja seuraavana vuonna ennen kaikkea finanssipolitiikan keinoin. Silti myös euroalueella finanssipolitiikan viritys on muuttu-

nut keskimäärin neutraaliksi, tai jopa elvyttäväksi joillain mittareilla katsottuna. Kasvuihan esimerkiksi Saksan julkinen kulutus viime vuonna jopa 4,2 prosenttia. Kaikesta huolimatta ns. sekulaarisen stagnaation tunnuspiirteet näkyvät vieläkin, erityisesti euroalueella: vaisu tuottavuuskehitys ja vanheneva väestö yhdistettynä melko heikkoon kokonaiskysyntään, jolle matala korkotaso onnistuu antamaan vain vähän vauhtia.

Euroaluetta vaivaavat samat ongelmat kuin ennenkin, eli talouskasvun epätasaisuus ja -tahtisuus jäsenmaiden välillä. Italiassa ei ole havaittu käytännössä lainkaan tuottavuuskasvua koko 2000-luvulla julkisen velan bkt-suhteen ollessa jo yli 130 prosenttia, samalla kun pankkisektorin ongelmat heikentävät rahoitusmarkkinoiden kykyä kanavoida resursseja tuottavaan toimintaan. Lähestyvät vaalit Hollannissa, Ranskassa ja Saksassa populistipuolueineen tuovat oman riskinsä Euroopan instituutioille, jotka ovat joka tapauksessa testissä Britannian EU-eroneuvottelujen käynnistyessä suunnitelmien mukaan maaliskuun aikana.

Kiinan talouskasvun ennustetaan hieman hidastuvan, mutta se pysyy kuitenkin 6 prosentin tietyillä tänä ja ensi vuonna, mikä tukee osaltaan maailmantalouden kasvua. Suomen kannalta hyvä uutinen on positiivinen käänne Venäjän taloudessa, vaikka kasvuvauhti siellä jäänee varsin vaatimattomaksi.

Viime vuonna maailmantalouteen ja erityisesti yksityiseen kulutukseen antoi vauhtia matalalle tasolle painunut öljyn hinta – tänä vuonna sen vaikutus on käänteinen. Öljyn hinta kääntyi nousuun OPEC-maiden päästyä sopimukseen tuotantomäärien leikkaamisesta viime vuoden marraskuussa. Tällä hetkellä öljyn (Brent) hinta liikkuu 56 dollarin tuntumassa barreilta, mikä on noin 24 prosenttia korkeampi taso kuin millä öljyn hinta oli viime vuonna keskimäärin.

USA:N TALOUS KIIHDYTTÄÄ YLIKUUMENEMISEN RAJOILLA

Yhdysvaltojen talouden ennakoitaan jatkavan ripeää kasvuaan tänä ja ensi vuonna: tälle vuodelle ennustetaan 2,2 prosentin, ensi vuodelle jo 2,5 prosentin kasvua. Ensi vuoden kasvun kiihtyminen on ennen kaikkea Trumpin elvytyksen aikaan saamaa. Vaikka on epäselvää, missä määrin osa varsin suurista suunnitelmista menee läpi poliittisessa päätöksenteossa, voidaan ainakin puolustusmenojen tuntuvan lisäämisen ja joidenkin veronkevennysten odottaa toteutuvan republikaanienemmistöisessä kongressissa. Kaiken kaikkiaan Yhdysvaltojen kasvu jatkuu kulutusvetoisena samalla, kun muut kotimaiset kysyntäerät, kuten investoinnit, kontribuoivat vähemmän talouskas-

vuun. Viennistä on odotettavissa niukasti vetoapua vahvan dollarin takia. Dollarin vahvistumiseen tuovat lisäpaineita odotetut koronnostot tänä ja ensi vuonna.

Yhdysvaltojen työllisyys on kasvanut yhtäjaksoisesti vuodesta 2010 lähtien samalla, kun työttömyysaste on laskenut alle 5 prosentin. Asuntojen hinnat ovat puolestaan nousseet Case-Shiller-indeksin mukaan samalle tasolle kuin millä ne olivat ennen finanssikriisiä, joka sai alkunsa nimenomaan Yhdysvaltojen asuntomarkkinoilta. Onkin aiheellista kysyä, onko maan talous jo siirtymässä tasapainoisesta nousukaudesta ylikuumenemisen puolelle. Tätä argumenttia vastaan pu-

Bruttokansantuotteen määrän muutokset ja inflaatio alueittain, %

	Bruttokansantuote							Kuluttajahinnat ²⁾					Keskimäärin 2017–21 ^E	
	Paino ¹⁾		Keskimäärin											
	2015	2015*	2016 ^E	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2017–21 ^E	2015*	2016 ^E	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E		
Maailma	100,0	3,1	3,1	3,3	3,3	3,2	3,3	–	–	–	–	–	–	
Pohjois-														
Amerikka	17,2	2,4	1,6	2,2	2,5	2,2	2,3	0,2	1,3	2,2	2,4	2,0	2,2	
Yhdysvallat	15,8	2,6	1,6	2,2	2,5	2,2	2,3	0,1	1,3	2,2	2,4	2,0	2,2	
EU28	16,9	2,2	1,9	1,7	1,6	1,5	1,4	0,0	0,3	1,6	1,5	1,7	1,8	
Euroalue	12,0	2,0	1,7	1,6	1,6	1,5	1,4	0,0	0,2	1,5	1,5	1,7	1,7	
Saksa	3,4	1,7	1,9	1,7	1,5	1,3	1,2	0,1	0,4	1,9	1,6	1,7	1,7	
Ranska	2,3	1,3	1,2	1,4	1,6	1,2	1,4	0,1	0,3	1,5	1,5	1,8	1,5	
Italia	1,9	0,7	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9	0,1	-0,1	1,2	1,5	1,7	1,2	
Suomi	0,2	0,3	1,6	1,7	1,5	1,6	1,5	-0,2	0,4	0,8	1,4	1,5	1,4	
Muut														
Iso-Britannia	2,4	2,2	1,8	1,5	1,3	1,2	1,4	0,0	0,7	2,0	2,4	2,1	2,1	
Ruotsi	0,4	4,1	3,3	2,2	2,0	1,2	1,5	0,7	1,1	1,6	1,7	1,9	1,1	
Venäjä	3,3	-3,7	-0,6	1,2	1,5	1,8	1,7	15,5	7,1	7,5	6,5	6,0	6,0	
Aasia	38,4	4,9	4,9	4,7	4,7	4,4	4,7	2,1	2,1	2,4	2,4	2,4	2,4	
Japani	4,2	1,2	1,0	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	-0,1	0,5	0,8	0,9	0,8	
Kiina	17,3	6,9	6,7	6,3	6,0	5,5	5,8	1,4	2,3	2,0	3,0	3,0	2,8	
Intia	7,0	7,2	6,9	7,5	7,5	7,3	7,4	5,9	4,9	5,5	5,5	5,5	5,5	
NIE4 ³⁾	3,4	2,0	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	1,0	0,5	1,0	1,5	1,5	1,4	
Teoll.maat	42,4	2,1	1,8	2,0	2,0	1,8	1,8	0,2	0,8	1,7	1,9	1,8	1,7	

¹⁾ Ostovoimapariteettipainot.

²⁾ Kansalliset indeksit.

³⁾ Etelä-Korea, Taiwan, Hongkong ja Singapore.

Lähteet: OECD, IMF, kansalliset tilastot, Etla.

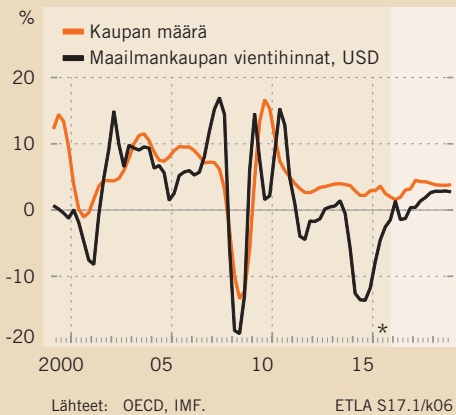
huvia tekijöitä on kuitenkin myös löydettävissä: työmarkkinoilla osallistumisaste on yhä kaukana niistä tasoista, joilla se oli ennen finanssikriisiä. Samoin palkkojen nousuvauhti ja pohjainflaatio ovat yhä varsin maltillisissa lukemissa. Tämä antaa toiveita siitä, että maassa olisi yhä kapasiteettia vapaana tuotannon kasvattamiseen ilman

suurta riskiä ylikuumenemisesta. Myös odotetut koronnostot Yhdysvalloissa vähentävät ylikuumenemisen riskiä.

Yhdysvaltojen inflaation ennustetaan kiihtyvän 2,2 prosenttiin kuluvana vuonna ja 2,4 prosenttiin ensi vuonna. Viimeisin tieto Yhdysvaltojen inflaatiosta on tammikuulta, jolloin vuositason nostettu inflaatio oli 2,5 prosenttia ja pohjainflaatio, josta energian ja ruoan hinnan vaikutus on puhdistettu, oli 2,3 prosenttia. Yhdysvaltojen keskuspankki Fed tavoittelee inflaation pitämistä 2 prosentin tuntumassa (työllisyystavoitteen lisäksi), joten enemmistö markkinoita seuraavista asiantuntijoista uskoo uuteen koronnostoon vielä kuluvan kevään aikana.

Etlä ennustaa, että Fed nostaa ohjauskorkoja kaksi kertaa tämän vuoden aikana ja koronnostot jatkuvat myös ensi vuonna, kun inflaatio kiihtyy edelleen työttömyysasteen pysytellessä alle 5 prosentin. Dollari on vahvistunut jo nyt euroon nähden vuoden takaiseen verrattuna merkittävästi, joten ennustamme, että euron dollarikurssi pysyttelee jatkossa jotakuinkin nykyisellä tasollaan korkoerosta huolimatta. Joihinkin kehittyvien maiden valuuttoihin nähden dollarin vahvistu-

Maailmankauppa, %-muutos

Yksityinen kulutus ja kiinteät investoinnit alueittain, määrän muutos, %

	Yksityinen kulutus						Kiinteät investoinnit					
	2015*	2016 ^E	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2017–21 ^E	2015*	2016 ^E	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2017–21 ^E
OECD	2,5	2,1	2,1	2,0	2,1	2,0	3,0	1,5	2,3	2,9	2,8	2,6
Yhdysvallat	3,2	2,7	2,4	2,6	2,3	2,3	3,7	0,8	2,6	3,4	3,8	3,3
EU27	2,1	2,2	1,8	1,6	1,8	1,7	3,6	2,3	2,2	2,9	2,6	2,5
EMU17	1,8	1,9	1,5	1,4	1,6	1,5	3,2	2,8	3,0	2,8	2,2	2,1
Saksa	2,0	2,0	1,9	1,7	1,3	1,2	1,7	2,5	2,5	2,1	1,0	1,7
Ranska	1,5	1,4	1,4	1,8	1,6	1,6	1,0	2,9	3,9	3,9	3,3	3,6
Italia	1,6	1,6	1,2	1,2	1,0	1,0	1,3	1,9	0,8	2,6	2,1	2,6
Suomi	1,5	2,0	1,3	1,1	1,2	1,2	1,1	5,2	3,8	2,6	3,2	2,9
Muut												
Iso-Britannia	2,4	3,1	1,4	0,5	0,7	1,0	3,4	0,8	-2,4	3,5	4,7	3,0
Ruotsi	2,7	2,3	2,5	2,4	2,4	2,3	7,0	6,6	4,2	2,2	1,9	2,5
Japani	-0,4	0,4	1,0	0,9	1,8	1,5	0,1	1,0	1,9	2,0	0,8	0,9

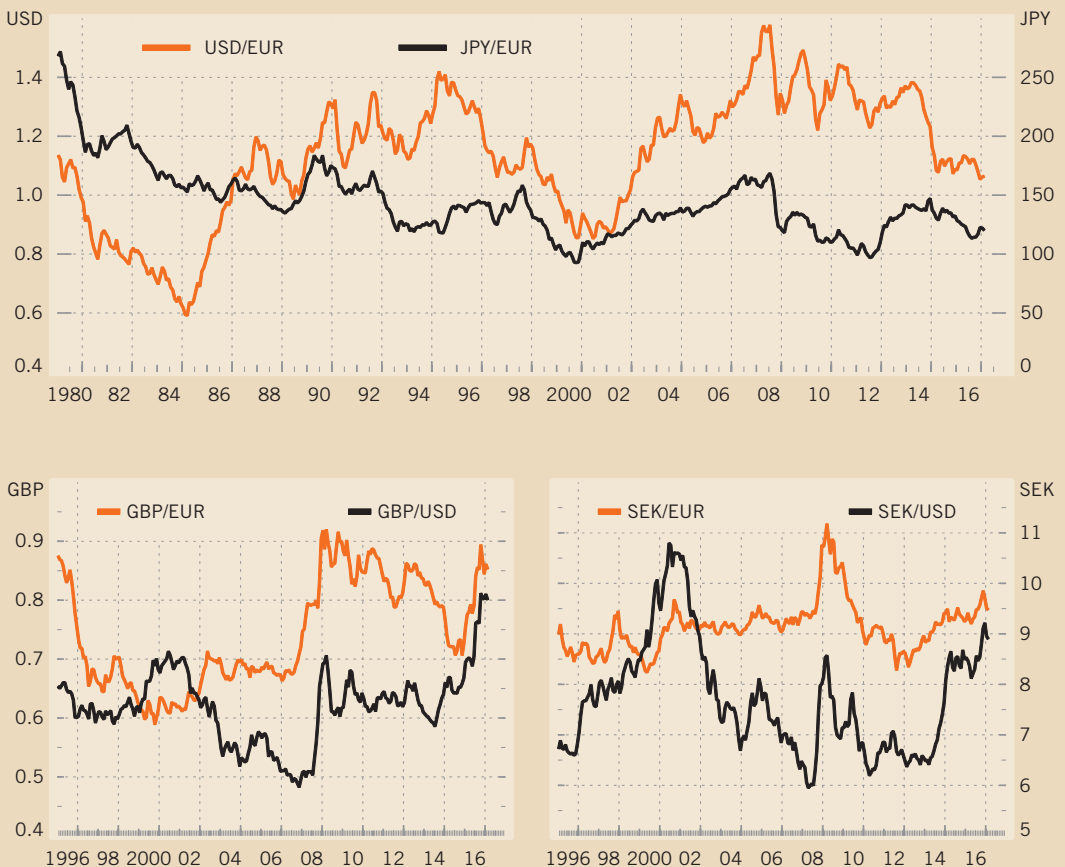
Lähteet: OECD, kansalliset tilastot.

minen jatkunee yhä, kun nousevat korot ohjaavat pääomia näistä maista takaisin Yhdysvaltoihin.

Yhdysvaltojen investoinnit ovat toipuneet hitaasti vuosien 2008–2009 taantumasta. Investoinnit kääntyivät nousuun vasta vuonna 2011 ja saavuttivat vuoden 2007 lopun tason vuonna 2014. Myös vuonna 2016 investointien kasvu oli vaatimatonta ja niiden kehitykseen ennustetaan vain hieman nousevaa uraa seuraavillekin vuosille. Toisaalta OPEC-maiden tuotantorajoitukset ja nii-

tä seurannut öljyn hinnan nousu on lisännyt Yhdysvaltojen liuskeöljyn tuotantoa viime vuoden lopulta lähtien merkittävästi. Maan öljynporausta onkin palannut aktiivisilla poraustorneilla mitattuna samalle tasolle kuin vuoden 2015 lokakuussa. Aktiivisten tornien määrä on siten lähes kaksinkertaistunut viime vuoden toukokuusta. Samalla Yhdysvaltojen öljyvarastot nousivat helmikuussa korkeimmalle viikkotasolleen mittaushistoriassa, joka alkaa vuodesta 1982. Myös Yhdysvaltojen öljynvienti on kasvanut alkuvuonna merkittävästi.

Eräitä euron valuuttakursseja

Lähteet: Suomen Pankki, OECD.

ETLA S17.1/k04

BRITANNIA MENOSSA KOHTI NS. KOVAA BREXITIÄ

Brexit eli Britannian ero EU:sta heikentää Britannian taloutta verrattuna tilanteeseen, jossa maa pysyisi EU:n jäsenenä. (Ks. myös tämän Suhdanteen artikkeli Suomen ja Britannian taloussuhteista). Tämä tulema vaikuttaa yhä ilmeisemmältä sen jälkeen, kun Britannian hallitus teki selväksi, ettei se aio tavoitella mitään ETA-jäsenyyden, ts. Norjan mallin kaltaista kompromissia. Brexit vaikuttaa negatiivisesti kaikkiin Britannian kysyntäkomponentteihin pitkällä aikavälillä, vaikka lyhyellä aikavälillä vienti voi hyötyä punnan heikentymisestä.

Brexitistä huolimatta Britannian talouskasvu oli viime vuonna sitkeämpää kuin moni talousennustaja odotti. Maan bkt kasvoi tarkistettujen tietojen mukaan viime vuonna 1,8 prosenttia edellisvuoteen nähden. Britannian kohtalaisen hyvä kasvu oli seurausta ennen kaikkea yksityisestä kulutuksesta, joka lisääntyi viime vuonna 3,1 prosentin vauhtia. Talouskasvu oli myös nopeampaa viime vuoden lopussa verrattuna alkuvuoden tahtiin – jokseenkin ennusteiden vastaisesti.

Tänä vuonna Britannian talouskasvun ennustetaan hidastuvan 1,5 prosenttiin. Ensi vuoden bkt-kasvuksi ennustetaan enää 1,3 prosenttia. Nämä ennusteet sisältävät oletuksen, että brexitin vaikutukset alkavat realisoitua asteittain maan talouskasvulukuihin, vaikkakin maltillisesti. Punnan heikentyminen on jo nyt johtanut maassa tuontituotteiden kallistumiseen ja siten inflaation kiihtymiseen, ja niinpä kasvun veturina tähän asti toiminut yksityinen kulutus kontribuoi aiempaa vähemmän maan bkt-kasvuun tänä ja ensi vuonna. Myös investointien näkymät ovat heikentyneet epävarmuuden lisääntyttyä. Vienti saa jonkin verran vetoapua heikosta punnasta, mutta sekin vaikutus jäänee laihaksi viimeistään siinä vaiheessa, kun EU-eron seuraukset maan ulkomaankaupan ehtoihin alkavat konkretisoitua. Myös ulkomaisten suorien sijoitusten maahan ennustetaan vähenevän pitkällä aikavälillä. Mikäli EU-ero johtaa aiempaa selvästi tiukempaan maahanmuuttopolitiikkaan, kuten tällä hetkellä näyttää, myös Britannian tuottavuuskasvu heikkenee.

Britannian hallitus on ilmoittanut tavoittelevansa mahdollisimman kattavaa vapaakauppasopimusta EU:n kanssa. Vaikka ulkomaankauppaa helpottavia vapaakauppasopimuksia saataisiin aikaiseksi, muut kuin tullimuotoiset kaupan esteet tulevat joka tapauksessa lisääntymään. Näitä ovat mm. tuotteiden alkuperäsäännökset sekä toimialueeseen liittyvät ns. ”passporting”-oikeudet. Erityisesti jälkimmäiset ovat olleet tärkeitä Britannian finanssisektorille, joka tuottaa leijonanosan maan arvonlisäyksestä.

JAPANIN TALOUSENNUSTEITA ON HIEMAN NOSTETTU

Japanin bkt:n ennustetaan kasvavan 0,9 prosenttia tänä ja ensi vuonna. Japanissa päästiin myös viime vuonna ennakkotietojen perusteella 1 prosentin bkt-kasvuun, mikä on hieman hitaampaa kuin vuoden 2015 kasvu, joka puolestaan oli 1,2 prosenttia tarkistettujen tietojen mukaan. Tällaisetkin, ykköistä lähellä olevat luvut näyttävät Japanin viimeisten kahden vuosikymmenen kasvulukuihin verrattaessa varsin hyviltä. Japanin bkt kasvaakin tällä hetkellä joidenkin arvioiden mukaan potentiaalista kasvuvauhtiaan nopeammin.

Japanin kasvu pysyy jatkossa lähes yhden prosentin vauhdissa toisaalta vahvistuvan maailman-

Euroalueen talouslukuja, %

	2015*	2016 ^e	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e
Yksityinen kulutus	1,8	1,9	1,5	1,4	1,6
Julkinen kulutus	1,4	2,0	1,4	1,1	1,0
Kiinteät bruttoinv.	3,2	2,8	3,0	2,8	2,2
Kotimainen kok.kys.	1,8	1,9	1,8	1,5	1,2
Vienti	6,5	2,7	3,3	3,2	3,6
Tuonti	6,4	3,3	3,6	3,6	4,0
Bkt	2,0	1,7	1,6	1,6	1,5
Teollisuustuotanto	2,0	1,4	1,6	1,5	1,5
Inflaatio, HICP	0,0	0,2	1,5	1,5	1,7
Työttömyysaste	10,9	10,0	9,5	9,1	8,8
Julk. sek. tasapaino,					
per bkt	-2,1	-1,7	-1,4	-1,3	-1,3
Julk. sek. velka,					
per bkt	92,6	91,5	90,5	89,0	88,4

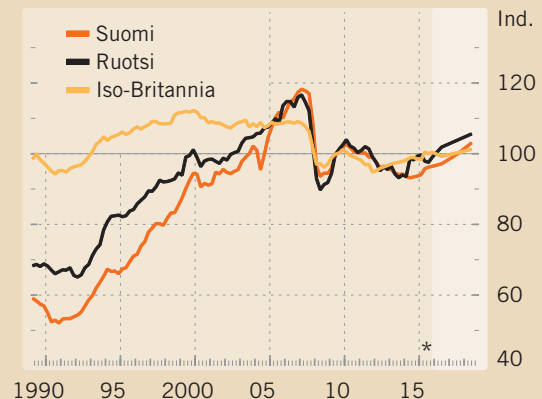
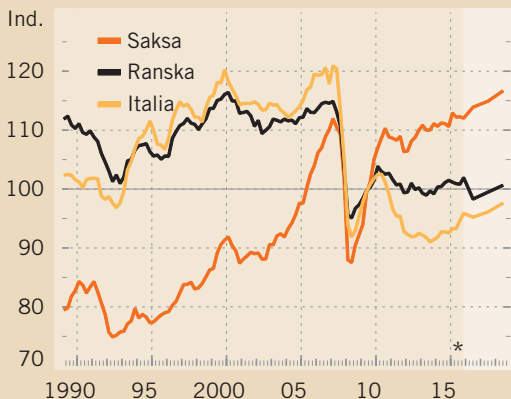
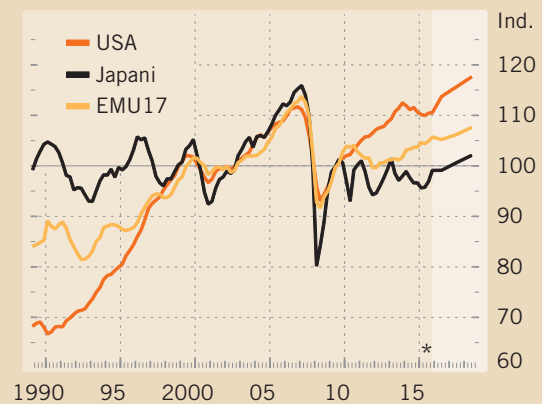
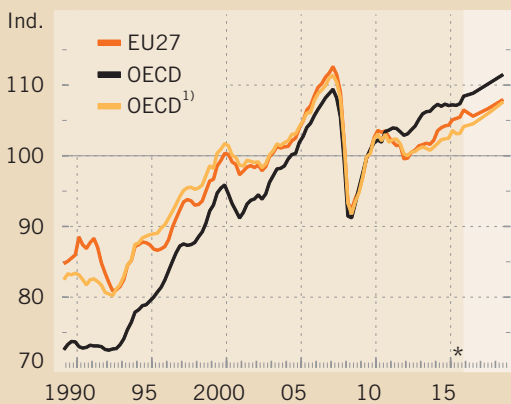
Lähteet: Euroopan komissio, kansalliset tilastot.

talouden, toisaalta hallituksen finanssipoliittisen elvytyksen ja keskuspankin hyvin kevyenä jatkuvan rahapolitiikan ansiosta. Japanin hallitus uskoo (optimistisesti) elvytyspaketin kasvattavan maan bkt:ta jopa 1,3 prosenttia. Keskuspankin varsin mittava määrällisen keventämisen ohjelma ja negatiiviset ohjauskorot eivät vaikuta juuri noston Japanin hintoja, jotka laskivat viime vuonna 0,1 prosenttia vuoteen 2015 nähden. Viime aikoi-

na maassa on kuitenkin havaittu merkkejä ansioiden noususta, mikä antaa toivoa inflaation kiihtymisestä lähemmäksi keskuspankin tavoitetta.

Vaikka Trumpin lupaama elvytys on heikentänyt jeniä ja näin ollen parantanut viennistä riippuvan Japanin kilpailukykyä, myös Japanin keskuspankin pääjohtaja H. Kuroda ilmaisi vast'ikään huolensa Trumpin protektionististen aikeiden takia.

Teollisuustuotannon määrä kausitasoitettuna (2010 = 100)

1) 11 tärkeintä länsivientimaata Suomen vientiosuuksilla painotettuna.

Lähteet: OECD, Tulli, Tilastokeskus.

ETLA S17.1/k01

VENÄJÄN TALOUDESSA TAPAHTUMASSA KÄÄNNE

Öljyn hinnan kohtalainen elpyminen, viime vuoden keskiarvoon nähden noin 24 prosentin nousu tätä kirjoittaessa, on nostanut Venäjän talouden näkymiä tälle ja ensi vuodelle. Venäjän talouden ennustetaan kasvavan tänä vuonna 1,2 ja ensi vuonna 1,5 prosenttia. Vaikka käänne parempaan on jo ovela, kasvuluvut ovat jäämässä varsin vaatimattomiksi parinkymmenen vuoden historiallisessa tarkastelussa. Onkin selvää, että Venäjän nykyiset rakenteet eivät mahdollista kovin korkeita kasvulukuja. Tilanne voi toki muuttua

jos joko öljyn hinta tai rakenteet muuttuvat dramaattisesti. Tällaista ei ole kuitenkaan näköpiirissä, ainakaan rakenteiden osalta. Öljyn hintaankin ennustetaan vain maltillista nousua.

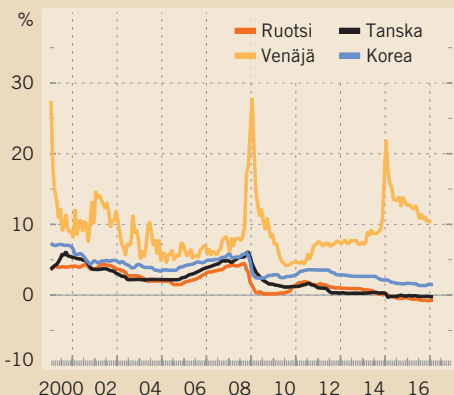
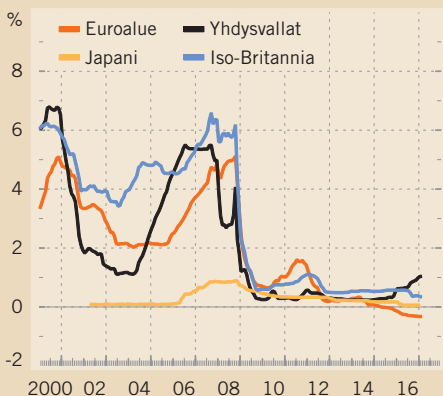
RUOTSIN TALOUSSYKLI HITAASTI KYPSYMÄSSÄ

Ruotsin talouskasvun ennustetaan maltillistuvan kahden prosentin tuntumaan. Tälle vuodelle Ruotsin talouskasvuksi ennustetaan 2,2 ja ensi vuodelle 2,0 prosenttia. Kahtena aiempana vuonna Ruotsin talous kasvoi jopa 3–4 prosentin vauhtia, joten maan noususykli on hitaasti kypsymässä ja kasvuluvut lähestymässä muun Euroopan keskiarvoja.

Ruotsin kasvua ruokkivat viime vuonna erityisesti investoinnit asuntorakentamisen kasvaessa nopeasti sekä julkinen kulutus, jonka lisääntyminen juontui ennen kaikkea pakolaisista. Kummankin komponentin ennustetaan kasvavan jatkossa hitaammin, ja kasvun painopiste Ruotsissa onkin siirtymässä vientiin ja yksityiseen kulutukseen. Samalla työttömyysasteen ennustetaan painuvan lähelle 6 prosenttia.

Ruotsin kasvua on kiihdyttänyt myös Riksbankin erittäin elvyttävä rahapolitiikka negatiivisten oh-

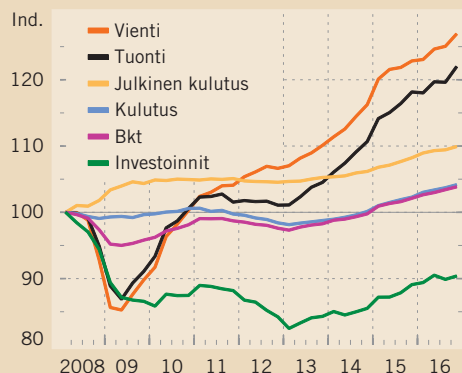
Keskeisiä 3 kk:n korkoja

Lähteet: Suomen Pankki, OECD.

ETLA S17.1/k05

Euroalueen kysyntä ja tarjonta kriisin jälkeen, 2008/1=100

Lähteet: Eurostat, ETLA.

ETLA S17.1/k33

jauskorkojen muodossa. Se on myös ruokkinut asuntojen hintojen nousua. Asuntomarkkinoiden ylikuumeneminen erityisesti Tukholman ja Malmön alueilla onkin todellinen ongelma. Asuntomarkkinoiden kuumenemisesta huolimatta inflaatio on yhä varsin vaatimaton. Ruotsin valtiollinen tutkimuslaitos Konjunkturinstitutet ennusti joulukuussa 2016, että Ruotsin inflaatio saavuttaa 2 prosentin tavoitetasoa vasta vuonna 2020 ja maan keskuspankki nostaa korkoja vasta vuoden 2018 kolmannella neljänneksellä.

Kevyt rahapolitiikka on myös heikentänyt Ruotsin kruunua, mikä on auttanut maan vientiä ja toisaalta nostanut inflaatiota. Inflaation jääminen tavoitetasostaan on seurausta ennen kaikkea siitä, että palkat nousevat maassa yhä verraten hitaasti. Näin siitäkin huolimatta, että joidenkin arvioiden mukaan Ruotsin tuotanto on jo nyt ns. potentiaalisen tasonsa yläpuolella, ts. tuotantokuilu on positiivinen.

EUROALUEEN KASVU KOHTALAISTA, POLIITTISET RISKIT KASVANEET

Euroalueen kasvu jatkuu kohtalaisen hyvänä. Tämän ja ensi vuoden kasvuksi ennustetaan 1,6 prosenttia. Siten kasvu jatkuu lähes yhtä nopeana kuin viime vuonna, jolloin valuutta-alueen taloudet kasvoivat yhteensä 1,7 prosenttia edellisvuoteen nähden.

Ennakkotietojen perusteella euroalueella kasvu olikin viime vuonna 0,1 prosenttiyksikköä nopeampaa kuin Yhdysvalloissa. Viimeksi euroalue kasvoi Yhdysvaltoja nopeammin vuonna 2008. Euroalueen maiden kasvu on kuitenkin yhä epätahtista, ja toisaalta vaalit useassa euromaassa tänä vuonna voivat johtaa talouspolitiikan muutoksiin, jotka vaikuttaisivat myös alueen kasvunäkymiin.

Euroalueen suurimman talouden Saksan ennustetaan kasvavan tänä vuonna 1,7 ja ensi vuonna 1,5 prosenttia. Kasvu jatkuu siis hyvänä, vaikkei se aivan ylläkään viime vuoden vauhtiin, jolloin Saksan talous kasvoi 1,9 prosenttia edellisestä vuodesta. Kysyntäeristä Saksan kasvuun eniten

Raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat, 2015=100

12 kk:n muutokset

Lähteet: HWWI, Suomen Pankki.

ETLA S17.1/k03

kontribuoi yksityinen kulutus, joka kasvoi viime vuonna 2,0 prosenttia. Toiseksi eniten viime vuoden kasvuun kontribuoi julkinen kulutus, joka kasvoi jopa 4,2 prosenttia vuoteen 2015 verrattuna. Kasvulukua selittävät paljolti pakolaiset, joita maa otti vastaan viime vuonna varsin merkittävästi.

Euroalueella hyvässä kasvussa oli viime vuonna myös Espanja, jonka bkt:n arvioidaan kasvaneen 3,2 prosenttia edellisestä vuodesta. Tänä vuonna Espanjan talouden ennustetaan kasvavan 2,5 ja ensi vuonnakin 2 prosentin vauhtia. Muuta euroaluetta korkeammat kasvuluvut ovat mahdollisia muun muassa siksi, että maassa on yhä paljon käyttämättömiä resursseja – olihan Espanjan työttömyysaste vielä viime vuonna 19,6 prosenttia. Ranskankin talouden ennustetaan kiihdyttävän pikku hiljaa muun euroalueen vauhtiin: tänä vuonna Ranskan bkt:n ennustetaan kasvavan 1,4, ensi vuonna jo 1,6 prosenttia. Pian käytävät presidentinvaalit tuovat kuitenkin oman epävarmuutta lisäävän tekijänsä Ranskan muuten kohdallaisen hyviin kasvunäkymiin.

Poliittinen epävarmuus varjostaa myös Italian kasvunäkymiä. Paolo Gentiloni siirtyi nopeasti pääministerin paikalle entisen pääministeri Renzin kannan hävittyä kansanäänestyksessä viime vuoden puolella. Silti Renzin edelleen johtama ja hallitusvastuussa oleva puolue on näyttänyt taapahtuneen jälkeen hajanaiselta euron kyseenalaistavien ryhmien hengittäessä sen niskaan. Poliittinen epävarmuus ei toki ole uusi ilmiö Italiassa, mutta lisää päänvaivaa on aiheuttanut myös maan pankkisektori ja siellä erityisesti Monte dei Paschi di Siena (MPS) -pankki. Hallitus onkin jo hyväksynyt 20 miljardin euron valtiontukiohjelman ongelmassa painivalle finanssisektorille, mutta ohjelman toimeenpano on edelleen kesken. MPS-pankin pelastamista on monimutkaistanut se, että kotitaloudet omistavat huomattavan määrän pankin velkakirjoja. Oman lukunsa Italian ongelmiin tuo myös maan mittava julkinen velka, jonka bkt-suhde on jo lähes 133 prosenttia.

Euroopan keskuspankki on vihdoin saamassa vauhditettua inflaatiota niin, että ollaan jo lähel-

lä sen tavoitetasoa, hieman alle kahta prosenttia. Tämän vuoden inflaatioksi ennustetaan euroalueelle 1,5 prosenttia, ja samoin ensi vuodelle. Kunnia saavutuksesta kuuluu oikeansuuntaisen rahapolitiikan lisäksi öljyn hinnan nousulle, joka kasvattaa alueen inflaatiolukuja alkuvuonna melkein prosenttiyksikön verran. Ennakkotietojen perusteella inflaatio olikin helmikuussa euroalueella 2,0 prosenttia. Ilman energian hintaa laskettu inflaatio oli 1,2 prosenttia, ilman energiaa ja prosessoimattomia ruokia laskettu ns. pohjainflaatio oli puolestaan samanaikaisesti vain 0,9 prosenttia. Loppuvuonna alueen inflaation ennustetaankin vaimenevan lähelle yhtä prosenttia, kun öljyn hinnan vaikutus poistuu melkein kokonaan vuodentakaisista vertailuluvuista. Etlan ennusteessa oletetaan, että Euroopan keskuspankki nostaa seuraavan kerran ohjauskorkoaan vuoden 2019 alussa.

Samalla kun euroalueen kasvu on pysynyt kohdallaan, myös alueen työttömyysaste on alentunut. Euroalueen työttömyysasteen ennustetaan laskevan viime vuoden 10,0 prosentista 9,5 prosenttiin tänä vuonna ja 9,1 prosenttiin ensi vuonna. Finanssipoliitiikan viritys alueella on kääntynyt keskimäärin kiristävästä neutraaliksi.

RAAKAÖLJYN HINTA VAKAUTUNUT – AINAKIN TOISTAISEKSI

Raakaöljyn hinta lähti viime vuoden lopulla nousuun OPEC-maiden päästyä sopuun öljyn tuotantomäärien vähentämisestä. Tällä hetkellä (6.3.) raakaöljyn (Brent) hinta on noin 56 dollarissa tynnyriltä, kun viime vuoden keskiarvo oli 45 dollaria tynnyriltä. Raakaöljyn hinnan odotetaan jäävän tänä vuonna keskimäärin 56 dollarin tasolle tynnyriltä. Ensi vuodelle Brent-laadun tynnyrihinaksi ennustetaan 58 dollaria, joten hinta nousee vielä hieman nykyiseltä tasoltaan kysynnän voimistuessa.

Öljyntuottajamaiden järjestö OPEC sai aikaan sopimuksen tuotantomäärien rajaamisesta puolen vuoden määräajaksi kokoontuessaan Wienissä marraskuun lopussa viime vuonna. Öljykartelli, jonka tuotanto vastaa tätä nykyä noin kolmannes-

ta koko maailman öljyntuotannosta, sopi tuotannon vähentämisestä noin 1,2 miljoonalla tynnyrillä päivässä. Kartellin päivätuotannon tulisi näin asettua 32,5 miljoonan tynnyrin tasolle. Myös Venäjä on luvannut rajata omaa tuotantoaan. Öljyn futuurimarkkinoiden perusteella markkinatoimijat vaikuttavat pääosin uskovan sovittujen leikkauksien pitävän, sillä öljyn hinta on alkuvuonna vakautunut 55–57 dollarin haarukkaan. Voidaan sanoa, että tässä on myös mukana annos hyväuskoisuutta, sillä historian perusteella OPECin sopimat tuotantomäärät on aina jossain vaiheessa ylitetty.

Se, mitä seuraa puolen vuoden määräajan jälkeen, on tietysti epäselvää. Voi hyvin olla, että OPEC-osapuolet haluavat jatkaa asettamiaan tuotantorajoituksia hintatason tukemiseksi. Ainakin yksi OPEC-maiden sovusta hyötyvä taho on jo nyt tiedossa: Yhdysvaltojen liuskeöljytuottajat, jotka ovat sopimuksen ulkopuolella mutta hyötyvät korkeammasta öljyn hinnasta. Aktiivisten öljynporaustornien määrä Yhdysvalloissa onkin lähes kaksinkertaistunut viime vuoden toukokuusta (ks. Yhdysvaltojen taloutta käsittelevä luku).

Raakaöljyn hintaa on myös viime kuukausina nostanut voimistuva maailmantalous. Etlan ennusteessa maailmantalouden kasvu pysyy kohtalaisena, mikä tukee öljyn hintakehitystä ja siihen ennustettua lievästi nousevaa uraa. Niinpä vuodelle 2019 öljyn Brent-laadun hinnaksi ennustetaan keskimäärin 60 dollaria tynnyriltä.

MUIDENKIN RAAKA-AINEIDEN HINNAT NOUSUSSA

Viime vuoden lopulla muidenkin raaka-aineiden kuin energian hinnat kääntyivät nousuun. Nousua selittävät odotukset maailmantalouden nopeutuvasta kasvusta, mutta oma osuutensa oli Yhdysvaltojen uuden presidentin lupauksilla mitavista infrainvestoinneista. Raaka-aineiden, pois lukien energia, hintojen odotetaan myös jatkavan pienessä, muutaman prosentin suuruisessa nousussa ennusteperiodilla 2017–2019.

Raaka-aineiden pl. energia dollareissa mitatut keskihinnat laskivat viime vuonna HWWA-indek-

sin mukaan keskimäärin hieman alle prosentin, vaikka ne kääntyivätkin selvään nousuun viime vuoden lopulla. Marras-tammikuun aikana keskihinnat nousivat noin 10 prosenttia edelliseen kolmen kuukauden ajanjaksoon verrattuna. Nousupyrähdys nähtiin muun muassa sinkin ja kuparin hinnoissa. Pitemmällä aikavälillä tarkasteltuna keskihinnat kääntyivät tammikuussa 2016 nousuun pitkän vuodesta 2011 alkaneen trendimäisen laskun jälkeen. Raaka-aineiden pl. energia dollareissa mitatut keskihinnat olivatkin yhä viime vuonna HWWA-indeksin mukaan keskimäärin 44,6 prosenttia alhaisemmalla tasolla kuin vuonna 2011.

Raaka-aineiden hintojen laskun keskeisin syy on ollut Kiinan kysynnän kasvun hidastuminen ja maailmantalouden kasvuodotusten pysyminen vaisuina. Kysynnän vaimouden ohella laskua selittää runsas tarjonta muutaman vuoden takaisten korkeiden raaka-ainehintojen lisäämien raaka-aineinvestointien takia. Investointien kypsyminen tuotantovaiheeseen vie aikaa, joten tarjonnan lisäys on ajoittunut muutoinkin heikkoon markkinatilanteeseen.

MAAILMANKAUPAN KASVUN ODOTETAAN NOPEUTUVAN

Maailmankaupan kasvu on hieman nopeutumas-
sa vuosina 2017 ja 2018 useita vuosia kestäneen hidastuvan kasvutrendin jälkeen. Maailmankaupan (mukaan lukien palvelut) ennustetaan kasvavan 2,4 prosenttia kuluvana ja 4,3 prosenttia ensi vuonna.

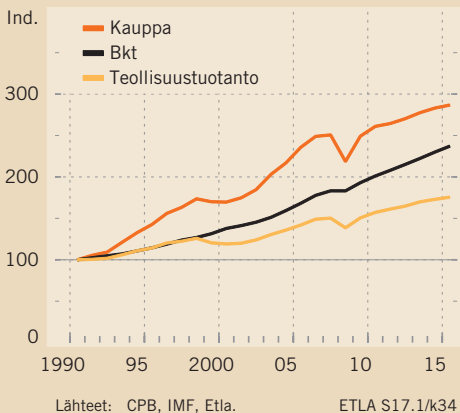
Viime vuonna maailman tavarakaupan arvioidaan kasvaneen vain reilun prosentin edellisvuodesta. Vertailun vuoksi: maailmantalouden ennustetaan kasvaneen viime vuonna 3,1 prosenttia. Maailman tavarakauppa siis kasvoi selvästi maailman bkt:ta hitaammin. Maailmankaupan kasvu onkin hidastunut viime vuosikymmeninä selvästi: 1990-luvulla maailmankauppa kasvoi vielä 7 prosenttia, vuosina 2000–2008 kasvu oli 5 prosenttia ja vuosina 2010–2015 kasvua oli enää 3 prosenttia. Vuoden 2011 jälkeen maailmankauppa on lisääntynyt maailman bkt:ta hitaampaa vauhtia.

Maailmankaupan ja bkt:n suhteen muutos heijastaa globalisaation hidastumista tällä vuosikymmenellä. Negatiivisesta trendistä huolimatta maailmankaupan ennustetaan kuitenkin piristyvän tänä ja ensi vuonna. Ennustetut luvut ovat silti vielä matkan päässä 2000-luvun alun vauhdista.

Toisaalta on otettava huomioon, että nykyinen poliittinen ilmapiiri sisältää merkittäviä riskejä maailmankaupalle. Presidentti Trump on puhu-

nut tuotannon palauttamisesta Yhdysvaltoihin verotuksen tai muiden keinojen avulla ja toisaalta tuonnille asetettavista uusista kustannuksista. Samalla hän on syyttänyt maailman suuria viemäitä, kuten Saksaa, valuuttakurssin manipuloimisesta kilpailijoiden päihittämiseksi. Puheet eivät johda vielä kauppasotiin, mutta teot voivat sen tehdä. Toisaalla Britannian EU-ero heikentäessään ulkomaankaupan ehtoja Britannian ja EU-maiden välillä hidastaa osaltaan maailmankaupan kasvua.

**Maailmankauppa ja tuotanto,
1991=100**

**Maailman teollisuustuotannon suhde
maailmankaupan määrään (indeksejä)**

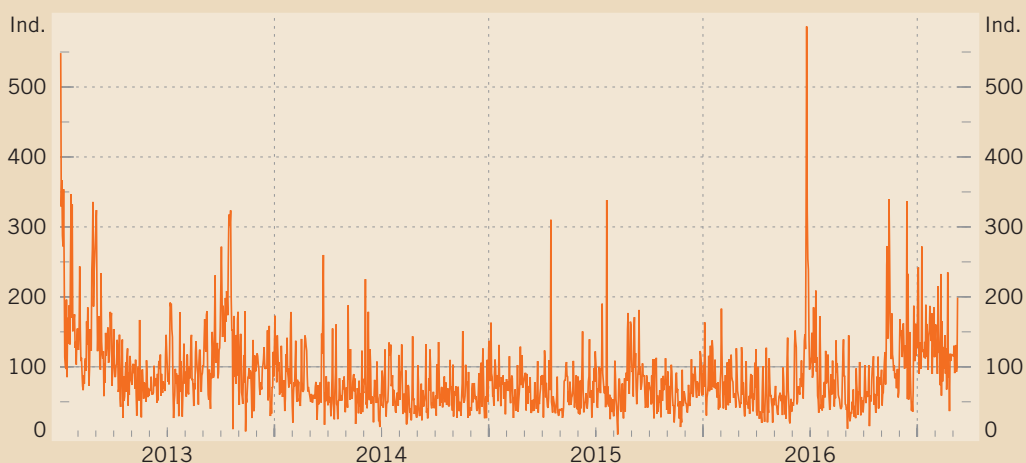

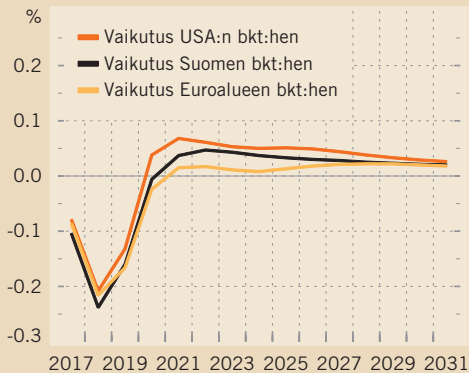
Epävarmuus talouspolitiikan suunnasta ja muutoksista on lisääntynyt Yhdysvalloissa merkittävästi Trumpin vaalivoiton jälkeen. Asiantuntijat ovat päätyneet lähinnä arvailemaan ja spekuloidaan sillä, mitkä presidentin aikeista ja lupauksista muuttuvat päätöksiksi, jotka todella pannaan toimeen. Taloustieteen keinoin epävarmuutta voidaan yrittää kvantifioida esimerkiksi Baker ym. (2012) kehittämällä indeksillä, joka laskee ”uncertainty”-sanan esiintymisiä lehdistössä.

Indeksistä nähdään, että epävarmuus on lisääntynyt viime kuukausien aikana. Siitä nähdään myös, että brexit-äänestyksen tulos aiheutti huomattavan piikin indeksissä viime vuoden kesällä. Tätä indeksia tarkasteltaessa on toki hyvä pitää mielessä, että länsimaiset pörssit ovat nousseet Trumpin valinnan jälkeen, samoin kotitalouksien ja yritysten luottamus on pysynyt korkealla, jopa noussut. Lisääntyvä epävarmuus ei siis ole ainaakaan vielä johtanut luottamuksen rapautumiseen.

Globaalilla NiGEM-makromallilla voidaan myös tehdä vaikutuslaskelma siitä, mitä epävarmuuden lisääntyminen tarkoittaisi tilanteessa, jossa se näkyisi valtionlainakorkojen riskipremioiden nousuna. Viime kuukausina Yhdysvaltojen ja joidenkin euromaiden valtionlainojen korot ovat todellakin nousseet, tosin Yhdysvalloissa nousu lienee heijastanut ohjauskorkojen nosto-odotuksia. Euromaiden, erityisesti Ranskan tapauksessa on ollut kyse presidentinvaaleihin liittyvän poliittisen riskin hinnoittelusta, joka vastaa varsin hyvin mallilaskelman ajatusta shokista. Seuraavassa laskelmassa oletetaan, että epävarmuus nostaa Yhdysvaltojen ja euromaiden pitkien valtionlainojen riskipremioita niin, että se tuottaa 0,2 prosenttiyksikön suuruisen mark-upin pitkien valtionlainakorkojen ja lyhyiden korkojen välille, ja tämä preemio näkyy kyseisten maiden valtionlainojen koroissa kahden vuoden ajan vuoden 2017 alusta lähtien.

Yhdysvaltojen talouspolitiikan epävarmuutta kuvaava indeksi

**Epävarmuusshokin vaikutus bkt:hen
eräissä maissa**

Lähteet: NiGEM, Etla.

ETLA S17.1/b274

Tällainen epävarmuusshokki hidastaisi Yhdysvaltojen, euroalueen ja Suomen talouskasvua 0,1–0,2 prosenttiyksikköä seuraavien kolmen vuoden aikana. Vaikutus ei ole kovin suuri, mutta toisaalta shokki valtionlainoihin oli asetettu ainoastaan 0,2 prosenttiyksikön suuruiseksi. Laskelmasta siis nähdään, että epävarmuuden lisääntyminen edellä mainitulla tavalla määriteltynä heijastuisi negatiivisesti talouskasvuun.

LÄHDE

Baker, Scott, Nicholas Bloom ja Steven Davis (2012). "Measuring Economic Policy Uncertainty," (<http://www.policyuncertainty.com/media/BakerBloomDavis.pdf>)

Kotimainen suhdannekehitys

Vienti

TAVARAVIENNIN KASVU VAUHDITTUU TÄNÄ VUONNA

Tavaraviennin kasvuvauhti nousee selvästi tänä vuonna, kun lähes kaikkien teollisuustoimialojen vienti lisääntyy kansainvälisen vientikysynnän vauhdittuessa. Myös Venäjän-vientimme odotetaan kääntyvän maltilliseen kasvuun. Arvioimme, että tavaraviennin määrä lisääntyy tänä vuonna 2,6 prosenttia.

Moottorijoneuvojen vienti kasvaa runsaat 20 prosenttia, Mercedes Benz GLC-katumaasturin

tuotannon käynnistymisen myötä. Rinnakkain valmistetaan edelleen Mercedes-Benz A-sarjan autoa. Muiden kulkuneuvojen vienti kasvaa noin 50 prosenttia, kun sekä laivoja että lentokoneita viedään ulkomaille. Elektroniikkatuotteiden vienti kääntyi viime vuonna nousuun, ja kasvu jatkuu tänä vuonna. Sähkölaitteiden viennin supistumisen puolestaan odotetaan pysähtyvän. Öljytuotteiden vienti kasvoi viime vuonna erityisen voimakkaasti vuoden 2015 suurseisokin jälkeen. Alan kuukausittaiset vientimäärät ovat jälleen

Tavara- ja palveluvienti

	Arvo ¹⁾		Muutos ed. vuodesta, %					Määrä ²⁾	
	Mrd. e 2016*	%-osuus 2016*	2015*	2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	Keskimäärin 2012–16	2017–21 ^E
Maa- ja metsätalous sekä									
kaivannaistoiminta	0,9	1,8	10,5	-14,7	6	2	4	-1,2	4
Puutavateollisuus	2,6	5,0	0,9	5,7	4	3	2	3,6	3
Paperiteollisuus	8,8	16,9	0,9	-3,5	1	7	1	-0,2	2
Metallien jalostus	6,2	12,0	1,7	3,1	3	3	3	0,6	3
Metallituotteet	1,2	2,4	-12,0	-3,7	1	3	4	-2,9	3
Koneet ja laitteet	6,9	13,4	-0,2	-6,1	-2	2	4	-3,9	3
Kulkuneuvot	3,3	6,3	21,3	-18,7	32	-5	18	10,0	6
Elektroniikka- ja sähköteoll.	6,3	12,2	-4,8	1,3	2	4	4	-3,1	3
Elintarviketeollisuus	1,2	2,4	-6,4	-0,9	0	1	1	-2,2	1
Tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja									
kenkäteollisuus	0,7	1,3	-8,8	1,0	1	1	2	-1,8	1
Kemianteollisuus	10,2	19,7	-10,1	10,6	0	2	2	1,1	2
Muu teollisuus	3,4	6,6	–	–	–	–	–	–	–
Tavaravienti yht.³⁾	53,9	100,0	-2,5	0,9	2,6	2,9	3,6	0,4	3,0
Tavaravienti pl. elektroniikka- ja sähköteollisuus¹⁾	47,3	87,8	–	–	–	–	–	0,1	3
Tavara- ja palveluvienti³⁾	75,5	–	2,0	0,7	2,1	2,6	3,3	0,5	2,8

¹⁾ Toimialojen viennin arvo tullitilaston mukaan.

²⁾ Määrän muutokset, Etlan laskelma.

³⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

Lähteet: Tilastokeskus, Tulli.

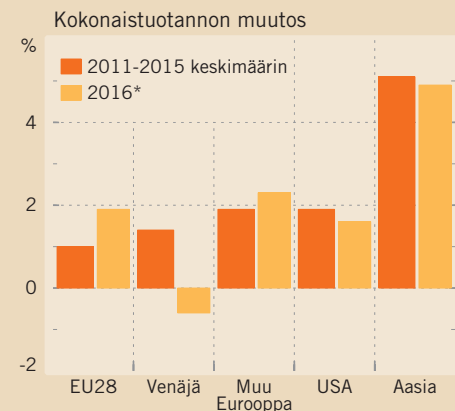
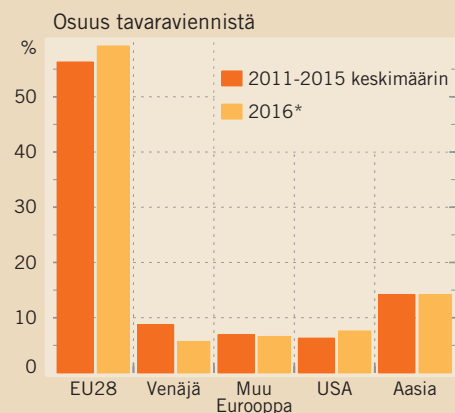
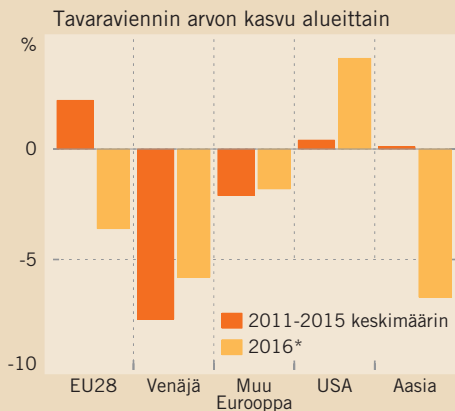
korkeat, joten viennin kasvu jää tänä vuonna pie-neksi. Myös kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden viennin kasvu jää maltilliseksi. Tekstiilien ja nahkatuotteiden vienti lisääntyy myös tänä vuonna, mutta vaatteiden viennin lasku jatkuu. Pape-riteollisuuden vienti kääntyy kasvuun.

Palvelujen vientiennusteeseen liittyy paljon epä-varmuutta. Televiestintä-, tietojenkäsittely- ja tie-topalvelut on muutaman vuoden takaa ylivoimai-sesti suurin palveluerä. Seuraavaksi suurimmat erät ovat kuljetukset, tekniset, kaupankäynnin ja muut liike-elämän palvelut, matkailu sekä muu-alla luokittelemattomat rojaltit ja lisenssimaksut. Näiden erien arvo on alle puolet televiestinnän arvosta. Palvelujen viennin uskotaan nousevan runsaan prosentin tänä vuonna.

Tavaraviennin määrä lisääntyi viime vuonna 0,9 prosenttia vuodentakaisesta kansantalouden ti-linpidon maaliskuun alussa julkaistujen ennak-koitietojen mukaan. Palveluiden viennin volyymi nousi 0,2 prosenttia.

Vuonna 2016 tavaravienti kasvoi arvoltaan vain Pohjois-Amerikkaan. Vientimme Pohjois-Afri-kaan jäi edellisvuoden lukemiin. Suomen vienti

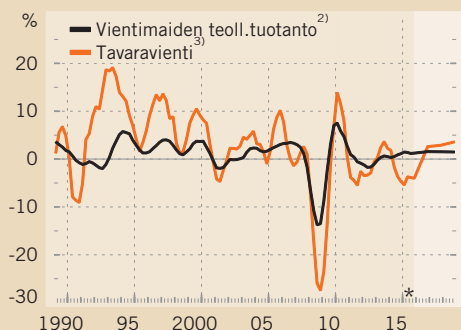
Suomen vientimarkkinoiden kasvu ja vienti alueittain

Lähteet: Tulli, IMF.

ETLA S17.1/x08

Vientimaiden teollisuustuotanto ja tavaraviennin määrä¹⁾

1) Laskettu neljän neljänneksen liukuvista summista.

2) 11 OECD-maata Suomen vientiosuuksilla painotettuna.

3) Vuoteen 1991 asti länsivienti.

Lähteet: Tulli, OECD.

ETLA S17.1/x01

väheni arvoltaan kaikille muille markkina-alueille. Vientimäärä lisääntyi vain vähän, samanaikaisesti kun vientihinnat putosivat.

Tavaroiden vientihinnat laskivat viime vuonna kansantalouden tilinpidon maaliskuussa julkais-
tujen ennakkotietojen mukaan keskimäärin 3,1
prosenttia vuodentakaisesta. Tilastokeskuksen
vientihintaindeksi putosi 2,9 prosenttia edellis-
vuodesta.

Tavaravienti alueittain 2016

	Arvo, milj. eur	Osuus, %	Muutos, %
Suomen koko tavaravienti	51 780	100,0	-4
EU28	30 653	59,2	-4
Saksa	6 830	13,2	-9
Ruotsi	5 557	10,7	1
Alankomaat	3 485	6,7	-2
Iso-Britannia	2 473	4,8	-11
Belgia	1 727	3,3	13
Ranska	1 585	3,1	6
EU15	25 687	49,6	-4
Euroalue	19 395	37,5	-4
Vienti EU:n ulkopuolelle	21 128	40,8	-4
Aasia (pl. Lähi- ja Keski-itä)	6 422	12,4	-4
Kiina	2 669	5,2	5
Japani	1 012	2,0	-7
Etelä-Korea	643	1,2	-15
Pohjois-Amerikka	4 315	8,3	2
USA	3 912	7,6	4
Muu Eurooppa (pl. EFTA-maat)	4 065	7,9	-6
Venäjä	2 975	5,7	-6
EFTA-maat	2 348	4,5	0
Norja	1 545	3,0	-1
Afrikka	1 248	2,4	-7
Lähi- ja Keski-itä	933	1,8	-21
Etelä-Amerikka	915	1,8	-14
Brasilia	361	0,7	-24

Lähde: Tulli.

Vuonna 2018 tavaraviennin määrän ennustetaan kasvavan 2,9 prosenttia. Paperiteollisuuden vien-
nin kasvuvauhti kohoaa vajaaseen 7 prosenttiin
Äänekosken biotuotetehtaan ollessa jo täydessä
käytössä. Koneiden ja laitteiden sekä elintarvike-
teollisuuden viennin arvioidaan kääntyvän kas-
vuun. Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin
kasvu voimistuu ensi vuonna selvästi. Kulkuneu-
vojen vienti sen sijaan pienenee, kun laivoja vie-
dään vähemmän kuin tänä vuonna. Palvelujen
vienti lisääntyy ensi vuonna vajaat 2 prosenttia.

Vuonna 2019 Suomen vienti kasvaa selvästi no-
peammin kuin kansainvälinen vientikysyntä,
mikä johtuu jo tilatuista kahdesta suuresta loisto-
risteilijästä. Lisäksi Finnairin suunnittelemat len-
tokoneen hankinnat myynti- ja takaisinvuokraus-
sopimuksella näkyvät vientiluvuissa useamman
vuoden ajan. Tavaraviennin kasvuvauhti nousee
siten 3,6 prosenttiin vuonna 2019.

ELINTARVIKETEOLLISUUS

Elintarviketeollisuuden viennin määrä supistuu
vielä tänä vuonna hieman. Ensi vuonna viennin
arvioidaan kasvavan vajaan prosentin.

Venäjän elokuussa 2014 asettamaa elintarvik-
keiden tuontikieltoa jatkettiin kesäkuussa 2015
vuodella ja sitä on edelleen jatkettu vuoden 2017
loppuun saakka. Tuontikielto koskee EU-maita, Yh-
dysvaltoja, Kanadaa, Australiaa ja Norjaa. Sen pii-
riin kuuluvat muun muassa maito ja maitotuotteet.

Tuontikiellosta johtuen Suomen koko elintarvike-
teollisuuden viennin määrä väheni 3,4 prosenttia
vuonna 2014. Vuonna 2015 toimialan vientimää-
rä supistui runsaat 6 prosenttia ja viime vuonna
vielä vajaan prosentin.

Elintarvikkeiden osuus koko toimialan viennin
arvosta oli viime vuonna 85 prosenttia ja juomien
15 prosenttia. Elintarvikkeiden vienti supistui ar-
voltaan prosentin vuodentakaisesta, mutta juomi-
en vienti lisääntyi 2 prosenttia. Suomen teollisten
elintarvikkeiden vienti Venäjälle putosi arvoltaan
5 prosenttia edellisvuodesta. Juomien vienti
väheni arvoltaan 11 prosenttia.

Suomen elintarviketeollisuuden viennistä (ml. juomat ja tupakka) vajaa kolmannes suuntautui pitkään Venäjälle, viidennes Ruotsiin ja vajaat kymmenesosa Viroon. Vuonna 2016 Venäjän osuus elintarviketeollisuuden viennistä oli enää 8,0 prosenttia. Ruotsi oli elintarviketeollisuuden tärkein vientimaa 23,6 prosentin osuudellaan. Toiseksi tärkein vientimaa oli Viro, sen osuus oli 9,4 prosenttia.

Maitotaloustuotteiden viennin osuus koko Suomen elintarviketeollisuuden viennistä oli 37 prosenttia vuonna 2013 ennen Venäjän tuontikieltoa. Vuonna 2015 osuus oli laskenut 31 prosenttiin ja viime vuonna se oli 28 prosenttia.

Suomen elintarviketeollisuuden viennistä Venäjälle maitotaloustuotteiden ja juuston osuus oli 60 prosenttia vuonna 2013 ja vielä 53 prosenttia vuonna 2014. Vuonna 2015 osuus oli enää 0,9 prosenttia ja viime vuonna vain 0,1 prosenttia. Näistä luvuista näkee, että Venäjän tuontikielto on iskenyt todella pahasti suomalaiseen meijeriteollisuuteen.

METSÄTEOLLISUUS

Paperiteollisuuden viennin arvioidaan tänä vuonna kääntyvän noin prosentin kasvuun. Paperin, kartongin ja sellun uusien tilausten arvo jäi kuitenkin vielä joulukuussa 4,8 prosenttia edellisvuotista pienemmäksi. Vientihinnat ovat tällä hetkellä lievässä laskussa. Metsä Groupin uusi biotuotetehdas Äänekoskella käynnistetään kuluvan vuoden jälkipuoliskolla. Suomen metsäteollisuuden suurimman tehdasinvestoinnin myötä paperiteollisuuden viennin arvioidaan kasvavan vajaat 7 prosenttia vuonna 2018.

Metsäteollisuuden osuus koko tavaraviennin arvosta oli viime vuonna 21,9 prosenttia. Paperiteollisuuden osuus oli 16,9 prosenttia ja puutavaraiteollisuuden 5,0 prosenttia.

Viime vuonna 69 prosenttia paperiteollisuuden viennistä meni Eurooppaan, arvoltaan vieni supistui 3 prosenttia. Vienti Pohjois-Afrikkaan oli vahvassa nousussa, mutta väheni kaikkiin muihin maansiin.

KEMIANTEOLLISUUS

Öljytuotteiden viennin määrä kasvoi viime vuonna laskelmiemme mukaan 27 prosenttia, vuoden 2015 suurseisokin aiheuttaman 19 prosentin supistumisen jälkeen. Arvioimme, että öljytuotteiden vienti tänä vuonna pysyy viime vuoden lukemissa. Toimialalla tapahtuu ajoittain myös globaalia välityskauppaa. Välityskaupassa suomalainen yritys ostaa tavaran ulkomailta ja myy sen eteenpäin ulkomaille. Kauppa kirjataan vientiin, vaikka tavarat eivät ole kulkeneet Suomen kautta. Ensi vuonna öljytuotteiden viennin odotetaan kasvavan kolmisen prosentin.

Vuonna 2016 kemianteollisuuden tuotteiden osuus koko tavaraviennin arvosta oli 19,7 prosenttia. Öljytuotteiden osuus oli 7,3 prosenttia. Niiden vienti Yhdysvaltoihin ja Ranskaan oli erityisen vahvassa kasvussa.

Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden (ml. lääkeaineet) vientimäärä kääntyi viime vuonna runsaan prosentin kasvuun. Näiden tuotteiden osuus koko viennin arvosta oli viime vuonna 9,8 prosenttia. Tänä vuonna alan vienti kasvaa puolisen prosenttia.

Kumi- ja muovituotteiden vienti kääntyy tänä vuonna vajaan prosentin kasvuun. Ensi vuonna alan vienti kasvaa samaa tahtia.

SÄHKÖ- JA ELEKTRONIikkATEOLLISUUS

Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin määrä kääntyi viime vuonna runsaan prosentin kasvuun. Arvioimme, että kasvuvauhti kiihtyy vajaan 2 prosenttiin tänä vuonna ja vajaan 4 prosenttiin ensi vuonna.

Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten laitteiden vientimäärä (toimiala C26) lisääntyi viime vuonna peräti 8,5 prosenttia. Lähivuosina viennin kasvu jatkuu 3-4 prosentin tahtia.

Sähkölaitteiden viennin määrä (toimiala C27) supistui vuonna 2016 neljettä vuotta peräkkäin. Toimitukset Yhdysvaltoihin vähenivät arvoltaan kolmanneksen. Myös vienti Ruotsiin, Kiinaan ja

Venäjälle laski selvästi. Marras-joulukuussa sähkölaitteiden vienti kasvoi kuitenkin reippaasti. Alan vienti jäänee tänä vuonna edellisvuoden lukemiin, mutta kasvaa ensi vuonna noin 3 prosenttia.

Teknologiaateollisuuden tilauskantatiedustelun mukaan elektroniikka- ja sähköteollisuuden uusien vientitilausten arvo nousi loka-joulukuussa 16 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Niiden arvo kuitenkin jäi 5 prosenttia vuodentakaisesta pienemmäksi. Vuoden viimeisellä neljänneksellä kertyneen tilauskannan arvo oli 2 prosenttia edellisvuotista pienempi.

Sähkölaitteiden (toimiala C27) osuus koko tavaraviennin arvosta oli viime vuonna 6,6 prosenttia ja tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten laitteiden (toimiala C26) osuus oli 5,7 prosenttia.

Sähkömootorit, -generaattorit ja -muuntajat ovat sähkölaitteiden suurin alatoimiala. Niiden osuus koko sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin arvosta oli viime vuonna 36 prosenttia. Ryhmän vienti väheni arvoltaan 11 prosenttia vuodentakaisesta. Sähköjohtojen ja kytkentälaitteiden osuus oli 7 prosenttia, ja niiden vienti supistui arvoltaan 3 prosenttia. Sähkölampujen ja -valaisimien viennin arvo laski 7 prosenttia, niiden osuus oli runsaat 3 prosenttia.

Mittaus-, testaus- ja navigointilaitteet ovat elektroniikkatuotteiden (toimiala C26) suurin alatoimiala. Niiden osuus koko sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin arvosta oli viime vuonna vajaat 15 prosenttia ja niiden viennin arvo väheni 3 prosenttia edellisvuodesta. Säteilylaitteiden sekä sähkölääkintä- ja sähköterapialaitteiden osuus oli 9 prosenttia. Niiden vienti nousi arvoltaan 12 prosenttia.

Viestintälaitteiden (toimiala C263) osuus sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin arvosta oli 8,7 prosenttia. Niiden viennin arvo supistui prosentin edellisvuodesta. Viestintälaitteiden suurin tavararyhmä on sähkölaitteet langallista puhelua tai langallista sähkötyöstä varten, niiden osuus oli vajaat 80 prosenttia vuonna 2016.

Elektronisten komponenttien ja piirilevyjen osuus oli 7 prosenttia, kun niiden vienti kohosi arvoltaan 22 prosenttia edellisvuodesta. Tietokoneiden ja niiden oheislaitteiden osuus oli vajaat 5 prosenttia. Tuoteryhmän viennin arvo jäi 6 prosenttia vuodentakaisesta pienemmäksi.

METALLIEN JALOSTUS

Metallien jalostuksen viennin kasvuvauhti jatkuu lähivuosina noin 3 prosentin tahtia. Teräksen tuotanto kehittyi viime vuonna Suomessa edelleen suotuisammin kuin EU:ssa keskimäärin. Kansainvälisen teräsjärjestön (World Steel Association) tilastojen mukaan EU28-maiden tuotanto laski 2,3 prosenttia vuodentakaisesta, kun taas Suomen valmistusmäärä nousi 2,8 prosenttia. Koko maailman teräksen tuotanto lisääntyi 0,8 prosenttia. Kiinan tuotanto nousi 1,2 prosenttia ja koko Aasian 1,6 prosenttia. Pohjois-Amerikan tuotanto jäi edellisvuoden lukemiin. Kuluven vuoden tammikuussa maailman teräksen tuotanto kohosi 7 prosenttia viimevuotisesta. Suomessa tuotanto lisääntyi 6 prosenttia, kun taas EU28-maiden keskimääräinen kasvu oli 2,4 prosenttia.

KONE- JA METALLITUOTETEOLLISUUS

Koneiden ja laitteiden vientimäärä on supistunut jo viisi vuotta peräkkäin, eikä käännettä parempaan vielääkään ole näköpiirissä. Vienti toiseksi tärkeimmälle markkina-alueelle Yhdysvaltoihin sujui viime vuonna heikosti. Arvioimme, että alan vienti supistuu hieman vielä tänä vuonna. Ensi vuonna alan vientimäärän odotetaan kääntyvän parin prosentin kasvuun.

Kone- ja metallituoteteollisuuden (koneet, metallituotteet, kulkuneuvot) uusien vientitilausten arvo kasvoi loka-joulukuussa prosentin vuodentakaisesta ja peräti 26 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Kone- ja metallituoteteollisuuden vientitilauskanta oli silti joulukuun lopulla 4 prosenttia alemmalla tasolla kuin vuotta aiemmin, mutta samalla tasolla kuin edellisellä neljänneksellä.

Koneiden ja laitteiden vienti lisääntyi viime vuonna Väli-Amerikkaan ja Oseaniaan. Toimitukset tärkeimmälle markkina-alueelle Eurooppaan

pysyivät edellisvuoden lukemissa. Vienti kaikille muille markkina-alueille väheni.

Kulkuneuvojen osuus koko tavaraviennin arvosta oli viime vuonna 6,3 prosenttia. Moottoriajoneuvojen osuus kulkuneuvoteollisuuden viennin arvosta oli 66 prosenttia ja muiden kulkuneuvojen osuus 34 prosenttia. Moottoriajoneuvojen viennistä 47 prosenttia oli henkilöautojen vientiä.

Kulkuneuvojen vienti kääntyy tänä vuonna noin 30 prosentin kasvuun. Moottoriajoneuvojen vienti lisääntyy arviolta runsaat 20 prosenttia viimevuotisesta Mercedes Benz GLC-katumaasturin tuotannon käynnistymisen myötä. Muiden kulkuneuvojen vienti kasvaa 50 prosenttia. Vientilukua nostaa selvästi suunniteltu lentokoneiden myynti ja takaisinvuokraus.

Uudenkaupungin autotehtaalla Mercedes-Benz A-sarjan autojen sarjatuotanto aloitettiin elokuussa 2013. Mallin tuotantomäärät kasvoivat 7 600 autosta vuonna 2013 yli 45 000 autoon vuonna 2014. Vuonna 2015 Uudessakaupungissa tehtiin tuotantoennätys kun valmistettiin vajaat 70 000 Mercedes-Benz A-sarjan autoa. Edellinen ennätys, noin 47 000 autoa, oli vuodelta 1992. Suuren kysynnän vuoksi Daimler AG ja Valmet Automotive ovat sopineet, että A-sarjan tuotanto jatkuu Uudessakaupungissa vielä vuonna 2017. Mercedes-Benzin GLC-mallin tuotanto aloitettiin kuluvan vuoden helmikuussa.

Telakkateollisuuden näkymät ovat erittäin hyvät. Turun telakan tilauskirjat ulottuvat nyt vuoteen 2024 asti. Kuluvan vuoden tammikuussa Meyer Turku luovutti matkustajalautan Tallink-varustamolle, ja maaliskuussa Helsinki Shipyard luovutti jäätämurtavan huoltoaluksen Venäjälle. Keväällä 2017 toimitetaan vielä risteilijä Saksaan.

Meyer Turun telakka sai kesällä 2015 peräti neljä uutta risteilijätilausta. TUI Cruises tilasi kaksi risteilyalusta, jotka toimitetaan vuosina 2018 ja 2019. Carnival Corporation puolestaan tilasi neljä risteilijää Meyeriltä, joista kaksi rakennetaan Saksassa ja kaksi Suomessa. Turun telakalla rakennettavat risteilijät valmistuvat vuosina 2019 ja 2021.

Viime vuoden syyskuussa Carnival Corporation tilasi vielä kolme LNG-risteilijää, joista kaksi rakennetaan Turussa ja yksi Saksassa. Turun tilauskannassa olevat valmistuvat vuosina 2020 ja 2022. Lokakuussa Royal Caribbean Cruises tilasi kaksi risteilijää, jotka toimitetaan vuosina 2022 ja 2024.

Vuonna 2018 moottoriajoneuvojen viennin odotetaan kasvavan vajaan 10 prosentin tahtia. Muiden kulkuneuvojen vienti jää noin 25 prosenttia tämänvuotista pienemmäksi. Koko kulkuneuvoteollisuuden vienti supistuu siten ensi vuonna noin 5 prosenttia.

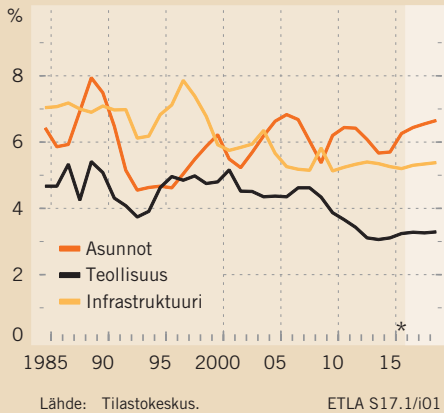
Investoinnit

INVESTOINNIT VAHVAAN KASVUUN VIIME VUONNA

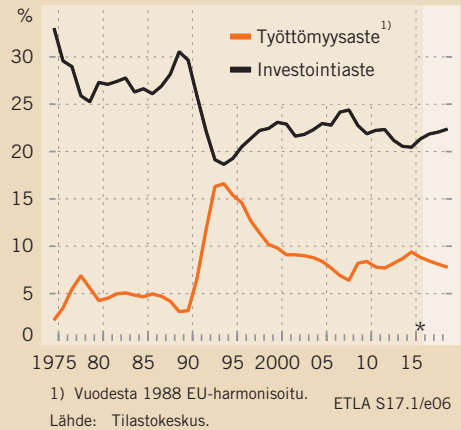
Tilinpidon ennakkotietojen mukaan investointien kasvu vauhdittui viime vuonna 5 prosenttiin. Pääomahyödykkeistä ripeintä kasvua pitivät yllä rakennusinvestoinnit, jotka laajenivat talonrakentamisen vauhdittamana 8 prosenttia.

Yritysten tuotannolliset investoinnit kasvoivat edellisvuoden tavoin vajaat 6 prosenttia, mutta tällä kertaa kasvu painottui kuljetusvälineisiin. Tutkimus- ja innovaatiopanostukset (TKI-toiminta) vähenivät ennakkotietojen mukaan 3 prosenttia, ja teollisuudessa pudotus oli keskimääräistä suurempi.

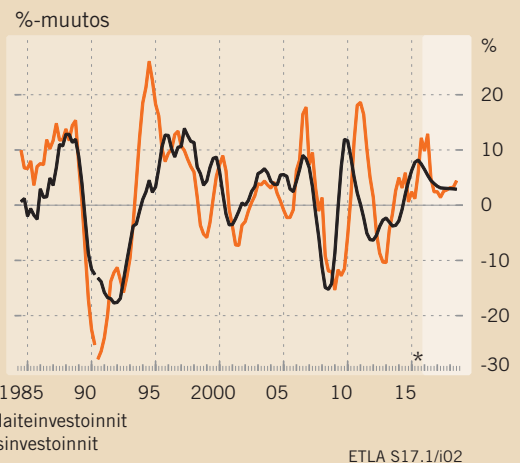
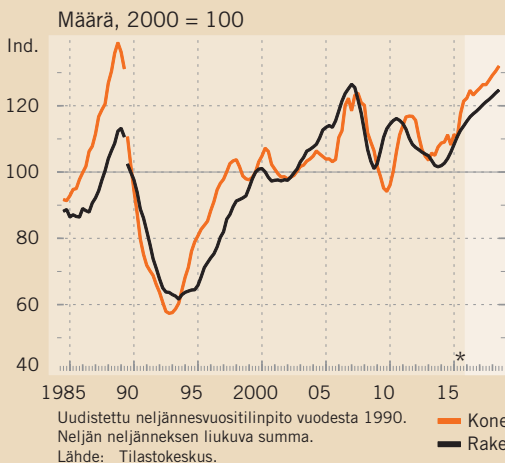
Investoinnit suhteessa bkt:hen

Työttömyysaste ja investoinnit suhteessa bkt:hen

Rakennus- sekä kone- ja laiteinvestoinnit

YRITYKSET INVESTOINTIEN KASVUN VETUREINA

Viime vuoden sisällä kausitasoitettu investointiura pysyi nousussa useimmissa pääomatavararyhmissä. Ripeimmin se kohosi rakentamisessa ja eritoten teollisuusyritysten talonrakentamisessa, joten koko rakentamisen tuotantonäkymä kuluvalle vuodelle on varsin hyvä.

Yritysten kilpailukyvyyn kohentuminen ja parantunut kannattavuus ovat lisänneet tulevaisuuden uskoa kaikilla päätoimialoilla. Myönteinen kehitys näkyy suurinvestointihankkeina, jotka lisäävät kansantalouden tuotantopotentiaalia. Käynnis-

tettyjen hankkeiden monilukuisuus ja -vuotisuus takaavat sen, että kansantalouden kiinteät investoinnit kohoavat lähivuosina selvästi bruttokansantuotteen kasvua nopeammin.

TEOLLISUUS LISÄÄ TUOTANTOKAPASITEETTIAAN

Tänä vuonna tehdasteollisuuden aineellisten investointien kasvun ennustetaan putoavan viime vuodelle arvioidusta 12 prosentista 5 prosenttiin, ja kasvu vakautuu ensi vuodesta lukien keskimäärin 2 prosenttiin, kun mm. metsäteollisuuden rakennuskantaa ja tuotantokapasiteettia kasvatavat suurhankkeet valmistuvat. Tehdasteollisuus-

Kiinteän pääoman bruttomuodostus pääomatavararyhmittäin

Pääomatavararyhmä	2016*		Määrän muutos, %						
	Mrd. e	%-osuus	2015*	2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2012–16	2017–21 ^E
Rakennukset	26,5	57,8	2,1	8,1	4,6	3,1	2,9	-0,6	3,2
Talonrakennukset	22,0	48,1	2,2	9,1	5,1	3,3	3,1	-1,1	3,5
- asuinrakennukset	13,1	28,7	2,0	9,1	4,2	3,1	2,6	-1,0	3,0
- muut talonrakennukset	8,9	19,5	2,4	9,2	6,3	3,7	3,8	-1,3	4,1
Maa- ja vesirakennukset	4,5	9,7	1,6	3,8	2,1	1,9	2,1	1,8	2,0
Koneet, laitteet ja kuljetusvälineet	10,5	23,0	5,9	5,7	5,7	2,0	4,4	2,1	3,7
Muut kiinteät investoinnit ¹⁾	8,8	19,2	-6,1	-3,1	-0,7	2,1	2,5	-3,8	1,8
Kiinteän pääoman bruttomuodostus yht.	45,8	100,0	1,1	5,2	3,8	2,6	3,2	-0,7	3,1

¹⁾ Ml. tutkimus- ja tuotekehitystoiminta

Kiinteän pääoman bruttomuodostus toimialoittain

Pääomatavararyhmä	2016*		Määrän muutos, %						
	Mrd. e	%-osuus	2015*	2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2012–16	2017–21 ^E
Maa- ja metsätalous	1,5	3,9	-14,3	-3,0	2,0	2,0	3,0	-3,1	1,8
Teollisuus	7,3	19,3	3,0	5,0	3,0	1,0	3,0	-2,5	2,1
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	2,7	7,2	9,9	-4,0	4,0	5,0	9,0	3,0	9,5
Rakentaminen	0,9	2,4	2,6	5,0	4,0	3,0	3,0	0,6	2,9
Asuntojen omistus	13,4	35,6	1,7	9,1	4,2	3,1	2,6	-1,1	3,0
Yksityiset palvelut	11,9	31,6	4,3	8,5	4,2	2,7	4,1	-0,4	3,0
Yksityiset investoinnit	37,5	100,0	2,6	6,4	3,9	2,6	3,7	-1,0	3,3
Julkiset investoinnit	8,3	18,0	-4,9	0,7	3,6	2,6	1,1	0,6	2,0
Kiinteän pääoman bruttomuodostus yht.	45,8	100,0	1,1	5,3	3,8	2,6	3,2	-0,7	3,1

Lähde: Tilastokeskus.

den aineellisten investointien vaimenemista kompensoi aineettomien investointien (TKI-toiminta) kääntyminen loivaan nousuun ensi vuonna.

Ennustejaksolla koko teollisuuden investointiprofiili on loivasti nouseva, sillä energia-ala lisää investointejaan kiihtyvällä tahdilla kuudennen ydinvoimalan rakennustöiden laajentuessa.

Teollisuuden toimitilarakentamisen kasvu lisää lyhyellä viipeellä toimialan kone- ja laitekapasiteettia. Tänä vuonna kone- ja laiteinvestoinnit kasvavat toistamiseen vajaat 6 prosenttia, kun metsä- ja kemianteollisuuden suurhankkeet tulevat kone- ja laiteasennusvaiheeseen. Myös ajoneuvoja valmistava teollisuus sekä ilmailu-ala lisäävät tuotannollisia investointejaan. Ennustejakson lopulla tuotannollisten investointien kasvua vauhdittavat vahvistunut vientikysyntä ja mm. ydinvoimalaprojektiin liittyvä laitevalmistus.

Yksityisillä palvelualoilla investointien kasvu putoaa viime vuodelle arvioidusta 8 prosentista noin 4 prosenttiin tänä vuonna, kun mm. suuret liike- ja kauppakeskusprojektit saavuttavat rakennusaikeensa. Ennustejakson jälkipuoliskolla palvelualan yritysten investointien arvioidaan kohoavan vuosittain noin 3 prosenttia.

Muilla toimialoilla kuten alkutuotannossa ja rakennusalaalla investoinnit ovat tällä hetkellä vahvassa kasvussa. Maataloudessa käynnistyi viime vuonna ennätysmäärä talonrakennushankkeita, ja rakennusala lisäsi investointejaan viime vuonna 5 prosenttia. Kun rakennusyritysten oman tuotantokapasiteetin tarve myötäilee rakentamisen aktiviteettia, niin toimialan investointien arvioidaan laajenevan ennustejaksolla keskimäärin 3,5 prosenttia vuodessa.

JULKISYHTEISÖTKIN INVESTOIVAT LISÄÄ

Julkiset investoinnit kasvoivat hieman viime vuonna, ja tänä vuonna niiden odotetaan vauhdittuvan vajaaseen 4 prosenttiin mm. vilkastuneen sairaalarakentamisen avittamana. Julkisten investointien kasvua hidastaa hallituksen päätös supistaa mm. yliopistojen tutkimusmenoja, mutta niitä lisäävät kasvava maa- ja vesirakentaminen sekä hallituksen kärkihankerahoitus mm. väylien kunnossapitoon ja korjauksiin. Ennustejaksolla julkisten investointien kasvun odotetaan hidastuvan asteittain noin 1 prosenttiin.

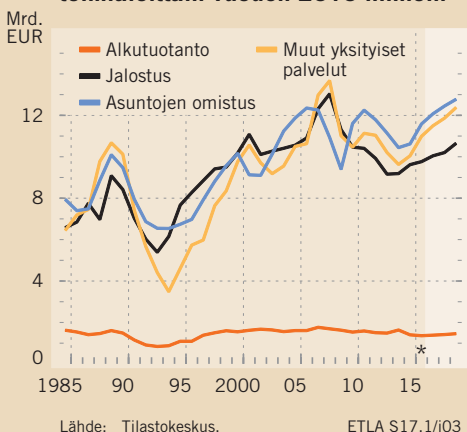
Kotitalouksien vahva luottamus tulevaan ja matalana pysyvä korkotaso pitävät asuntokaupan vilkkaana lähivuodet. Suuren investointiperinnön vuoksi asuinrakennusinvestointien kasvun arvioidaan hidastuvan tänä vuonna 4 prosenttiin ja edelleen ennustejakson lopulla 2,5 prosenttiin.

INVESTOINTIASTE NOUSUUN

Kansantalouden investointiaste laski kuluneen vuosikymmenen alkupuoliskolla yhden prosentin vuosittain 21,3 prosenttiin. Ennustejaksolla kiinteiden investointien suhde kokonaistuotantoon kohoaa, ja vuonna 2019 sen arvioidaan nousevan 22,4 prosenttiin.

Investointiasteen nousu vahvistaa koko kansantalouden tuotantomahdollisuuksia. Ennustejaksolla kokonaistuotannon kasvu vauhdittuu ja työllisyys paranee merkittävilä osin yritysten investointien kasvun ansiosta. Esimerkiksi tehdasteollisuudessa bruttoinvestointien arvioidaan lähivuosina saavuttavan vuosipointot, joten pääomakannan vuosikymmenen kestänyt laskusuuntaus päättyy.

Yksityisten investointien määrä toimialoittain vuoden 2010 hinnoin

Yksityinen kulutus

YKSITYISEN KULUTUKSEN VETO HIDASTUU

Yksityisen kulutuksen kasvu jää tänä vuonna bkt:n kasvua hitaammaksi mutta tukee kuitenkin edelleen selvästi kansantalouden kehitystä. Ansiotasoindeksin reaali kasvu on nollassa tänä ja ensi vuonna, ja työllisyyden kasvu on melko hidasta. Kotitalouksien saamat yrittäjä- ja omaisuustulot kasvavat kuitenkin ansiotuloja nopeammin. Säästämisaste on ennustevuosina hieman negatiivinen, ja nopeutuva inflaatio nakertaa reaalista ostovoimaa. Yksityinen kulutus kasvaa reilun yhden prosentin vauhtia.

KOTITALOUDET TALOUSKASVUN TUKENA

Yksityinen kulutus on viime vuosina tukenut talouskasvua. Vuonna 2016 kulutuksen kasvu kiihtyi 2,0 prosenttiin, kun alhainen inflaatio tuki ostovoimaa, työllisyys parani hieman ja säästämisaste aleni. Laajan kotitaloussektorin nettosäästämisaste oli viime vuoden kolmella ensimmäisellä neljänneksellä keskimäärin -1,2 prosenttia käytettävissä olevista tuloista. Pelkkien kotitalouksien osalta luku oli -0,6 prosenttia. Vuoden 1975 jälkeisenä aikana tämä on neljäs kerta, kun säästämisaste on ollut negatiivinen. Viime vuonna kulutusta tukivat myös markkinakorkojen pysyminen nollassa, asuntolainojen lyhennysvapaiden käyttäminen, velkaantumistasteen nousu sekä edellisvuoden henkilöautojen romutusraha.

Yksityisen kulutuksen kasvu edellisestä neljänneksestä kuitenkin hidastui vuoden 2016 aikana. Viimeisellä neljänneksellä kasvu oli ennakkotietojen mukaan vain 0,1 prosenttia. Näin kasvuperintö vuodelle 2017 on +0,4 prosenttiyksikköä. Kasvuperinnöllä tarkoitetaan kasvua, joka syntyy, jos oletetaan tuotannon säilyvän edellisen vuoden viimeisen havainnon tasolla. Kasvuperintö voi olla positiivinen tai negatiivinen.

KASVU REILUSSA PROSENTISSA

Ennustemme mukaan yksityisen kulutuksen määrä kasvaa kuluvana vuonna 1,3 prosenttia viime vuodesta. Sitä tukevat edelleen hitaasti paraneva työllisyys, suhteellisen alhainen 0,8 prosentin keskimääräinen inflaatio, säästämisasteen pysyminen alhaisena sekä velkaantumistasteen nousu. Toisaalta liukumien ja rakenteellisen muutoksen varassa oleva ansiotason nousu on vain 0,7 prosenttia, joten reaalisesti ansiotasoindeksi jää viime vuoden tasolle. Maksuhäiriömerkintöjen määrä on jo noussut korkeaksi ja säästämisaste tuskin nykyisestä alenee.

Ensi vuonna yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu 1,1 prosenttiin. Vaikka ennustemme vuoden 2018 ansiotasoindeksin noususta on 1,4 prosenttia, myös kuluttajahintojen nousuvauhti kiih-

Kotitalouksien käytössä oleva tulo

Tuloerä	Mrd. e				Muutos, %			
	2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E
Palkat	84,6	85,3	87,0	88,9	1,6	0,9	1,9	2,3
Työnantajan sosiaalivakuutusmaksut	19,9	18,9	18,7	18,7	2,5	-4,9	-1,4	0,1
Toimintaylijäämä ja sekatalo	17,5	18,5	19,3	20,2	5,1	5,7	4,6	4,5
Omaisuustulot, netto	7,8	8,4	8,9	9,4	-3,4	7,7	6,1	5,0
Tulonsiirrot kotitalouksille	49,4	50,5	51,7	53,0	2,4	2,3	2,4	2,5
Tulonsiirrot julkiselle sektorille	62,1	61,9	63,1	64,4	2,9	-0,4	1,9	2,2
Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot	117,0	119,7	122,5	125,7	1,5	2,3	2,3	2,6

Lähteet: Tilastokeskus, Etla.

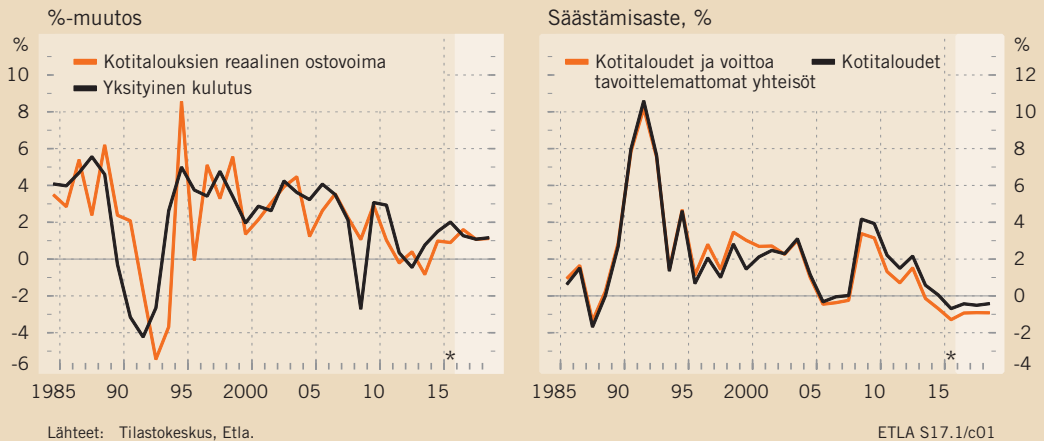
tyy. Siten reaalisien ansiotason nousu jää edelleen lähelle nollaa. Yrittäjä- ja omaisuustulojen kehitys on kuitenkin ansiokehitystä nopeampaa ja tukee jonkin verran yksityistä kulutusta. Markkinakorkojen nousu alkaa kasvattaa kotitalouksien lainanhoitomenoja ja heikentää ostovoimaa muun kulutuksen näkökulmasta. Jos markkinakorkojen nousu lykkääntyy, myös yksityinen kulutus voi kehittyä hieman paremmin.

Vuoden 2018 jälkeen yksityisen kulutuksen kasvu piristyy aavistuksen, kun reaaliensiot alkavat

taas kasvaa hitaasti. Säästämisasteen on oletettu pysyvän edelleen hieman negatiivisena, mutta suunta on kuitenkin tästä lähtien tasapainottuvaan suuntaan.

Yksityisen kulutuksen kasvua rajoittavat ennusteperiodilla ja sen jälkeenkin väestörakenteen epäsuotuisa kehitys, työllisyyden ja tuottavuuden hidas kasvu sekä jo valmiiksi alhainen säästämisaste. Kotitaloudet velkaantuvat lisää samaan aikaan, kun niiden menot keskimäärin vastaavat tuloja, eikä lisäsäästöjä kerry. Monen kotitalouden

Yksityisen kulutuksen määrä, kotitalouksien reaaliostovoima ja säästämisaste

Yksityiset kulutusmenot ja kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen ostovoima

Kulutuserä	Mrd. e 2016*	Määrän muutos				Keskimäärin, %	
		Edellisestä vuodesta, %				2012–16	2017–21 ^E
Kestävät kulutustavarat	9,6	6,3	3,7	3,6	4,0	2,0	3,9
Puolikestävät tavarat	9,3	2,6	0,8	0,4	0,6	0,8	0,6
Lyhytikäiset tavarat	30,4	0,3	0,2	0,0	0,2	-0,2	0,2
Palvelut	62,5	1,6	1,4	1,3	1,3	0,7	1,4
Muut ¹⁾	6,9	6,4	-0,3	0,1	1,2	5,7	0,6
Yksityiset kulutusmenot	118,8	2,0	1,3	1,1	1,2	0,8	1,3
Kotitalouksien reaaliostovoima²⁾		0,9	1,6	1,1	1,1	0,2	1,4
Säästämisaste, %		-1,3	-0,9	-0,9	-0,9	0,0	-0,8

¹⁾ Muut = kotitalouksien nettokulutusmenot ulkomailla sekä voittoja tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus.

²⁾ Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo jaettuna yksityisten kulutusmenojen hintaindeksillä.

³⁾ Säästämisaste: kotitaloudet ja niitä palvelevat voittoja tavoittelemattomat yhteisöt.

Lähteet: Tilastokeskus, Etla.

taloudellinen asema on veitsenterällä tilanteessa, jossa korkojen odotetaan jossain vaiheessa kääntyvän nousuun.

KESTOKULUTUSTAVARAT JA PALVELUT KOVIMMASSA KASVUSSA

Yksityinen kulutus jaetaan kestäviin ja puolikeskeisiin kulutustavaroihin, lyhytikäisiin tavaroihin, palveluihin, nettoturismimenoihin sekä voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutusmenoihin. Kestokulutustavaroiden (mm. autojen, huonekalujen ja tietokoneiden) kysyntä, jonka osuus kotitalouksien kulutuksesta on 10 prosenttia, kasvoi viime vuonna kokonaista 6,3 prosenttia. Kasvusta tosin yli 4 prosenttiyksikköä oli kasvuperintöä vuodelta 2015 erityisesti henkilöautojen voimakkaan kysynnän vuoksi. Kasvuperinnön ansioista kestokulutustavaroiden kysynnän ei tarvinnut

kasvaa erityisen nopeasti vuoden 2016 aikana, jotta tuo kova keskimääräinen kasvuluku saavutettiin.

Kuluvalle vuodelle kasvuperintö on jo selvästi pienempi. Ennustemme mukaan kestokulutustavaroiden kysyntä kasvaa tänä ja ensi vuonna keskimäärin reilut 3,5 prosenttia edellisvuodesta. Tässä on syytä muistaa, että tuotteiden laadun ja teknisten ominaisuuksien paraneminen nostaa määräindeksiä tilastoinnissa, vaikka ostettujen tuotteiden kappalemäärä ei muuttuisikaan. Tämä koskee erityisesti kestokulutustavaroiden kysyntää.

Puolikestävien kulutustavaroiden kysynnän (mm. vaatteet, kirjat ja urheiluvälineet, osuus 9 prosenttia) kasvu oli viime vuonna 2,6 prosenttia,

Kansantulo ja bruttokansantuote

Tuloerä	Mrd. e		Muutos, %			Osuus kansantulosta			
	2016*	2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E
Työtulot	104,4	1,7	-0,2	1,3	1,9	59,1	58,1	57,2	56,4
- palkat ja palkkiot	84,6	1,6	0,9	1,9	2,3	47,9	47,6	47,1	46,7
- työnantajan sos.turvamaksut	19,9	2,5	-4,9	-1,4	0,1	11,3	10,5	10,1	9,8
Toimintaylijäämä ja sekatalo	42,5	3,8	8,3	6,3	6,1	24,1	25,3	26,1	26,9
- yrityssektori	24,3	1,6	10,2	7,5	7,2	13,7	14,8	15,5	16,1
- julkisyhteisöt	0,5	5,0	5,0	5,0	5,0	0,3	0,3	0,3	0,3
- kotitaloudet ^{1), 2)}	17,5	5,1	5,7	4,6	4,5	9,9	10,2	10,4	10,5
Omaisuuksitulot, netto	0,5	-55,5	148,6	17,2	0,6	0,3	0,6	0,7	0,7
- yrityssektori	-11,2	1,1	2,1	4,4	5,2	-6,3	-6,3	-6,4	-6,5
- julkisyhteisöt	3,8	-4,2	8,4	4,7	4,0	2,1	2,3	2,3	2,3
- kotitaloudet ¹⁾	7,8	-3,4	7,7	6,1	5,0	4,4	4,7	4,8	4,9
Tuotannon ja tuonnin verot									
minus tukipalkkiot	27,8	3,2	2,0	2,1	2,4	15,7	15,9	15,7	15,6
Kansantulo	176,6	3,0	2,2	2,9	3,2	100,0	100,0	100,0	100,0
Poistot	39,9	0,4	2,2	3,1	3,2				
Ensitulo ulkomailta	2,0	15,3	1,4	21,7	9,4				
Bruttokansantuote markkinahintaan	214,5	2,4	2,2	2,8	3,1				

¹⁾ Kotitaloudet sekä niitä palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt.

²⁾ Kotitalouksien toimintaylijäämä on asunnonomistajien omistusasumisen tulo. Sekatalo on ne tuloerät, joita ei voida erotella yrittäjäkotitalouden ja sen omistaman yrityksen välillä. Yrityssectorilla ja julkisyhteisöillä ei ole sekataloa.

Lähde: Tilastokeskus.

mitä tuki melkein yhden prosenttiyksikön kasvuperintö. Arvioimme, että kasvu hidastuu tästä vajaaseen yhteen prosenttiin kuluvana vuonna ja edelleen noin puoleen prosenttiin ensi vuonna.

Lyhytikäisten tavaroiden (mm. elintarvikkeet, lääkkeet ja polttoaineet, osuus 28 prosenttia) kysyntä kasvoi viime vuonna 0,3 prosenttia. Sitä ennen se oli vähentynyt neljän vuoden ajan. Näiden tuotteiden kasvu on ennustevuosina aavistuksen positiivinen, mutta nollan pinnassa. Palvelujen (osuus 53 %) kysyntä kasvoi viime vuonna 1,6 prosenttia. Ennusteemme mukaan palvelujen kasvu hidastuu hieman ennustevuosina ja on noin 1,3–1,4 prosenttia vuodessa.

NETTOTURISMIMENOT KASVANEET VOIMAKKAASTI

Vuosina 2015 ja 2016 nettoturismimenot eli suomalaisten matkailijoiden kulutus ulkomailla vähennettynä ulkomaisten matkailijoiden kulutuksella Suomessa nousi selvästi positiiviseksi, kun se aiemmin oli pitkään hieman negatiivinen. Vähittäiskaupan ja palveluelinkeinojen näkökulmasta kulutusta ”valuu” näin nettomääräisesti ulkomaille.

Vuonna 2015 nettoturismimenot olivat käyvin hinnoin yli 800 miljoonaa euroa ja vuonna 2016 jo melkein 1,3 miljardia euroa. Tämä on jo 1,1 prosenttia kotitalouksien kulutusmenoista Suomessa. Ennusteessa on oletettu, että tämä erä edelleen hieman kasvaa, noin 1,2 prosenttiin kotitalouksien kulutusmenoista Suomessa. Erän varsinainen ennustaminen on kuitenkin mahdotonta.

Julkinen talous

BUDJETIT TASAPAINOTTUVAT TAVOITTEITA HITAAMMIN

Suomen julkisen talouden rahoitusvajeen supistaminen on pysynyt keskeisenä finanssipoliitiikan tavoitteena koko vuosikymmenen. Vuosikymmenen alkupuoliskolla verojen korotuksiin ja julkisten menojen säästöihin sekä maltillisiin palkankorotuksiin perustunut talouspolitiikka ei kuitenkaan tuonut mainittavia tuloksia, sillä taloustaantuma jatkui ja julkinen velkaantuneisuus ylitti vuonna 2015 EMU-sopimuksen 60 prosentin viitearvon.

Vuonna 2015 nimitetty uusi hallitus linjasi ohjelmassaan koko talouspolitiikan kurssin aivan uuteen uskoon. Uuden talouslinjauksen päätavoitteeksi asetettiin velkaantuneisuuden taittaminen julkisten menojen sopeutuksella ja ns. sisäisen devalvaation toteuttaminen hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen kilpailukykysojimuksella.

Sisäisen devalvaation hyödyt kokonaistuotannon kasvulle ovat kiistattomat, sillä yksikkötyökuustannusten alentaminen parantaa aikaa myöten viennin kustannuskilpailukykyä, lisää ulkomaisien yritysten kiinnostusta investoida Suomeen ja parantaa myös tuontia korvaavan tuotannon kannattavuutta. Julkisten menoleikkausten välttämättömyyttä korosti Suomen valtion heikentynyt luottokelpoisuus ja uhka talouspolitiikan ohjasten menettämisestä EU:n komissiolle.

JULKISYHTEISÖJEN VAJE SUPISTUI VIIME VUONNA

Talouspolitiikan kurssikorjauksen myönteisistä vaikutuksista on jo saatu viitteitä, sillä yritysten ja kotitalouksien luottamus on vahvistunut ja investoinnit ovat lähteneet kasvuun.

Julkisyhteisöjen rahoitusvaje supistui viime vuonna arviolta 1,5 mrd. euroa, kun kokonaistuotannon kasvun vauhdittumisen myötä veropohjat ja kokonaisverokertymä kohosivat etukäteisarvioita vauhdikkaammin. Rahoitusvajeen suhde bruttokansantuotteeseen laski viime vuonna arviolta 0,8 prosenttiyksikköä 2 prosenttiin, mikä nosti

meidät eurooppalaisessa tasapainottumisvertailussa pahnanhajalta keskikastiin.

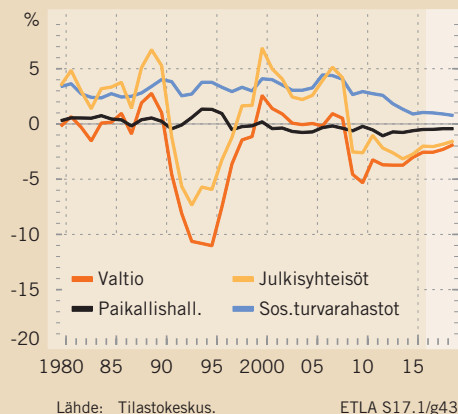
Ilman julkisten menojen sopeutustoimia rahoitusvaje olisi muodostunut suuremmaksi, koska vuoden 2015 pakolaistulvan aikaansaamat turvapaikkamenot ja hallituksen kärkihankerahoitus lisääntyivät viime vuonna yhteensä noin 0,7 mrd. euroa.

Julkisten budjettien tasapainottuminen hidasti julkisen velkaantuneisuuden kasvua, ja valtio kykeni kertaluontoisin toimin (valtio käytti kassavarojaan alijäämänsä kattamiseen noin 3 mrd. euroa) vakauttamaan velan bkt-suhteen vuoden 2015 tasolle eli 63,5 prosenttiin.

KOKONAISVEROASTEEN LASKU NÄENNÄISTÄ

Vaalikauden loppuun ulottuvan monopolivisen kilpailukykysojimuksen (mm. yritysten ja julkisyhteisöjen työnantajamaksuja alennetaan ja niistä osa siirretään työntekijöiden maksettavaksi ja sopimuskorotusten jäädytys tälle vuodelle) myötäjäisenä kotitaloudet saivat 0,6 mrd. euron veronkevennyksen.

Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämä suhteessa bkt:hen

Ennusteen mukaan kilpailukykysojimus hidastaa hieman kotitalouksien veropohjien (palkkasumma ja yksityinen kulutus) kasvua tänä vuonna, mutta yritysten verotettavien tulosten koheneminen vahdittaa veronalaisten yhteisö- ja pääomatulojen kasvua. Kotitalouksien ja yritysten yhteenlaskettu veropohja kasvaa ennusteen mukaan 2,4 prosenttia, ja ylittää näin käypähintaisen bruttokansantuotteen kasvun 0,2 prosenttiyksiköllä.

Kansantalouden kokonaisveroaste alenee tänä vuonna 0,6 prosenttiyksikköä 43,5 prosenttiin. Verorasituksen lasku on kuitenkin näennäistä, sillä kilpailukykysojimuksen mukaisesti työnantajamaksuja laskettiin palkansaajamaksujen korotuksia enemmän. Maksuperusteiden muutoksen erotuksen (0,4 prosenttiyksikköä) maksaa valtio tulonsiirtona kansaneläkelaitokselle, joten siirto ei näy kokonaisverotuloissa.

Julkisyhteisöjen tulot ja menot v. 2016–2019 sekä rahoitusasema ja velka, % bkt:sta

	Mrd. e				Muutos, %			
	2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E
Omaisuus- ja yrittäjätulot	6,1	6,2	6,4	6,7	-5,8	2,0	3,6	4,0
Välittömät verot	35,6	36,4	37,4	38,6	2,3	2,0	3,0	3,2
- kotitaloudet	28,0	28,1	28,7	29,4	1,9	0,5	2,0	2,3
Välilliset verot	30,9	31,5	32,1	32,8	3,9	1,8	2,0	2,3
Sosiaalivakuutusmaksut	27,9	27,5	28,0	28,6	3,7	-1,5	1,7	2,0
- vakuutetut	9,2	9,7	10,5	11,1	5,9	5,8	7,9	5,4
Muut tulot ¹⁾	16,0	16,2	16,4	16,6	1,9	1,2	1,5	1,4
Tulot yhteensä	116,5	117,7	120,4	123,4	2,5	1,0	2,3	2,5
Kulutusmenot	51,6	51,6	52,3	53,2	1,1	-0,1	1,5	1,6
Tukipalkkiot	2,8	2,8	2,8	2,9	-1,0	0,0	1,0	1,0
Sosiaalivakuutusetuudet ja -avustukset	42,9	43,9	45,0	46,1	2,3	2,3	2,5	2,6
- työeläkkeet	26,0	27,0	28,0	29,1	3,2	3,8	3,8	3,9
- työttömyysturva	4,6	4,5	4,4	4,3	-0,9	-2,1	-1,3	-1,5
- muut menot	12,3	12,4	12,5	12,6	1,5	0,7	1,0	1,0
Korkomenot	2,3	2,3	2,4	2,5	-7,5	0,0	2,8	4,7
Kiinteät investoinnit	8,3	8,7	9,0	9,2	1,1	5,0	3,8	2,6
Muut menot ²⁾	12,9	12,9	12,9	13,0	0,2	0,4	0,1	0,8
Menot yhteensä	120,8	122,2	124,5	126,9	1,2	1,2	1,9	2,0
Bruttokansantuote (mh)	214,5	219,2	225,4	232,4	2,4	2,2	2,8	3,1
% bkt:sta								
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä	-2,0	-2,0	-1,8	-1,5				
- valtio	-2,6	-2,6	-2,3	-1,9				
- paikallishallinto	-0,5	-0,5	-0,4	-0,4				
- sosiaaliturvarahastot	1,0	1,0	0,9	0,8				
Julkisyhteisöjen perusjäämä	-0,9	-1,0	-0,7	-0,4				
- rakenteellinen rahoitusjäämä	-0,8	-1,4	-1,4					
Julkisyhteisöjen EMU-velka	63,3	64,9	65,5	65,7				
Valtion velka	47,6	49,1	49,7	49,8				
Veroaste	44,1	43,5	43,3	43,1				

¹⁾ Liiketoiminnan tulot sekä poistot ja muut tulonsiirtotulot.

²⁾ Liiketoiminnan kustannukset ml. kehitysapu ja EU-menot sekä muut tulonsiirtomenot. Ml. varastojen muutos ja maanostot.

Lähde: Kansantalouden tilinpito.

POTENTIAALINEN TUOTANTO, TUOTANTOKUILU JA RAKENTEELLINEN BUDJETTITASAPAINO

Rakenteellinen budjettitasapaino on yksi keskeisistä EU-sääntöjen asettamista finanssipolitiikan mittareista. Sen laskentatapa käydään läpi seuraavassa lyhyesti, minkä jälkeen esitellään Etlan ennusteen mukainen rakenteellisen alijäämän kehitys sekä pohditaan tulosten merkitystä EU:n finanssipoliittisten sääntöjen kannalta.

Potentiaalisella tuotannolla viitataan siihen kansantalouden tuotannon tasoon, joka saavutettaisiin, jos kaikki tuotannontekijät (työvoima ja pääoma) hyödynnettäisiin tasapainoisella tasollaan. Finanssipolitiikan sääntöjen mukainen potentiaalisen tuotannon arvio pohjautuu ns. tuotantofunktiomenetelmään. Tämän menetelmän mukaan potentiaalinen tuotanto muodostetaan yhtälöstä.

$$(1) \quad Y_{pot} = TFP * L^{\alpha} K^{1-\alpha},$$

missä L on potentiaalinen talouden käytettävissä oleva työvoima työtunneilla mitattuna, K on kansantalouden pääomakanta ja TFP on näiden tuotannontekijöiden kokonaistuottavuus, kun tuotantokapasiteetti on täyskäytössä.

Tuotantokuilulla mitataan talouden suhdannetilannetta, t.s. kuinka kaukana toteutunut taloudellinen aktiviteetti on potentiaalisesta aktiviteetin tasosta. Kun potentiaalisen aktiviteetin taso on arvioitu, tuotantokuilu voidaan laskea kaavasta

$$(2) \quad Y_{kuilu} = \frac{Y - Y_{pot}}{Y_{pot}},$$

missä Y on toteutunut/ennustettu bruttokansantuote. Positiivinen tuotantokuilu viittaa korkeasuhdanteeseen, kun taas negatiivinen tuotantokuilu viittaa taantumaan.

Rakenteellinen budjettitasapaino (RBT) mittaa julkisen talouden suhdanneneutraalia sekä yk-

sittäisistä meno- ja tuloeristä puhdistettua rahoitustasapainoa, ts. julkisen talouden rahoitustasapainoa, jos tuotanto olisi potentiaalisella tasollaan kullakin hetkellä. Indikaattori muodostetaan tuotantokuilun arvion pohjalta, ottaen huomioon verotulojen ja julkisten menojen historiallinen herkkyys suhdannevaihteluille:

$$(3) \quad RBT = BB - \varepsilon Y_{kuilu},$$

missä BB on julkisen sektorin nettoluotonanto puhdistettuna yksittäisistä meno- ja tuloeristä ja ε on budjetin suhdanneherkkyys.

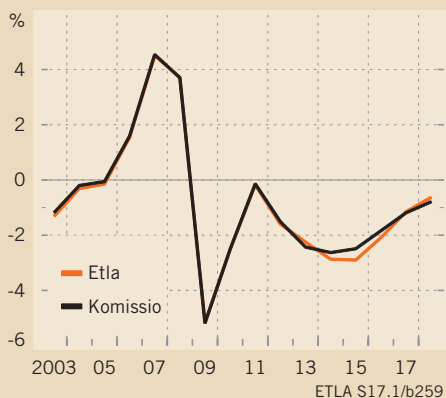
ETLAN ENNUSTE

Komission tuotantokuilumenetelmää on seuravassa sovellettu Etlan ennusteeseen.¹ Vuoden 2016 osalta tuotantokuilun arvioidaan olevan noin -2,1 prosenttia potentiaalisen tuotannon tasosta, mikä on noin 0,3 prosenttiyksikköä synkempi kuin komission talven 2017 arvio. Ero selittyy potentiaalisen kokonaistuottavuuden heikommalla kehityksellä Etlan ennusteessa. Vuonna 2017 tuotantokuilun ennustetaan olevan noin -1,2 prosenttia ja vuonna 2018 noin -0,6 prosenttia. Vuoden 2017 osalta Etlan ja komission arviot ovat lähes samat. Vuoden 2018 osalta komission arvio on noin 0,2 prosenttia synkempi.

Julkisen talouden rakenteellisen rahoitusaseman odotetaan olevan noin -0,8 prosenttia bkt:sta vuonna 2016 ja noin -1,4 prosenttia vuosina 2017 ja 2018. Erityisesti vuoden 2016 osalta rakenteellisen rahoitusaseman arvio on myönteisempi kuin Euroopan komissiolla, joka arvioi talviennusteessaan sen olevan -1,2 prosenttia. Vuoden 2016 osalta komissiota myönteisempi ennuste rahoitusasemasta perustuu pääosin voimakkaampaan nimellisen rahoitusaseman parantumiseen, mutta osittain myös suurempaan

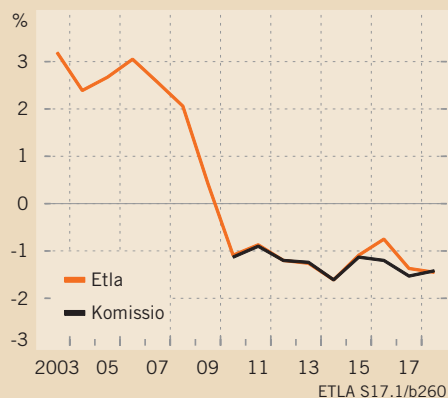
¹ Arviossa käytettiin Etlan ennusteesta laskettua kokonaistuottavuussarjaa sekä komission arvioimaa potentiaalisten työtuntien määrää, jota on kuitenkin arvioitu alaspäin vastaamaan paremmin Etlan ennusteen heikompaa työllisyyskehitystä.

Tuotantokuilu

ETLA S17.1/b259
Komission arvio perustuu helmikuussa 2017 julkaistun ennusteeseen.

Rakenteellinen budjettitasapaino

ETLA S17.1/b260
Komission arvio perustuu helmikuussa 2017 julkaistun ennusteeseen.

arvioon suhdanteen negatiivisesta vaikutuksesta rahoitusasemaan Etlan ennusteessa. Etla ennustaa rakenteellisen rahoitusaseman jälleen heikenevän vuosina 2017 ja 2018 komission ennusteen mukaisesti.

Rakenteellinen rahoitusasema tulee jäämään ennustejaksolla Suomelle asetetusta keskipitkän aikavälin tavoitteesta, -0,5 prosenttia kokonaistuotannon tasosta. Keskipitkän aikavälin tavoite on keskeisin finanssipolitiikan viitearvo EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän sääntökokonaisuuden piirissä.

Ollakseen merkittävä, sääntörikkomuksen tulee kuitenkin täyttää eräitä lisävaatimuksia. Sääntöjen noudattamisen kannalta keskeisimmässä jälkikäteisessä arvioinnissa merkittävä poikkeama voidaan todeta vain, jos poikkeama tavoitteesta oli edellisenä vuonna enemmän kuin 0,25 prosenttia kokonaistuotannosta. Lisäksi rahoitus-

aseman kehityksellä on merkitystä. Rikkomus edellyttää, että on havaittu toteutunut merkittävä poikkeama – vähintään 0,5 prosenttia kokonaistuotannosta yhtenä vuonna – keskipitkän aikavälin tavoitteeseen johtavalta polulta. Polulla rahoitusaseman on vahvistuttava pääsääntöisesti 0,5 prosenttia kokonaistuotannosta. Arvio poikkeamasta tehdään sekä rakenteellisen rahoitusaseman, että vaihtoehdoisen finanssipolitiikan muutoksen mittarin, menosäännön, perusteella, ja lisäksi korjaustarve mitoitetaan suhdannetilanne huomioiden.²

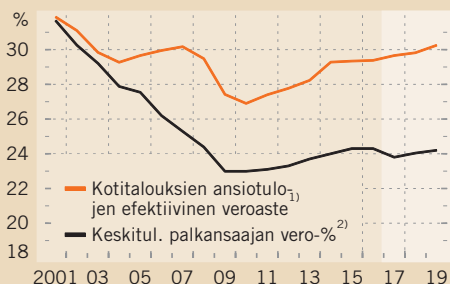
Etlan ennusteen perusteella Suomi tulee täpärästi rikkomaan rakenteellisen alijäämän tavoitetta vuoden 2016 jälkikäteisen arvioinnin osalta. Kokonaisuutena poikkeaman ei voi kuitenkaan katsoa olevan kovin merkittävä. Vuosien 2017 ja 2018 ennusteiden perusteella poikkeama tulee jatkossa jälleen suuremmaksi.

² Menosäännön mukaan julkiset menot saavat kasvaa korkeintaan samaa vauhtia kuin referenssinä käytettävä keskipitkän aikavälin potentiaalinen bkt. Menosäännössä potentiaalinen tuotanto arvioidaan rakenteellisesta rahoitusasemasta poiketen keskipitkällä aikavälillä, julkisista menoista vähennetään suhdanneriippuvaisia erä suuremmin kuin tuotantokuiluun ja vakioisiin suhdannejoustoihin perustuissa arvioissa, ja tulojen kehitystä mitataan havaittujen tuloperustepäätöksiä ja niiden vaikutusarvioiden perusteella.

Komission tapaa arvioida suhdannetilanteen vaikutusta sopeutuspolkuun esitellään tarkemmin Euroopan komission (2015) "Making The Best Use Of The Flexibility Within The Existing Rules Of The Stability And Growth Pact" liitteessä 2.

Kotitalouksille suunnattu verokevennys ja palkansaajamaksujen korotukset alentavat ansiotulojen verokertymän bkt-suhdetta 0,1 prosenttiyksikköä. Ansiotulojen efektiivinen veroaste kuitenkin kiristyy, kun tarkasteluun lisätään mm. kotitalouksien maksamat kiinteistöverot. Lisäksi veroastetta kohottaa kotitalouksien verotettavien tulojen lisääntyminen kokonaistuotannon kasvua hitaammin.

Kotitalouksien veroasteita

1) Kotitalouksien ansiotuloista (pl. pääomatulot) maksamat välittömät verot suhteessa ansiotuloihin.

2) Budjettiesityksen yhteydessä ilmoitettu palkansaajan keskimäär. vero-%, kun tulotaso pysyy ennallaan. Etlan ennuste vuodesta 2015 alkaen.

Lähteet: Kansantalouden tilinpito ja hallituksen budjettiesitykset. ETLA S17.1/g53

Veroastetta alentaa myös välillisen verotuksen tuoton bkt-osuuden lasku arviolta 0,1 prosenttiyksikköä, koska viime vuoden vertailupohja nousi korkeaksi mm. tukkukauppasektorin valmisteveron alaisten varasto-ostojen ajoittumisen vuoksi.

Työnantajien välilliset työvoimakustannukset alenevat tänä vuonna arviolta 0,6 prosenttiyksikköä suhteessa bkt:seen, mutta yrityssektorin verotettavat tulokset kohenevat niin, että yhteisöjen ja yritysten veromenojen kokonaismäärän bkt-osuus putoaa 0,4 prosenttiyksikköä.

Julkisyhteisöjen muiden tulojen (mm. valtion ja työeläkelaitosten omaisuustulot, EU:lta saatavat tulonsiirrot sekä julkisyhteisöjen liiketoiminnan tuotos) lasku jatkuu tänä vuonna. Muiden tulojen heikko kehitys johtuu pääomatulojen laskusta, jota on jouduttanut osittain rahastoivan työeläkejärjestelmän tuloalijäämän kasvu ja eläkevarojen matala tuottoaste.

Julkisyhteisöjen kokonaistulojen suhde bkt:hen alenee tänä vuonna 0,6 prosenttiyksikköä 53,7 prosenttiin.

JULKISTEN MENOJEN KASVU HIDASTUU TÄNÄ VUONNA

Julkisten alojen henkilöstön palkkajäädytys ja julkisten työnantajien sosiaalivakuutusmaksujen

Veroaste, % bkt:sta

	2015*	2016*	2017 ^e	2018 ^e	2019 ^e
Välittömät verot	16,6	16,6	16,6	16,6	16,6
- kotitaloudet	13,1	13,0	12,8	12,7	12,6
- yhteisöt	3,5	3,6	3,8	3,9	4,0
Välilliset verot	14,2	14,4	14,4	14,2	14,1
Sosiaalivakuutusmaksut	12,9	13,0	12,6	12,4	12,3
- vakuutetut	4,1	4,3	4,4	4,7	4,8
- työnantajat	8,7	8,7	8,1	7,8	7,5
Veroaste	43,7	44,1	43,5	43,3	43,1
Ansiotulojen veroaste¹⁾	30,3	30,6	30,8	31,2	31,4

¹⁾ Kotitalouksien maksamat kaikki välittömät verot ja sosiaalivakuutusmaksut suhteessa ansiotuloihin (ansiotulo=palkkasumma+eläketulo+sairausvakuutus- ja työttömyyspäivärahat).

Lähde: Tilastokeskus.

tuntuva aleneminen sekä hallituksen menoso-
peutukseen liittyvien indeksitarkistusten jäädy-
tys hidastavat julkisen kulutuksen kustannusten
nousua tänä vuonna. Julkisen kulutuksen hinto-
jen nousuvauhdin arvioidaan hidastuvan viime
vuoden 1,1 prosentista 0,3 prosenttiin.

Julkinen kulutus supistuu reaalisesti tänä vuon-
na, kun rakenteelliset säästötoimet supistavat
varhaiskasvatuksen ja koulutuksen sekä tutki-
muksen menoja. Myös julkisen alan henkilöstön
lomakorvauksen leikkaus 30 prosentilla ja pako-
laisvirran normalisoituminen supistavat kulutus-
menoja tänä vuonna.

Julkisyhteisöjen investointien käypähintainen
arvo kasvaa tänä vuonna 5 prosenttia, kun mm.
sairaalarakentaminen vilkastuu ja talonrakennus-
buumi lisää kuntien maa- ja vesirakennusinves-
tointeja.

Julkisia menosäästöjä tehtiin myös sosiaalimenoi-
hin. Perusturvaan laskettavien etuuksien (kan-
saneläkelaitoksen etuudet ja avustukset) indek-
sikorotukset jäädytettiin ja useimpien etuuksien
reaaliarvoa aleni. Perusturvamenojen kasvun
odotetaan hidastuvan viime vuoden 2 prosentista
0,5 prosenttiin.

Menojen sopeutusohjelman mukaisesti ansiosi-
donnaisten työttömyysturvan kestoa lyhennettiin
tänä vuonna 100 päivää. Menosäästö ja työttö-
myyden lasku tänä vuonna supistavat ansiosi-
donnaisia työttömyyspäivärahamenoja tänäkin
vuonna 5 prosenttia.

Työeläkemenojen kasvun arvioidaan kiihtyvän
0,6 prosenttiyksikköä 3,8 prosenttiin, sillä etuuk-
siin tehdään viimevuotista suuremmat indeksi-
tarkistukset. Reaalisesti työeläkemeno kohoavat
saman verran kuin viime vuonna.

Julkinen velan korkomenot supistuivat viime
vuonna 7 prosenttia. Tänä vuonna korkomenojen
laskun odotetaan pysähtyvän, sillä valtion ja kun-
tien lainanottotarve on yli 6 mrd. euroa kasvatta-
en samalla summalla julkisen velan määrää.

Julkisten kokonaismenojen suhde bruttokansan-
tuotteeseen alenee tänä vuonna kokonaistu-
lojen laskun tahdissa eli 0,6 prosenttiyksikköä 55,7
prosenttiin.

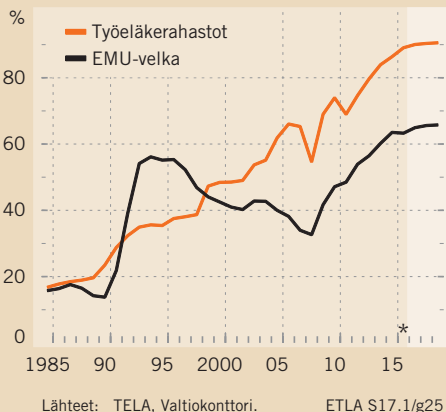
KUSTANNUSPAINEEET NOUSUSSA JA VEROASTE LASKEE

Tänä vuonna julkisyhteisöjen tulojen ja menojen
erotus on 2 prosenttia suhteessa bruttokansan-
tuotteeseen eli julkinen EMU-vaje pysyy viime
vuodelle arvioidun suuruisena. Julkisen vajeen
bkt-suhteen vakautumisesta huolimatta valtion ja
kuntien rahoitusaliijäämästä määrittyvä julkinen
velkaantuneisuus lisääntyy. Julkisen EMU-velan
suhde bkt:hen nousee tänä vuonna 1,6 prosent-
tiyksikköä 65 prosenttiin.

Ennustejakson jälkipuoliskolla julkisyhteisöjen ra-
hoitusaliijäämän bkt-suhteen arvioidaan supistu-
van vuosittain noin 0,25 prosenttiyksikköä, joten
ennustejakson päättyessä vuonna 2019 se on
1,5 prosenttia. Julkisen velkaantuneisuuden kas-
vu hidastuu ja näillä näkymin se taittuu laskuun
vasta ennustejakson jälkeen vuonna 2020.

Ennustettu 1,5 prosentin bruttokansantuotteen
kasvu ei riitä kattamaan matala työllisyysasteen
veromenetyksiä ja vauhdikkaan eläköitymisen
menolisäyksiä, vaikka julkisen talouden tasapai-

**Työeläkerahastojen pääoman ja
valtion bruttovelan suhde bkt:hen**

nottamista jatketaan ja kilpailukykyohjelman mukaisesti yksikkötyökustannukset alenevat ennustejaksolla noin 5 prosentilla suhteessa keskeisiin kilpailijamaihimme.

TASAPAINOTTUMISTA HIDASTAA ERITTÄIN KORKEA TYÖLLISTYMISSVERO

Julkisen talouden hitaan tasapainottumisen syyt ovat moninaisia ja kytkennässä mm. vientikysynnän kasvun voimakkuuteen, kilpailukykyohjelman avoinna olevista osioista sopimiseen (mm. työpaikalla tapahtuva sopiminen) ja meno-osopeutuksen läpivientiin suunnitellussa mitta-kaavassa.

Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi julkisyhteisöjen tuloalijäämäisyyteen vaikuttaa tuloverotuksen jyrkkä progressio, kun rajaveroasteet kohoavat rajusti etenkin matalilla tulotasoilla. Tuloverotuksen jyrkän progression haittavaikutukset näkyvät alhaisena työllisyysasteena ja julkisyhteisöjen rahoitusongelmina. Esimerkiksi meneillään oleva kiivas eläköityminen alentaa efektiivisiä veroasteita, koska matalammin verotettujen eläketulojen osuus ansiotuloista kasvaa. Toisaalta sosiaaliturvan varaan pudonneet lukittuvat tukien käyttäjiksi, koska paluu työmarkkinoille muodostuu tuloverotuksen rajun kiristymisen takia kannattamattomaksi.

Tuotanto ja työllisyys

BKT KASVAA LÄHIVUOSINA LÄHES SAMAA TAHTIA KUIN VIIME VUONNA

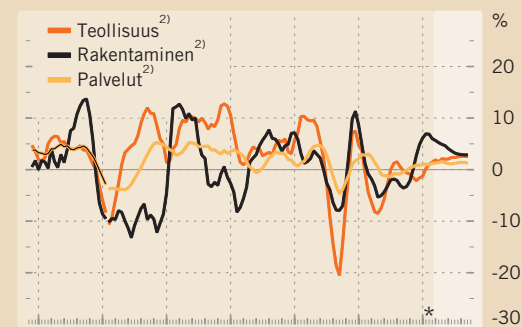
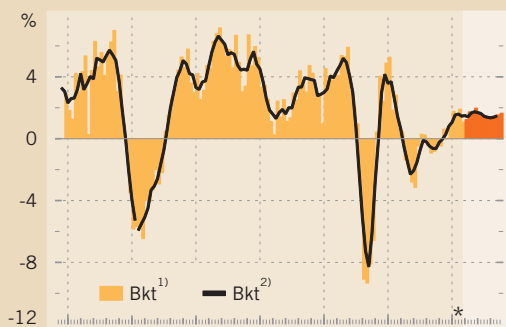
Suomen bruttokansantuotteen kasvuvauhti nousee Etlan arvion mukaan tänä vuonna vain vähän, 1,7 prosenttiin. Ensi vuonna kasvuvauhti hidastuu hieman, 1,5 prosenttiin. Vuonna 2019 kasvua kertyy 1,6 prosenttia. Syyskuussa ennustimme tälle vuodelle 1,2 prosentin ja ensi vuodelle 1,1 prosentin kasvua.

Kaikki kysyntäerät kasvattavat tänä vuonna bruttokansantuotetta. Viennin kasvuvauhti nousee tuntuvasti, mutta samanaikaisesti investointien

ja kulutuksen nousutahti hidastuu. Ensi vuonna viennin kasvuvauhti nousee vielä hieman, kun taas investointitoiminta hidastuu edelleen. Yksityinen kulutus pysyy samoissa kasvulukemissa kuin tänä vuonna.

Rakentaminen on tänäkin vuonna kovassa vauhdissa, alan arvonlisäyksen volyymi kohoaa vajaa 5 prosenttia. Alkutuotanto kasvaa runsaat 2 prosenttia. Lisääntyneen tavaraviennin ansiosta teollisuussektorin kasvu kiihtyy vajaaseen 2 prosenttiin. Palvelusektorin arvonlisäyksen kasvu vauhdittuu runsaaseen prosenttiin.

Bruttokansantuotteen määrän muutokset toimialoittain neljännesvuosittain

Uudistettu neljännesvuositilinpito vuodesta 1990.

1) Muutos edellisen vuoden vastaavasta neljänneksestä.

2) Laskettu neljän neljänneksen liukuvasta summasta.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S17.1/t02

Bruttokansantuote toimialoittain

	Mrd. e			Määrän muutos, %					
	Osuus, %		2015*	Edellisestä vuodesta			Keskimäärin		
	2016*	2016*		2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2012–16	2017–21 ^E
Alkutuotanto	4,6	2,5	-1,9	0,6	2,2	1,9	0,4	0,5	1,2
Teollisuus	37,2	20,2	-2,1	1,0	1,8	2,6	2,6	-2,0	2,4
Rakentaminen	12,4	6,7	2,7	6,9	4,8	3,1	2,9	-0,4	3,3
Palvelut	130,2	70,6	0,9	0,9	1,4	1,2	1,3	0,1	1,3
Bkt perushintaan	184,4	100,0	0,3	1,3	1,7	1,7	1,7	-0,4	1,7

Lähteet: Tilastokeskus, ETLA.

Ensi vuonna rakentaminen lisääntyy selvästi edellisvuosia hitaammin, mutta kasvuvauhti pysyy silti 3 prosentissa. Tavaraviennin vauhdittuessa teollisuuden arvonlisäyksen kasvuvauhti nousee vajaaseen 3 prosenttiin. Alkutuotanto lisääntyy lähes samaa tahtia kuin tänä vuonna. Palveluiden arvonlisäyksen kasvuvauhti hidastuu hieman tämänvuotisesta.

TEOLLISUUSTUOTANTO KASVAA TÄNÄ VUONNA NOIN 2 PROSENTTIA

Teollisuustuotannon kasvuvauhti pysyy tuotoksella mitattuna tänä vuonna laskelmiemme mukaan 2 prosentin tuntumassa. Ensi vuonna tuotoksen kasvuvauhti nousee 2,5 prosenttiin.

Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden sekä graafisen teollisuuden tuotanto supistuu vielä tänä vuonna. Kaikkien muiden toimialojen tuotanto lisääntyy viimevuotisesta.

Moottoriajoneuvojen tuotanto kohoaa merkittävästi tänä vuonna. Uudenkaupungin autotehtaalalla Mercedes-Benz GLC-mallin tuotanto alkoi helmikuussa ja rinnakkain jatkaa A-sarjan autojen valmistus. Tuotannon kasvuvauhti hidastuu ensi vuonna, mutta pysyy edelleen vahvana.

Myös muiden kulkuneuvojen tuotanto lisääntyy tänä vuonna tuntuvasti. Telakkateollisuuden tilauskannat ovat pitkästä ajasta vahvat. Toimitetta-

Teollisuustoimialojen tuotos

	Määrän muutos, %								
	Mrd. e Osuus, %		2015*	Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
	2015*	2015*		2016 ^E	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2012–16	2017–21 ^E
Teknologisteollisuus	51,2	42,4	-0,1	-1	2	2	3	-3,0	3
- metallien jalostus	8,5	7,0	-2,6	4	4	3	3	2,1	3
- metallituotteet	6,9	5,7	1,2	2	2	3	3	-1,3	3
- koneet ja laitteet	17,8	14,8	2,8	4	2	2	3	-0,9	3
- kulkuneuvot	3,4	2,8	7,8	-2	12	-3	5	2,9	1
- elektroniikka- ja sähköteollisuus	14,6	12,1	-4,2	-5	-3	3	4	-8,7	2
Metsäteollisuus	18,9	15,6	-2,2	2	3	5	1	-0,1	2
- puutavateollisuus	5,7	4,7	0,0	5	4	2	3	0,6	3
- paperiteollisuus	13,2	10,9	-3,1	1	2	6	1	-0,4	2
Graafinen teollisuus	1,2	1,0	-5,6	-4	-2	-1	-1	-5,8	-1
Kemianteollisuus	18,7	15,5	-5,7	6	1	2	1	-0,2	2
Elintarviketeollisuus	10,9	9,0	-2,0	3	1	1	1	-1,3	1
Tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuus	1,2	1,0	-2,6	1	1	1	2	-2,8	1
Muu tehdasteollisuus	4,6	3,8	-2,6	6	5	2	2	-2,1	3
Tehdasteollisuus yhteensä	106,6	88,3	-1,9	1,9	1,8	2,5	2,3	-1,8	2,3
Mineraalien kaivu	1,7	1,4	-0,9	12	2	3	2	-1,6	2
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	12,5	10,3	0,7	1	1	2	3	2,5	2
Koko teollisuus	120,8	100	-1,7	2,0	1,8	2,5	2,3	-1,4	2,3
Teollisuus pl. elektroniikka- ja sähköteollisuus	106,1	87,9	-1,3	3	2	2	2	-0,2	2

Lähteet: Tilastokeskus, Etla.

vien alusten määrä ja suuruus kuitenkin hieman vaihtelee vuodesta toiseen. Ensi vuonna tuotantomäärä vähenee jonkin verran tämänvuotisesta.

Metallien jalostuksen tuotannon arvioidaan tänä vuonna kasvavan nelisen prosenttia. Ennustamme, että tuotanto Suomessa kasvaa myös jatkossa enemmän kuin EU-maissa keskimäärin. Koneiden ja laitteiden valmistus kasvaa 2 prosentin tahtia.

Puutavateollisuuden tuotanto kasvaa ripeästi tänä vuonna, nelisen prosenttia. Paperiteollisuuden tuotannon kasvun odotetaan nousevan 2 prosenttiin. Elintarvikkeiden valmistuksen arvioidaan lähivuosina kasvavan prosentin tahtia.

Kemianteollisuuden tuotanto kasvoi viime vuonna tuntuvasti edellisvuoden öljynjalostusteollisuuden suurseisokin takia. Koska öljytuotteiden tuotantomäärät nousivat jo viime vuonna normaalilukemiin, kemianteollisuuden tuotanto nousee tänä vuonna vain noin prosentin.

YKSITYISET PALVELUALAT KOHTALAISESSA KASVUSSA

Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta sekä hallinto- ja tukipalvelutoiminta kasvoivat viime vuonna yhteenlaskettuina ja arvonlisäyksellä mitattuna kovaa 7,6 prosentin vauhtia. Työllisten palkansaajien määrä kasvoi näillä toimialoilla kuitenkin vain 0,7 prosenttia. Tämän toimialan tuotos kasvaa kuluvana vuonna selvästi viime vuotta hitaammin, noin 2,5 prosentin vauhtia.

Myös koko kaupan alan arvonlisäyksen kasvu oli viime vuonna kovaa. Ennusteemme mukaan tuotoksen kasvu hidastuu tänä vuonna hieman 1,9 prosenttiin ja alenee edelleen siitäkin vuosina 2018–2019. Erityisesti autokaupan tuotoksen määrän kasvu hidastuu viime vuodesta.

Kuljetuksen ja varastoinnin tuotoksen määrä pääsee yli yhden prosentin kasvuun selkeän positiivisen kasvuperinnön ja viennin arvioidun vilkastumisen seurauksena. Kasvuperinnöllä tarkoitetaan kasvua, joka syntyy, jos oletetaan tuotannon säilyvän edellisen vuoden viimeisen havainnon ta-

Palvelutoimialojen tuotos vuoden 2010 hinnoin

	Määrän muutos, %								
	Mrd. e	Osuus, %		Edellisestä vuodesta			Keskimäärin		
				2016*	2017*	2018*	2019*	2012–16	2017–21*
Kauppa	29,9	14,4	-0,4	2,6	1,9	1,2	1,3	-0,1	1,4
- moottoriajoneuv. kauppa	5,1	2,5	2,6	6,3	1,5	0,2	0,8	0,5	0,7
- tukkukauppa	13,6	6,5	-1,9	2,1	2,1	1,6	1,5	-0,4	1,7
- vähittäiskauppa	11,2	5,4	0,2	1,4	1,8	1,2	1,2	0,1	1,5
Majoitus- ja ravitsemistoim.	6,6	3,2	1,5	2,2	2,0	1,3	1,5	-0,1	1,6
Kuljetus ja varastointi	22,0	10,6	-0,9	0,2	1,5	1,3	1,4	-0,2	1,3
Rahoitus- ja vakuutustoim.	9,4	4,5	1,7	-1,0	0,7	1,1	1,3	2,1	1,1
Kiinteistöalan toiminta	29,2	14,1	1,8	1,3	1,4	1,4	1,5	1,1	1,4
Liike-elämää palv. toim. ¹⁾	46,2	22,2	2,4	4,4	3,4	2,1	2,3	2,3	2,5
Muut sosiaaliset ja yhteiskunnalliset palvelut²⁾	45,8	22,0	-2,0	-1,7	0,0	1,0	1,0	-0,6	0,7
Yksityiset palvelut	153,5	73,9	1,1	2,1	2,1	1,5	1,6	1,0	1,7
Julkiset palvelut³⁾	54,4	26,1	-0,5	-1,9	-0,4	0,4	0,4	-0,4	0,2
Palvelutoimialat yhteensä	207,9	100,0	0,7	1,0	1,4	1,2	1,3	0,6	1,3

¹⁾ Informaatio ja viestintä, ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta sekä hallinto- ja tukitoiminta.

²⁾ Koulutus-, terveys- ja sosiaalipalvelut, taiteet, viihde ja virkistys sekä muu palvelutoiminta ja kotitalouspalvelut.

³⁾ Julkinen hallinto sekä kaikki koulutus-, terveys- ja sosiaalipalvelut.

Lähteet: Tilastokeskus, Etla.

solla. Kasvuperintö voi olla positiivinen tai negatiivinen. Kuljetuksen ja varastoinnin tuotoksen kasvun ennakkoidaan jatkuvan hieman yli 1 prosentin vauhdissa ennusteperiodin ajan.

Kasvuperintö auttaa myös informaatio ja viestintä -toimialan ripeään kasvuun kuluvana vuonna. Kasvu hidastuu hieman ensi vuonna. Majoitus- ja ravitsemistoiminnan kasvu on tänä vuonna noin 2 prosenttia, mistä se hidastuu hieman seuraavina vuosina.

Yksityisten palvelualojen tuotoksen määrä kasvaa tänä vuonna yhteensä noin 1,8 prosenttia ja ensi vuonna noin 1,5 prosenttia. Kaupan ja suoraan

kuluttajia palvelevien palvelualojen tuotoksen kasvu hidastuu kotitalouksien reaalisen ostovoiman kasvun hidastuessa.

RAKENTAMISEN KORKEASUHDANNE JATKUU

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan rakennustuotannon kasvu kipusi viime vuonna vajaan 7 prosenttiin. Uudisrakennuksia valmistui peräti 12 prosenttia edellisvuotta enemmän, ja korjausrakentamisen arviolta 2 prosentin kasvu huomioiden koko talonrakentaminen lisääntyi 8 prosenttia. Talojen uudistuotannon kasvun vetämänä maa- ja vesirakentamisen tuotannossa päästiin 3 prosentin tuotannonlisäykseen.

Bkt kasvoi viime vuonna 1,6 prosenttia

Kansantalouden tilinpidon maaliskuun alussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan Suomen bruttokansantuote kasvoi 1,6 prosenttia vuonna 2016. Kokonaistuotanto kasvoi siten selvästi syyskuussa ennustettua enemmän.

Tuotettujen tavaroiden ja palveluiden yhteenlaskettu arvonlisäys oli käyvin hinnoin 214 miljardia euroa.

Kysyntäeristä investointien bkt-kontribuutio oli 1,1, yksityisen kulutuksen niinkään 1,1, tuonnin -0,8, viennin +0,3 ja varastojen muutoksen 0,0. Kokonaistuotanto jäi vuoden viimeisellä neljänneksellä kausitasoitettuna edellisen neljänneksen lukemiin, mutta kasvoi 1,1 prosenttia vuodentakaisesta.

Teollisuuden arvonlisäyksen volyymi kasvoi viime vuonna prosentin. Palvelualojen arvonlisäys nousi 0,9 prosenttia ja alkutuotannon 0,6 prosenttia. Rakentamisen arvonlisäyksen volyymi kohosi 6,9 prosenttia viimevuotisesta.

Sähkö- ja elektroniikkateollisuuden arvonlisäyksen volyymi väheni peräti 9,3 prosenttia. Muun metalliteollisuuden tuotanto lisääntyi 2 prosenttia. Metsäteollisuuden arvonlisäyksen volyymi lisääntyi 5,7 prosenttia ja kemianteollisuuden nousi 5 prosenttia.

Kaupan tuotanto nousi viime vuonna 2,5 prosenttia ja liike-elämän palveluiden arvonlisäyksen volyymi kohosi 7,6 prosenttia vuodentakaisesta. Kiinteistöalan toiminta lisääntyi 1,3 prosenttia. Rahoitus- ja vakuutusalan arvonlisäyksen volyymi supistui prosentin ja julkiset palvelut supistuivat 1,9 prosenttia.

Rakentamisen tuotos

	Määrän muutos, %								
	Mrd. e		Osuus, %	Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
	2016*	2016*		2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2012–16	2017–21 ^E
Rakentaminen	32,7	100,0	3,2	6,9	4,7	3,1	2,8	-0,5	3,2
- talonrakentaminen	24,1	73,7	2,5	7,9	5,0	3,3	3,0	-0,9	3,3
- maa- ja vesirak.	8,6	26,3	5,3	3,0	3,5	2,5	2,0	0,9	2,8

Lähteet: Tilastokeskus, Etla.

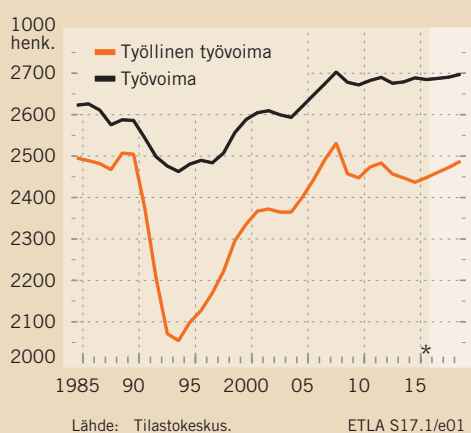
Talonrakentamisen aloitustietojen mukaan uudisrakennushankkeita käynnistettiin viime vuonna 8 prosenttia edellisvuotta enemmän, joten asuntojen ja muiden talonrakennusten tuotantonäkymä kuluvalle vuodelle on varsin hyvä. Teollisuusrakentamisen osalta näkymää voi luonnehtia erinomaiseksi.

Tänä vuonna asuinrakennuksia arvioidaan valmistuvan 6 prosenttia viimevuotista enemmän,

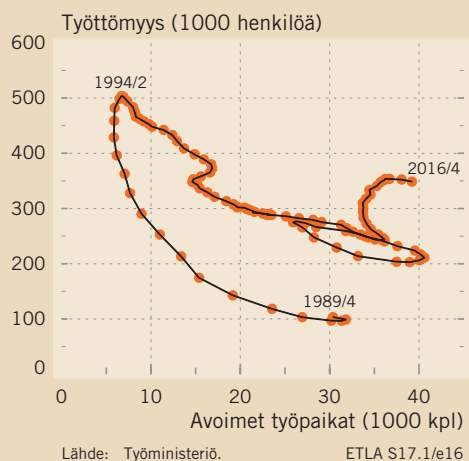
ja muu talotuotanto (yritysten ja yhteisöjen talonrakennukset) kohoaa 8 prosenttia. Maa- ja vesirakentamisen arvioidaan vauhdittuvan 3,5 prosentin kasvuun, kun mm. valtion suuret liikennehankkeet käynnistyvät. Rakentamisen tuotoksen arvioidaan lisääntyvän vajaat 5 prosenttia.

Ensi vuonna rakennusalan korkeasuhdanteen arvioidaan taittuvan, mikä on luonteva oletus kahden korkeasuhdannevuoden jälkeen. Koko ra-

Työvoiman tarjonta ja kysyntä

Työttömien määrä ja avoimet työpaikat

Työvoimatase, 1000 henkilöä

Erä	2013	2014	2015	2016	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E
Väestö	5 439	5 462	5 481	5 501	5 522	5 543	5 564
Työikäinen väestö ¹⁾	4 087	4 096	4 102	4 109	4 116	4 128	4 136
Työvoima	2 676	2 679	2 689	2 685	2 688	2 691	2 697
Työlliset	2 457	2 447	2 437	2 448	2 461	2 473	2 487
Työttömät	219	232	252	237	227	218	210
Tehdyt työtunnit (milj.)	4 131	4 103	4 101	4 142	4 167	4 191	4 216
Työvoimaosuus, %	65,5	65,4	65,6	65,3	65,3	65,2	65,2
Työllisyysaste ²⁾ , %	68,5	68,4	68,1	68,7	69,2	69,7	70,2
Työttömyysaste, %	8,2	8,7	9,4	8,8	8,4	8,1	7,8

¹⁾ 15–74 -vuotiaat.

²⁾ Työllisten osuus työikäisestä (15–64 -vuotiaat) väestöstä.

Lähde: Tilastokeskus.

kentämisen tuotoksen odotetaan kasvavan ensi vuonna 3 prosenttia ja jatkavan tällä nousu-uralla vuonna 2019.

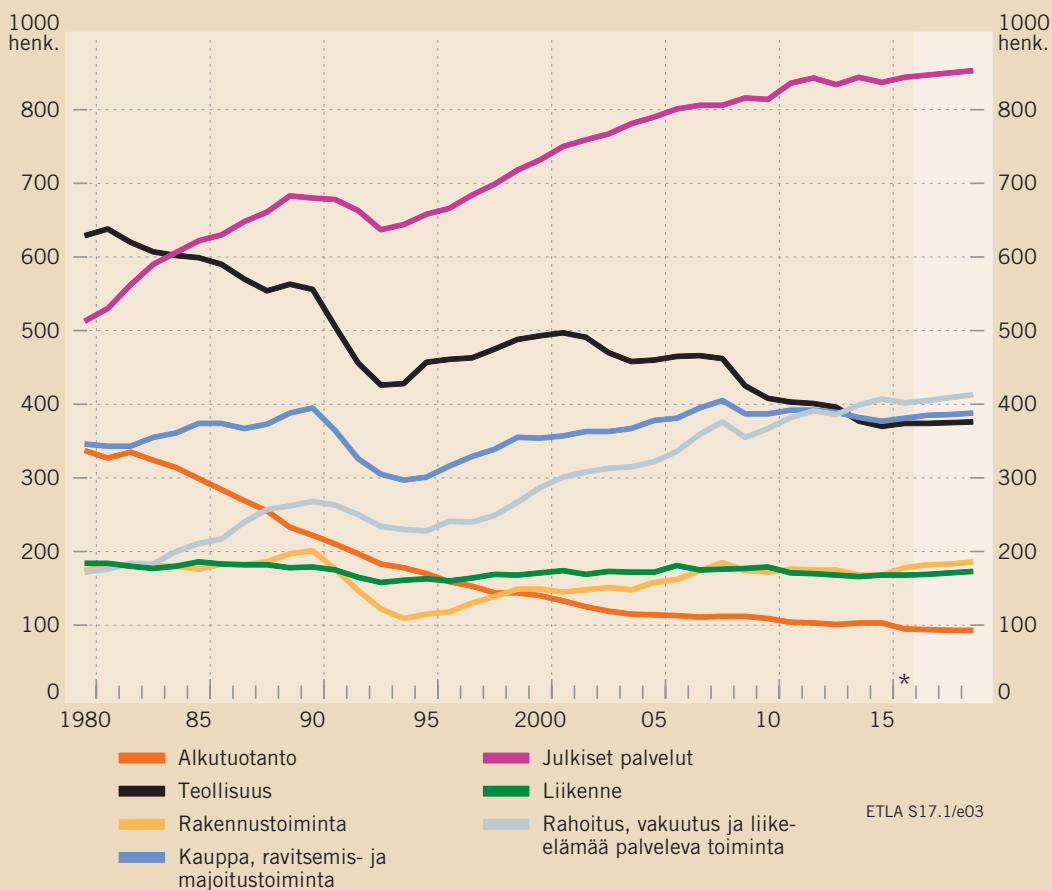
TYÖLLISYYS VIHDOIN KASVUSSA

Ennakkotietojen mukaan kokonaistuotannon kasvu vauhdittui viime vuonna 1,6 prosenttiin, ja työpaikkojen määrä lisääntyi 0,5 prosenttia. Työttömyysaste aleni 0,6 prosenttiyksikköä 8,8 prosenttiin, ja työllisyysaste nousi 0,6 prosenttiyksikköä 68,7 prosenttiin.

Myönteisistä työvoimaluvuista huolimatta työmarkkinoiden elpyminen oli haurasta, sillä koko-aikatyötä tekevien määrä väheni ja työttömyyden laskua joudutti piilotyöttömyyden kasvu.

Työllisyyden trendi on tällä hetkellä nousussa teollisuudessa, rakentamisessa, kaupassa ja yksityisissä henkilökohtaisissa palveluissa. Julkisyhteisöissä ja alkutuotannossa työllisyys jatkaa laskuaan ja muilla päätoimialoilla se on pysynyt kutakuinkin ennallaan.

Työlliset toimialoittain

Työllisyysnäkymä tälle vuodelle on varsin lupaa-
va, sillä kotitalouksien ja yritysten luottamus tu-
lemaan on pysynyt korkealla, investoinnit ovat
selvässä kasvussa ja yritysten tarjoamia työtilai-
suuksia on ennätysmäärin. Suurimpien yritysten
liikevaihto kasvoi tammi-marraskuussa 6 pro-
senttia, ja yhteistoimintaneuvottelujen aloitukset
putosivat 75 prosenttia edellisvuodesta.

RAKENNUSTYÖTÄ RUNSAASTI TARJOLLA

Vuosikymmenen jatkunut teollisuustyöpaikkojen
laskusuuntaus katkesi viime vuonna. Alan työllis-
yys parani hieman useimmilla alatoimialoilla ja
ripeimmin se lisääntyi energia- ja kemianteolli-
suudessa. Ennustejaksolla teollisuuden tuotan-
non kasvun odotetaan vauhdittuvan 2,5 prosent-
tiin vuodessa, mikä alan korkea työntuottavuus
huomioiden ei riitä lisäämään teollisuustyöpaik-
kojen määrää.

Rakennusalan työn kysynnän kasvu viime vuon-
na ylitti kaikki arviot. Rakennustuotannon kasvu-
näkymien pohjalta arvioituna rakennusala lisää
työn kysyntää tänä vuonna 3,5 prosenttia, ja en-
nustejakson jälkipuoliskolla työpaikkojen määrän
vuosikasvu vaimenee 1 prosenttiin.

PALVELUYRITYSTEN TYÖPAIKAT LISÄÄNTYVÄT VAUHDILLA

Työllisyysnäkymät ovat keskimääräistä parem-
mat tukkukaupassa ja liike-elämän palveluissa,
jotka kansantalouden tuotantoketjussa tarjoavat
runsaasti ostopalveluja kasvaville jalostuselinkei-
noille.

Myös useilla liikenteen toimialoilla, jotka palve-
levat pääasiallisesti jalostuselinkeinoja, uusia
työpaikkoja avautuu keskimääräistä enemmän.
Etenkin tietoliikenteen ja viestinnän ammatteihin
tarjoutuu lisää uusia työtilaisuuksia.

Vähittäiskaupassa ja eräillä liikenteen alatoimi-
aloilla työllisyyden kehitys seuraa varsin tarkasti
kotitalouksien ostovoimaa, joka ennusteen mu-
kaan kohoaa noin 1 prosentin vuosivauhtia.

Julkisen talouden vakautustoimien vuoksi valtion
ja kuntien työpaikat varsinkin sosiaali- ja terve-
ydenhoidossa ovat supistuneet yhtäjaksoises-
ti runsaan vuoden ajan. Hallituksen päättämää
menosopeutusta jatketaan koko ennustejakson,
joten julkisyhteisöjen oma palvelutuotanto supis-
tuu lisää ja kasvattaa siten yksityisten sosiaali- ja
terveysalan palvelujen käyttöä ja työllisyyttä.

Työlliset toimialoittain¹⁾, 1000 henkilöä

Toimiala	TOL-02	2014	2015	2016	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E
Alkutuotanto	A,B	109	109	101	100	99	98
Koko teollisuus	C,D,E	359	352	356	356	357	358
Rakentaminen	F	169	169	178	182	184	186
Kauppa- ja majoitustoiminta	G,H	376	371	376	379	381	382
Liikenne	I	240	243	242	244	247	250
Rahoitus- ja liike-elämää palveleva toiminta	J,K	343	350	346	350	353	357
Julkiset ja muut yht.palv.	L-O	839	834	841	844	846	850
Julkinen sektori		673	668	658	652	649	648
Palvelut yhteensä		1 798	1 799	1 805	1 817	1 827	1 839
Toimiala tuntematon	X	12	8	9	5	5	6
Koko kansantalous		2 447	2 437	2 448	2 461	2 473	2 487

¹⁾ Toimialaluokitus 2002.

Lähde: Tilastokeskus.

Alkutuotannon toimialoista maatalouden työpaikat vähenivät tuntuvasti viime vuonna mm. tuottajahintojen laskun ja toiminnan heikon kannattavuuden takia. Tänä vuonna alan työpaikkamenetykset vähenevät hallituksen tukitoimien ja metsätalouden parantuneiden työllisyysnäkömien ansiosta.

TYÖTTÖMYYS LASKEE KOKO ENNUSTEJAKSON

Vahva kotimainen kysyntä ja viennin kasvun vauhdittuminen ensi vuonna lisäävät työn kysyntää yksityisen sektorin ammateissa. Työmarkkinatilanteen koheneminen lisää myös työvoiman

tarjontaa ja hidastaa poistumaa työmarkkinoilta. Työttömyysasteen arvioidaan alenevan tänä vuonna 0,4 prosenttiyksikköä 8,4 prosenttiin ja jatkavan laskuaan niin, että ennustejakson lopulla vuonna 2019 työttömyysaste on 7,8 prosenttia.

Työvoimaennusteessa on oletettu turvapaikkaa hakevien lukumäärän putoavan lähivuosiksi pakolaistulvaa edeltäneelle tasolle eli noin 3 000 henkilöön vuodessa. Tässä hallittavissa olevan maahanmuuton tapauksessa turvapaikanhakijoilla on enää verraten pieni vaikutus ennustejakson työvoimalukuihin.

PAREMPI KUVA YRITTÄJYYDESTÄ OMISTUSTIETOJA HYÖDYNTÄMÄLLÄ

Yrittäjyyttä on mitattu lähinnä elinkeinonharjoittajien määrällä – paremman puutteessa. Tilastokeskuksen uuden omistaja-aineiston myötä pääsemme laajentamaan yrittäjyyden käsitettä.

Käsityksemme yrittäjyyden määrästä muuttuu jonkin verran mutta erityisesti muuttuu käsityksemme sen laadusta: yrittäjävetoiseksi ”leimautuu” merkittävästi isompia ja talouskasvun kannalta keskeisempiä yrityksiä.

Yrittäjä, *entrepreneur*, on keskeinen hahmo varhaisessa talousteoriassa (ks. esim. Brown ja Thornton, 2013, jossa keskustelua Richard Cantillonin vuonna 1755 julkaistusta teoksesta *Essai sur la Nature du Commerce en Général*). Teorian mukaisen yrittäjän tehtävinä ovat: luoda ja tunnistaa uusia mahdollisuuksia, kohdata kilpailua ja ottaa riskejä, johtaa ja koordinoida liiketoimintaa sekä tavoitella kasvua ja vaurastumista (Bianchi ja Henrekson, 2005; Wennekers ja Thurik, 1999). Luonnollisesti myös monet palkkajohtajat ja työntekijät täyttävät näin kuvatun yrittäjyyden tunnusmerkit. Tällaisten henkilöiden aktiivisilla toimilla tuotannon tekijät muuttuvat hyvinvoinniksi ja kasvuksi. Taloustieteen esihistoriasta huolimatta William Baumolin (1968) kuuluisan toteamuksen mukaan ”talousteorian yritys on yrittäjätön – Tanskan prinssi on pyyhkäisty pois Hamlet-näytelmän tekstistä”. Lähes viisikymmentä vuotta myöhemmin yrittäjyys on parhaimmillaankin vain sivuroolissa.

Yrittäjyyden asema ei ole kovin keskeinen myöskään taloustieteen empiriassa. Osasyynä on se, ettei varhaisen talousteorian mukaista yrittäjyyttä pystytäkään mittaamaan juuri muuten kuin tarkoitukseen suunnitelluilla kyselyillä ja silloinkin vain osin. Kattaviin tilastoaineistoihin perustuvassa työssä yrittäjyyden mittarina käytetään ammatin tai elinkeinon harjoittamista (*self-employment*).

Levine ja Rubinstein (2016) ovat tarkastelleet osakeyhtiömuotoista ja muuta yrittäjyyttä. He havaitsivat näiden ryhmien välillä selviä eroja.

Berglann ym. (2011) laajentavat yrittäjyyden käsitettä omistustietoja hyödyntäen. Aiemmasta elinkeinonharjoittajiin painottuneesta tutkimuksesta poiketen (vrt. esim. Hamilton, 2000) he havaitsivat, että yrittäjyys onkin keskimäärin kannattavaa.

TT-säätiön tukeman Startup-hankkeen ja Suomen Akatemian SWiPE-nimisen STN-hankkeen yhteistyönä olemme parhaillaan analysoimassa suomalaisen yrittäjyyden elinkeinonharjoittamista laajempaa kuvaa. Aineistopohjamme on samankaltainen Berglann ym. (2011) kanssa ja lähestymistapamme on lähellä Levine ja Rubinsteinia (2016). Kerromme tässä muutamasta alustavasta havainnostamme.

Hyödynnämme Tilastokeskuksen FLEED-nimisen työntekijä-työnantaja-aineiston ja verottajalta tulevien yksityiskohtaisten henkilötason omistajatietojen yhdistelmää, jonka tuore tutkijakäyttöön työstetty versio kulkee nimellä FLOWN, *Finnish Longitudinal OWNeR-Employer-Employee Data*. Aineisto sisältää henkilötietoja vähintään 10 % yhtiön osakekannasta omistavista osakkaista ja kaikista osakkaista yhtiössä, joissa on enintään 10 henkilöosakasta. Jos omistaja on yhtiömuotoinen, henkilöomistajaa on haettu yhtiön taustalta yhden tai kahden omistusportaan päähän. Näin aineistosta voidaan tunnistaa perimmäinen henkilöomistaja myös hieman mutkikkaampien yhtiöjärjestelyjen takaa.

Jaamme ensin yrittäjät kahteen luokkaan:

1. **Itsensä työllistäjät** eli henkilöt, joiden virallisen ammattiasema on yrittäjä ja joiden yritysten oikeudellinen muoto on luonnollinen henkilö.
2. **Yrittäjät** eli henkilöt, jotka virallisen ammattiasemansa puolesta ovat joko yrittäjiä tai palkansaaajia ja jotka ovat vähintään yhden osake- tai kommandiittiyhtiön pääomistajia (joko vähintään 20 % omistusosuus, yksi taasuus osuut omistavista tai suurin yksittäinen omistaja).

Vuonna 2010 itsensä työllistäjien ryhmään kuului aineistossamme 160 058 henkilöä ja jälkimmäiseen 105 913 henkilöä. Koska reilu kolmasosa jälkimmäisen ryhmän edustajista ei ollut viralliselta ammattiasemaltaan yrittäjiä, omistajatietojen hyödyntäminen lisäsi yrittäjien määrää noin 15 prosentilla. Yllä kuvattujen ryhmien edustajat poikkeavat toisistaan mm. siten, että jälkimmäisen ryhmän edustajat ovat ensimmäistä koulutetumpia ja todennäköisemmin teknisesti suuntautuneita. Sekä määrällisessä että laadullisessa mielessä käsityksemme yrittäjistä henkilöinä näyttäisi muuttuvan omistajatiedon tarjoaman lisäulottuvuuden myötä.

Samassa yrityksessä voi toimia useampi itsensä työllistäjä tai yrittäjä ja toisaalta yrittäjätoimintaa voi harjoittaa useamman yrityksen kautta; lisäksi itsensä työllistäjien yrityslinkit ovat tilastoaineistossa osin puutteellisia. Niinpä luonnollisten (ihmisten) ja juridisten henkilöiden (yritysten) määrät eivät tässä yhteydessä mene yksiin. Vuoden 2010 aineistossamme henkilötiedot yhdistyivät 52 309 itsensä työllistäjän yritykseen ja 75 444 yrittäjän yritykseen (omistajatiedon hyödyntäisen myötä yrittäjävetoisten yritysten määrä lisääntyi 20 prosentilla). Erityisesti näiden yritysryhmien välinen kokoero on silmiinpistävä: työllisyydeltään jälkimmäisen yrittäjäryhmän yritykset ovat neli-, liikevaihdoltaan kuusi- ja palkkasummaltaan peräti 11-kertaisia itsensä työllistäjien -ryhmän yrityksiin verrattuna. Erot ovat merkittäviä myös monessa muussa mielessä erityisesti, kun tarkastelemme kehitystä yli ajan.

FLOWN-aineisto on kansainvälisesti ainutlaatuinen (Norjassa on vastaava aineisto, mutta julkaisutoiminnan perusteella näyttää siltä, että se ei ole päätynyt laajaan käyttöön). Alustavat havainnotomme viittaavat siihen, että se tarjoaa uuden ja erilaisen ikkunan yrittäjyyteen, millä tulee olemaan myös yhteiskuntapoliittisia implikaatioita. Omistajien henkilötaustojen ja yritysten kehityskulkujen yhdistäminen tarjoaa mahdollisuuksia ennennäkemättömän monipuoliseen taloustieteelliseen analyysiin.

Lähteet

- Baumol, W. (1968). Entrepreneurship in Economic Theory. *American Economic Review*, 58(2), 64–71.
- Berglann, H., Moen, E., Roed, K. & Skogstrom, J. (2011). Entrepreneurship: Origins and Returns. *Labour Economics*, 18(2), 180–193.
- Bianchi, M. & Henrekson, M. (2005). Is Neoclassical Economics still Entrepreneurless? *Kyklos*, 58(3), 353–377.
- Brown, C. & Thornton, M. (2013). How Entrepreneurship Theory Created Economics. *Quarterly Journal of Austrian Economics*, 16(4), 401–420.
- Hamilton, B. (2000). Does Entrepreneurship Pay? An Empirical Analysis of the Returns of Self-Employment. *Journal of Political Economy*, 108(3), 604–631.
- Levine, R. & Rubinstein, Y. (2017). Smart and Illicit: Who Becomes an Entrepreneur and Do They Earn More? *Quarterly Journal of Economics*, forthcoming.
- Wennekers, S. & Thurik, R. (1999). Linking Entrepreneurship and Economic Growth. *Small Business Economics*, 13(1), 27–55.

Tuonti ja maksutase

TAVARATUONTI KASVAA LÄHIVUOSINA TASAISTA TAHTIA

Tavaratuonnin määrä kasvaa 2,4 prosenttia vuosina 2017 ja 2018. Tavara- ja palvelutuonti yhteensä lisääntyy 2,2 prosenttia tänä vuonna ja 2,3 prosenttia ensi vuonna.

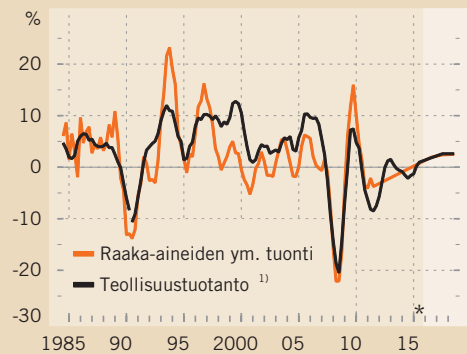
Viime vuonna tavaratuonnin määrä lisääntyi 2,7 prosenttia edellisvuodesta kansantalouden tilinpidon maaliskuun alussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan. Palveluiden tuonnin määrä kasvoi 0,6 prosenttia. Tavaroiden tuontihinnat laskivat kansantalouden tilinpidon ennakkotietojen mukaan keskimäärin 2,6 prosenttia edellisvuotisesta. Tilastokeskuksen tuontihintaindeksi putosi 3,6 prosenttia vuodentakaisesta.

Noin kaksi kolmasosaa tavaratuonnista käytetään vientitavaroiden tuotantopanoksina, joten tavaratuonti seuraa suurelta osin tavaraviennin kehitystä. Ne eivät kuitenkaan mene ihan käsi kädessä. Esimerkiksi tuotantopanoksia isojen risteilijöiden rakentamiseen tuodaan useamman vuoden ajan, mutta viennissä laivatoimitus näkyy vain yhtenä kuukautena. Väliällä tuodaan isoja ja kalliita investointitavaroita, joita käytetään tuotantoon, joka

valmistuu vasta esimerkiksi seuraavana vuonna tai vasta parin vuoden päästä.

Raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuonti nousee tänä vuonna noin 2 prosenttia, kun tava-

Raaka-aineiden tuonnin ja teollisuustuotannon muutos

Lähteet: Tilastokeskus, Tulli.

ETLA S17.1/m01

Tavara- ja palvelutuonti

	Arvo ¹⁾		Määrä ¹⁾						
	Mrd. e	%-osuus	Muutos ed. vuodesta, %					Keskimäärin	
	2016*	2016*	2015*	2016*	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2012–16	2017–21 ^E
Raaka-aineet ja tuotantohyöd.	19,0	34,8	-1,3	1,6	2	2	3	-0,4	2
Energiatuotteet	7,1	12,9	-9,0	8,3	0	2	2	-0,7	2
Investointitavarat	12,7	23,3	5,6	5,7	3	3	3	0,2	3
Kulutustavarat	15,8	29,0	3,9	2,4	3	2	2	1,0	3
- kestokulutustavarat	4,5	8,3	8,6	5,3	4	4	4	1,2	4
- muut kulutustavarat	11,3	20,7	2,1	1,2	2	2	2	1	2
Koko tavaratuonti ²⁾	54,2	100	-0,2	2,7	2,4	2,4	2,5	0,3	2,4
Tavara- ja palvelutuonti ²⁾	78,7	–	3,1	2,0	2,2	2,3	2,4	1,2	2,5

¹⁾ Käyttötarkoituksen mukainen tuonnin arvo Tullitilaston (c.i.f.) mukaan. Määrän muutokset Etlan laskelma.

²⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

Lähteet: Tilastokeskus, Tulli.

ravienti vauhdittuu viimevuotisesta. Seuraavina vuosina hyödykeryhmän tuonti kasvaa noin 2,5 prosenttia.

Energiatuotteiden tuonti pysyy tänä vuonna edellisvuoden lukemissa, kun öljynjalostus-ollisuuden vienti lisääntyy vain vähän. Vuosina 2018–2019 energiatuotteiden tuonnin arvioidaan kasvavan 2 prosentin vuosivauhtia.

Investointitavaroiden tuonnin arvioidaan lisääntyvän noin 3 prosenttia vuosina 2017–2019. Lentokoneet, jotka Finnair on ilmoittanut tuovansa Suomeen, kirjataan kaikki investointitavaroiden tuontina. Omaan omistukseen hankitut koneet kirjataan kansantalouden tilinpidossa investointeihin, mutta myynti- ja takaisinvuokrausopimuksella hankitut koneet kirjataan vientiin.

Fennovoima odottaa saavansa ydinvoimalan rakentamisluvan valtioneuvostolta vuonna 2018, jonka jälkeen rakentaminen voi alkaa. Sen vaikutus investointitavaroiden tuontiin näkyy kuitenkin selvästi vasta vuodesta 2019 eteenpäin. Kaupallinen sähköntuotanto alkaa vuonna 2024.

Kestokulutustavaroiden tuonti kasvaa selvästi nopeammin kuin yksityinen kulutus. Viisivuotisjaksolla 2017–2021 yksityinen kulutus kasvaa keskimäärin 1,2 prosenttia vuodessa, kun taas kestokulutustavaroiden tuonti kasvaa keskimäärin 4 prosenttia. Muiden kulutustavaroiden tuonti sen sijaan kasvaa vain hieman nopeammin kuin yksityinen kulutus. Lyhytikäisten kulutustavaroiden tuonnin arvioidaan lisääntyvän vajaat 2 prosenttia ennustevuosina.

ALIJÄÄMÄINEN PALVELUTASE PITÄÄ VAIHTOTASEEN ALIJÄÄMÄISENÄ ENNUSTEJAKSOLLA

Etlä arvioi, että vaihtotaseen alijäämä pysyy tänä vuonna samoissa lukemissa kuin vuonna 2016, vajaassa 3 miljardissa eurossa. Alijäämän odotetaan selvästi pienenevän vuonna 2018, ja vuonna 2019 se supistuu edelleen noin miljardiin euroon. Kauppataseen alijäämä kasvaa tänä vuonna vain hieman, ja palvelutaseen alijäämä suurenee vähän. Tuotannontekijäkorvausten ja

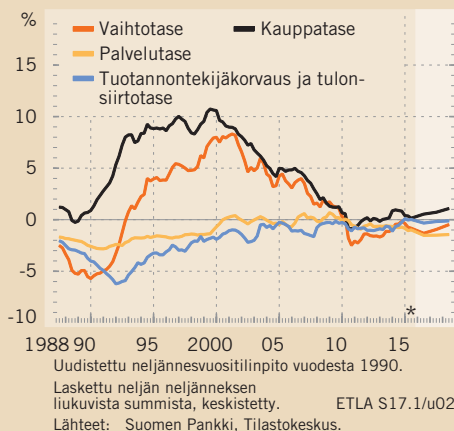
tulonsiirtojen taseen alijäämä pysynee tänä vuonna vuosien 2015 ja 2016 lukemissa.

Kauppatase kääntyi ylijäämään vuonna 2013 ja on sen jälkeen pysynyt ylijäämäisenä. Tavaroiden viennin arvo väheni viime vuonna, mutta tavaroiden tuonnin arvo pysyi ennallaan, jolloin kauppataseen ylijäämä pieneni. Tavaraviennin kasvuvauhti kiihtyy tänä vuonna ja vientihinnat nousevat, joten tavaraviennin arvo kasvaa noin 6 prosenttia. Tavaratuonnin arvo nousee niinkään noin 6 prosenttia, kun sekä tuontimäärä että tavaroiden tuontihinnat nousevat viimevuotisesta. Viennin arvo nousee kuitenkin hieman enemmän kuin tuonnin arvo, joten kauppataseen ylijäämä kasvaa vähän. Ylijäämä nousee selvästi vuosina 2018–2019.

Vaihtotase kääntyi alijäämäiseksi vuonna 2011 ja on nyt ollut alijäämäinen kuutena peräkkäisenä vuotena. Vuosina 2012–2016 vaihtotaseen alijäämään on vaikuttanut kaikkein eniten palvelutaseen tuntuva alijäämä.

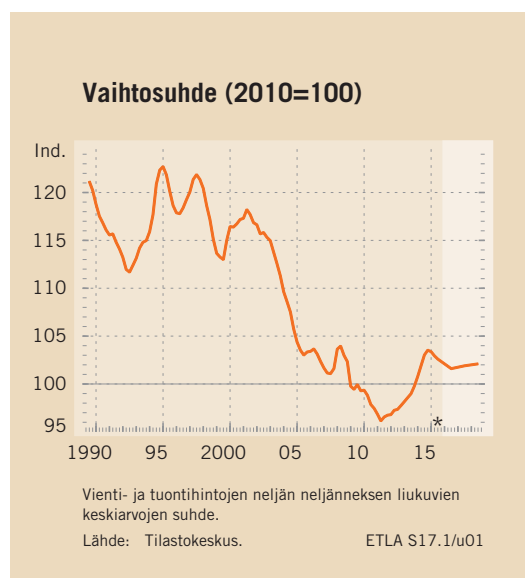
Vuosien 2015 ja 2016 palvelutuontia on uusimmissa tilastojulkistuksissa korjattu selvästi ylöspäin, minkä seurauksena palvelutaseen alijäämä

Vaihtotaseen ylijäämä komponentteittain suhteessa bkt:hen

on entistä suurempi. Palvelutase oli viime vuonna noin 3 miljardia alijäämäinen.

Arvioimme, että palvelutaseen alijäämä pysyy runsaassa 3 miljardissa eurossa vuosina 2017–2019. Palveluviennissä televiestintä-, tietojenkäsittely- ja tietopalvelut ovat ylivoimaisesti suurin erä. Palvelutuonnissa suurin erä on kuljetukset.

Palveluviennin ja -tuonnin ennustamista hankaloittaa se, että palveluviennin ja -tuonnin tilastoja usein korjataan merkittävästi uusissa tilastojulkistuksissa.

Tavaroiden ja palvelusten taseen alijäämä nousee tänä vuonna hieman 2,2 miljardiin euroon, mutta supistuu ensi vuonna 1,8 miljardiin euroon. Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen alijäämä pysyi vuonna 2015 edellisvuoden lukemissa ja oli 0,8 miljardia euroa. Vuoden 2016 sektoritilien tietoja ei ole vielä julkaistu tätä kirjoittaessa. Arvioimme, että tase on noin 0,6 miljardia euroa alijäämäinen. Laskelmiemme mukaan tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen alijäämä pysyy tänä vuonna noin 0,7 miljardissa eurossa. Alijäämän odotetaan supistuvan 0,4 miljardiin euroon vuonna 2018 ja 0,3 miljardiin euroon vuonna 2019.

Tuotannontekijäkorvausten nettomääräisesti suurimmat erät ovat korot, osingot sekä suorien ulkomaisten sijoitusten uudelleensijoitetut voitot. Nettomääräisesti korot ovat olleet alijäämäinen erä vuodesta 2008 lähtien, toisin sanoen ulkomaille on maksettu enemmän korkoja, kuin mitä Suomeen on saatu. Suorien ulkomaisten sijoitusten uudelleensijoitetut voitot pysyivät nettomäärä-

Vaihtotase, mrd. euroa

	2015*	2016 ^E	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E
Tavaroiden vienti (fob) ¹⁾	54,1	52,8	56,1	58,5	61,4
Tavaroiden tuonti (fob) ¹⁾	51,8	51,8	54,9	56,9	58,9
Kauppataaseen ylijäämä	2,3	1,0	1,2	1,6	2,5
Palveluvienti	23,1	23,0	23,4	24,2	25,2
Palvelutuonti	26,0	26,1	26,7	27,5	28,5
Palvelutaseen ylijäämä	-2,9	-3,1	-3,3	-3,4	-3,3
Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen ylijäämä	-0,8	-0,6	-0,7	-0,4	-0,3
Vaihtotaseen ylijäämä	-1,4	-2,7	-2,8	-2,2	-1,1
Vaihtotaseen ylijäämä/BKT, %	-0,7	-1,3	-1,3	-1,0	-0,5
Vaihtotaseen ylijäämä/viennin arvo, %	-1,9	-3,6	-3,6	-2,6	-1,3

¹⁾ Ml. tavarakaupan järjestelyerät.

Lähde: Tilastokeskus.

räisesti ylijäämäisinä vuosina 2007–2014, mutta kääntyivät alijäämäiseksi vuonna 2015. Vuoden 2016 lukuja ei vielä ole julkaistu. Osinkojen suunnat ovat nettomääräisesti usein vaihtuneet vuodesta toiseen. Viime vuosina osingot ovat olleet ylijäämäinen erä. Nettomääräiset palkansaa-jakovaukset, tukipalkkiot sekä sijoitusrahastojen osuudenomistajien sijoitustulot ovat kaikki ylijäämäisiä eriä.

Tulonsiirroista suurin erä on arvonlisäveroon ja bruttokansantuloon perustuvat EU:n omat varat. Tämä erä on voimakkaasti alijäämäinen, mikä tuntuvasti heikentää tuotannon tekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tasetta.

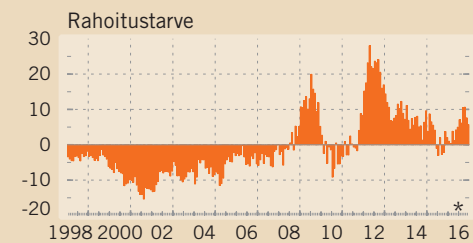
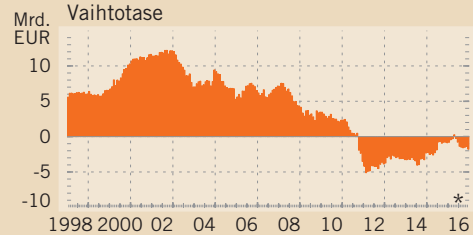
YRITYSSEKTORIN SÄÄSTÄMINEN NOUSEE TUNTUVASTI

Kotitalouksien velkaantuminen nousi viime vuonna 1,5 miljardiin euroon. Tänä vuonna kotitalouksien velkaantuminen vähenee 1,1 miljardiin euroon ja pysyy samoissa lukemissa vuosina 2018 ja 2019. Kansantalouden tilinpidon säästäminen ja velkaantuminen ei kuitenkaan kuvaa kotitalouksien todellista säästämistä kovin tarkasti, koska kansantalouden tilinpidon säästämiskäsite ei ota huomioon kaikkia kotitalouksien rahoituksen lähteitä ja rahoituksen käyttökohteita.

Yrityssektorin säästäminen nousi vuonna 2015 tuntuvasti 7,7 miljardiin euroon. Viime vuonna yritysten säästäminen aleni hieman 7,4 miljardiin euroon. Tänä vuonna yritysten säästäminen ko-hoa 9,1 miljardiin euroon. Vuonna 2018 säästäminen nousee lisää 10 miljardiin euroon.

Julkisen sektorin rahoitusali jäämä kutistui viime vuonna 4,2 miljardiin euroon. Tänä vuonna se tilapäisesti nousee 4,4 miljardiin euroon. Ensi vuonna julkisyhteisöjen rahoitusali jäämä alenee 4,1 miljardiin euroon ja vuonna 2019 se supistuu jälleen hieman 3,5 miljardiin euroon.

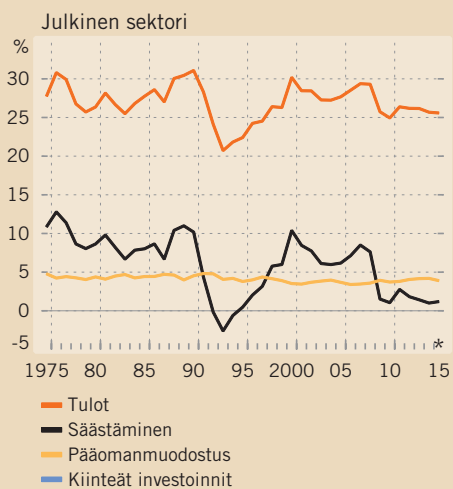
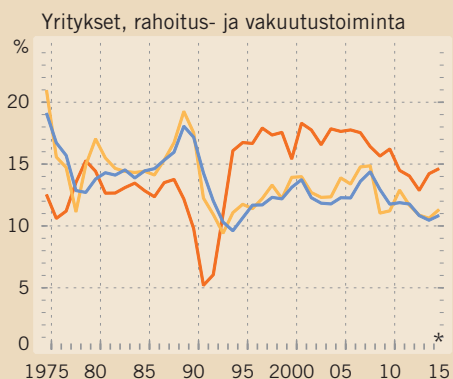
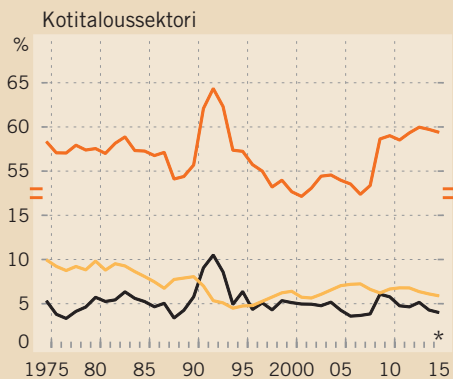
Vaihtotase ja pääomaliikkeet

12 kuukauden ei-keskistetty liukuva summa.

Lähteet: Suomen Pankki, Tilastokeskus. ETLA S17.1/u03

Sektoreiden tulot, säästäminen ja pääomanmuodostus (suhde bkt:hen)

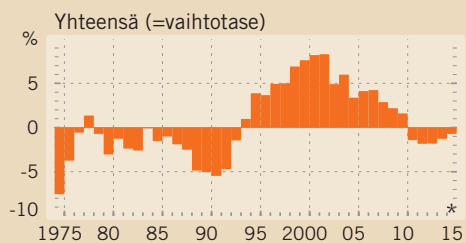
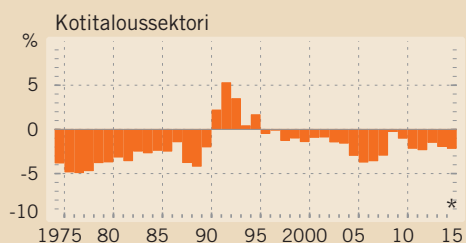
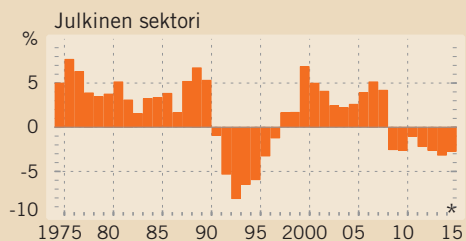
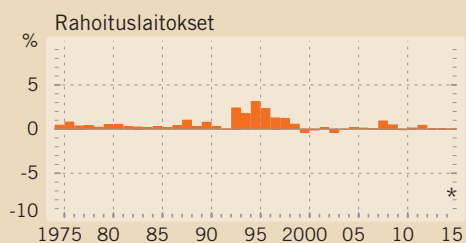
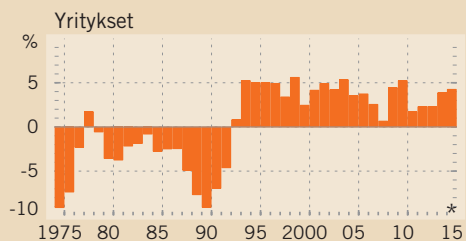

Kaikki erät laskettu poistot mukaan lukien.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S17.1/r08

Vaihtotase ja sektoreittainen netto-luotonanto suhteessa bkt:hen

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S17.1/r09

Hinnat ja kustannukset

KULUTTAJAHINTOJEN NOUSU ON HIDASTA

Kuluttajahintojen vuosi-inflaatio on vuoden alussa kohtalainen, mikä johtuu raakaöljyn hinnan matalasta vertailutasosta. Inflaatio hidastuu uudelleen keväällä, kun tämä tekijä poistuu. Kuluttajahintainflaatio alkaa sen jälkeen kuitenkin hitaasti jälleen nousta ja on vuoden lopussa vajaassa prosentissa. Koko vuoden keskimääräinen inflaatio on 0,8 prosenttia. Ansiotasoindeksi nousee tänä vuonna vain 0,7 prosenttia kilpailukykysovimuksen myötä. Kotimaiset hintapaineet ovat siten alhaiset. Ensi vuonna sekä kuluttajahinnat että ansiotasoindeksi nousevat ennusteemme mukaan 1,4 prosenttia.

RAAKA-AINEIDEN HINNAT KIIHDYTTÄNEET INFLAATIOTA

Raakaöljyn hinta nousi selvästi vuoden 2016 aikana, mutta suurin osa noususta tapahtui jo kesän alkuun mennessä. Maaliskuun 2017 alussa Brent-laadun barrelihinta oli noin 55 Yhdysvaltain dollaria, kun koko viime vuoden keskiarvo oli vajaat 45 dollaria. Vaikutusta suomalaisiin hintoihin lisää euron heikentyminen dollarin suhteen. Myös muiden raaka-aineiden hinnat nousivat vii-

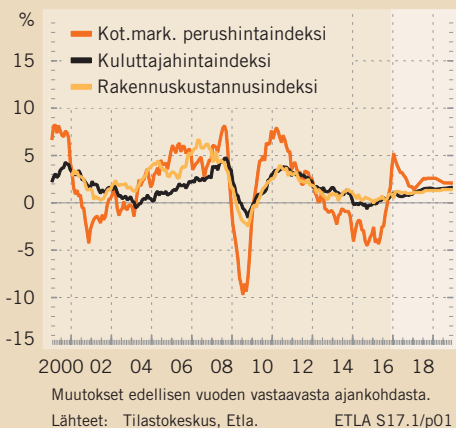
me vuoden syksyllä. Tämä luo jonkin verran hintapaineita Suomen talouteen.

Tammikuussa 2017 kuluttajahintainflaatio oli 0,8 prosenttia. Pohjainflaatio, josta energian ja elintarvikkeiden hinnat on poistettu niiden suurten vaihtelujen vuoksi, oli 0,7 prosenttia. Energian hinnat nousivat 8,7 prosenttia vuoden takaisesta maailmanmarkkinahintojen nousun seurauksena. Elintarvikkeiden hinnat olivat sen sijaan tammikuussa 2,4 prosenttia alemmat makeisveron poiston ja hintakilpailun ansiosta.

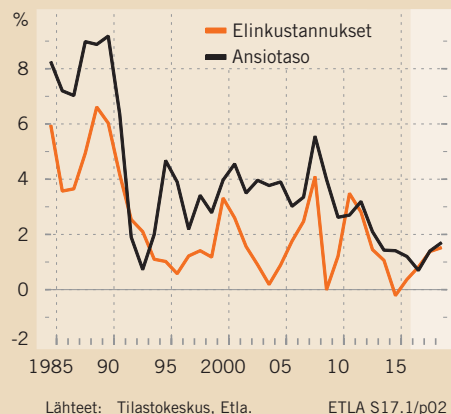
INFLAATIO PYSYY MALTILLISENA KULUVANA VUONNA

Ennusteemme vuoden 2017 kuluttajahintainflaatioksi on 0,8 prosenttia, mikä on hieman vähemmän kuin viime syyskuun Suhdanteessa arvioitiin. Tärkeimmistä tuoteryhmistä arvioimme nyt, että elintarvikkeiden ja alkoholittomien juomien kuluttajahinnat alenevat tänä vuonna keskimäärin 2,0 prosenttia viime vuodesta. Asumisen (ml. vesi, sähkö ym.) hinnat nousevat 1,4 prosenttia, mikä on hieman enemmän kuin ne nousivat

Keskeisten hintaindeksien muutokset

Ansiotason ja elinkustannusten muutokset

viime vuonna. Liikenteen kustannukset nousevat 2,8 prosenttia pitkälti polttoaineiden hintojen nousun vuoksi. Kulttuuriin ja vapaa-aikaan liittyvien tuotteiden hinnat alenevat keskimäärin 0,7 prosenttia.

Ensi vuonna elintarvikkeiden hinnat ovat keskimäärin jokseenkin kuluvaan vuoden tasolla, eikä liikenteen hintoihin tule yhtä paljon nousupaineita kuin tänä vuonna, koska raakaöljyn maailmanmarkkinahinnan nousun arvioidaan jo rauhoittuneen. Ajoneuvojen hankkimiseen ja omistamiseen liittyvien verojen ja maksujen on oletettu pysyvän muuttumattomina.

Kuluttajahintainflaatio kiihtyy kuitenkin ensi vuonna 1,4 prosenttiin, mihin vaikuttaa eniten asumisen hintojen nousu. Suurin muutos on asuntolainojen korkojen kääntyminen lievään nousuun. Ennusteen mukaan se alkaa vaikuttaa positiivisesti kuluttajahintainflaatioon vuoden

vaihteessa 2018. Melkein puolet kuluttajahintojen inflaatiosta tulee asumisen hintojen noususta vuosina 2018–2019. Muilta osin inflaatiopaineet pysyvät pieninä. Jos markkinakorkojen nousu kuitenkin edelleen lykkääntyy, hidastuu vastavasti myös inflaatiokehitys. Samoin raakaöljyn hinta on tekijä, joka voi vaikuttaa inflaatioon odotamattomasti. Pohjainflaatioennustemme on kuluvalle vuodelle 1,0 prosenttia, mistä se kiihtyy 1,7 prosenttiin vuosina 2018–2019.

Kuluttajahintainflaatio on ennustemme mukaan Suomessa tänä vuonna selvästi alempi kuin euroalueella, mikä on linjassa Suomen kilpailukykyyn paranemisen kanssa. Ensi vuonna inflaatio on kuitenkin suunnilleen sama molemmilla alueilla. EU-yhdenmukaistetussa kuluttajahintainflaatiossa ei ole mukana omistusasumista, rahapelejä, kulutus- ja muiden luottojen korkoja, omakotitalon palovakuutusta eikä ajoneuvoveroa.

Laskelma kansantalouden hinta- ja kustannustasoon vaikuttavista tekijöistä

Tekijä	Muutos ed. vuodesta, %				Keskimäärin	
	2016	2017 ^E	2018 ^E	2019 ^E	2012–16	2017–21 ^E
1. Ansiotaso	1,2	0,7	1,4	1,7	1,9	1,7
2. Työpanos ¹⁾	0,8	0,6	0,6	0,6	-0,2	0,6
3. Työvoimakustannukset	1,7	-0,2	1,3	1,9	1,5	1,8
- palkkasumma	1,6	0,9	1,9	2,3	1,5	2,2
- työnantajan sova-maksut	2,5	-4,9	-1,4	0,1	1,8	-0,1
4. Bkt:n määrä	1,6	1,7	1,5	1,6	-0,2	1,5
5. Yksikkötyökustannukset ([3] / [4])	0,1	-1,8	-0,1	0,3	1,7	0,2
6. Tuontihinnat	-1,8	2,5	1,1	1,3	-1,4	1,5
7. Välilliset verot miinus tukipalkkiot, osuus kokonaiskysynnästä	0,4	-2,3	-0,8	-0,8	2,5	-1,0
8. Kustannuspaine $(0.7*[5] + 0.2*[6] + 0.1*[7])$	-0,2	-1,0	0,0	0,4	1,2	0,3
9. Kysyntäpaine sekä viivästynyt hintapaine $([8] / [9])$	1,0	1,5	1,3	1,1	0,8	1,0
10. Bkt:n hintaindeksi	0,8	0,6	1,3	1,5	1,9	1,3
11. Yksityisen kulutuksen hinta	0,6	0,7	1,2	1,5	1,5	1,3
12. Reaaliansiotaso $([1] / [11])$	0,8	-0,1	0,0	0,2	0,8	0,3
13. Työn tuottavuus $([4] / [2])$	0,8	1,0	0,9	1,0	0,0	0,9

¹⁾ Tehdyt työtunnit.

Lähteet: Tilastokeskus, Etla.

ANSIOTASON NOUSU HISTORIALLISEN HIDASTA TÄNÄ VUONNA

Ansiotasoindeksin nousu hidastuu kuluvana vuonna ennätysellisen alhaiselle tasolle kilpailukysösimuksen myötä. Arvioimme indeksin nousevan 0,7 prosenttia, mikä seuraa palkkaliikumista ja rakenteellisesta muutoksesta. Vuonna 2018 ansiotasoindeksin on ennusteessa odotettu nousevan 1,4 prosenttia ja vuonna 2019 1,7 prosenttia.

ASUNTOJEN HINNAT NOUSEVAT KESKIMÄÄRIN

Käyvin hinnoin mitattuna asuminen vei 28 prosenttia kotitalouksien kulutusmenoista vuonna 2015. Osuus on kasvanut selvästi viime vuosina. Ennustemme mukaan asumisen kokonaiskustannukset nousevat edelleen yleistä hintatasoa nopeammin. Lisäksi maan sisäiset erot kasvukeskusten ja muiden alueiden käytettyjen asuntojen hintojen välillä jatkavat kasvuaan.

Vuonna 2016 vanhojen kerrostaloasuntojen hintaindeksi nousi koko maassa 1,0 prosenttia edellisvuodesta. Pääkaupunkiseudulla muutos oli +2,0 prosenttia ja muualla maassa -0,2 prosenttia. Myös mm. Oulu ja Tampere pääsivät hyvään nousuun. Vuosina 2017–2018 asuntojen hintojen keskimääräinen nousu on koko maassa keskimäärin pari prosenttia vuodessa. Sitä tukevat asumisen kysyntä kasvukeskuksissa, vahvistuva työllisyys sekä edelleen suhteellisen alhaisena pysyvä korkotaso. Myös ansiotason nousu alkaa tukea asuntojen nimellishintojen kehitystä ennusteperiodin loppupuolella.

PERUSHINTAINDEKSI NOUSUUN

Kotimarkkinoiden perushintaindeksi (tuottajahintaindeksi) aleni keskimäärin viime vuonna kolmatta vuotta peräjälkeen. Käänte tapahtui

kuitenkin jo viime vuoden helmikuussa, minkä jälkeen tuottajahinnat ovat nousseet. Arvioimme, että kokonaisindeksi nousee tänä vuonna keskimäärin noin kolme prosenttia viime vuodesta, minkä jälkeen nousu jatkuu parin prosentin vuosivauhtia. Sitä tukee ennen kaikkea vientihintojen nousu. Yksikkötyökustannusten aleneminen tänä vuonna puolestaan hidastaa perushintaindeksin nousua.

KUSTANNUSKILPAILUKYKY PARANEE TÄNÄ JA ENSI VUONNA

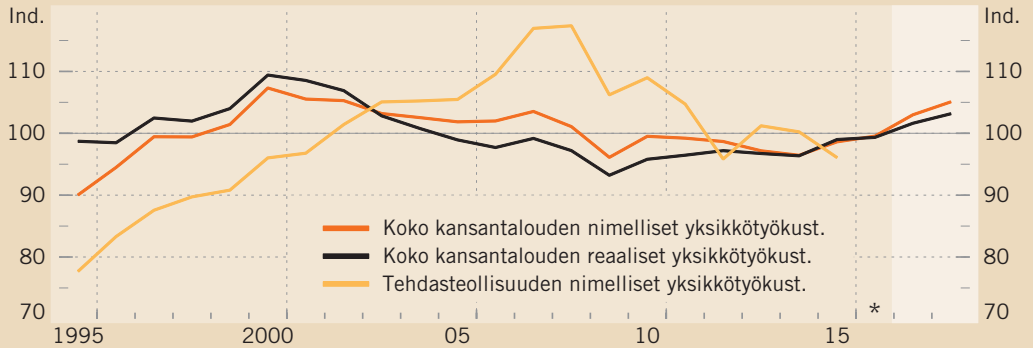
Kilpailukysösimuksen myötä Suomen hintakilpailukyky¹ paranee kuluvana vuonna selvästi. Käyttäen Euroopan komission ennusteita muille maille oheisissa kuvioissa ja Etlan ennusteita Suomelle, arvioimme, että Suomen koko kansantalouden nimelliset yksikkötyökustannukset alenevat tänä vuonna 3,5 prosenttia suhteessa käyttämäämme kilpailijamaaryhmään ja 3,2 prosenttia suhteessa euroalueeseen. Vuonna 2018 Suomen hintakilpailukyky paranee edelleen, ennusteen mukaan 2,0 prosenttia suhteessa kilpailijamaaryhmään ja 1,6 prosenttia suhteessa euroalueeseen.

Koska hintakilpailukyky on suhteellinen käsite, siihen vaikuttaa sekä työvoimakustannuksien ja tuottavuuden kehitys kilpailijamaissamme, että valuuttakurssien kehitys. Valuuttakurssien merkitys on nykyisin todennäköisesti pienempi kuin aikaisemmin, koska tuotannossa käytetään enemmän tuontipanoja. Viennin kilpailukyvyn kannalta myös kotimaisten palveluolujen kustannuskehitys on tärkeää, koska vientitavaroihin on sitoutunut paljon palvelualoilta ostettua arvonlisäystä. Lisäksi kustannuskilpailukyvyn analysointiin vaikuttaa se, mitä mittaria, kilpailijamaaryhmää ja ajankohtaa tarkastellaan.

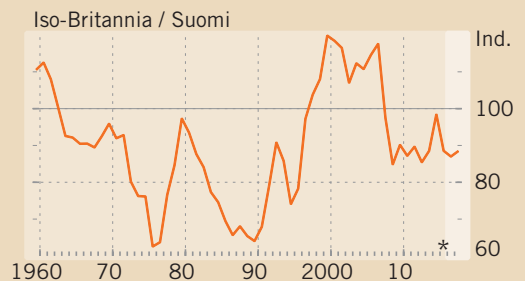
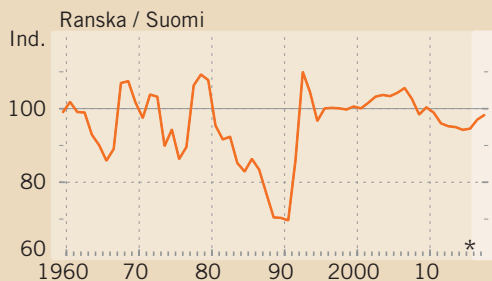
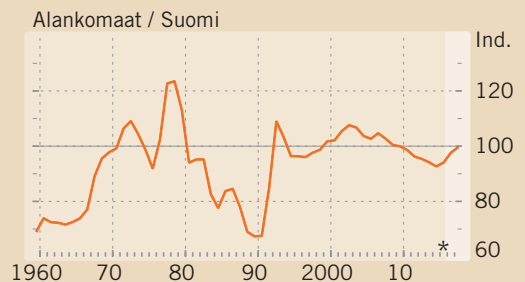
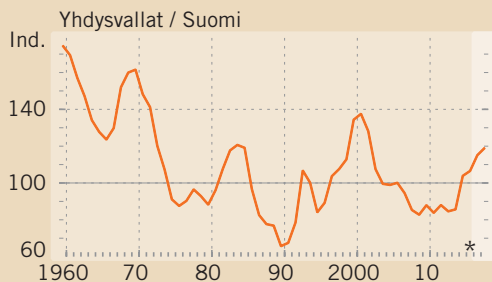
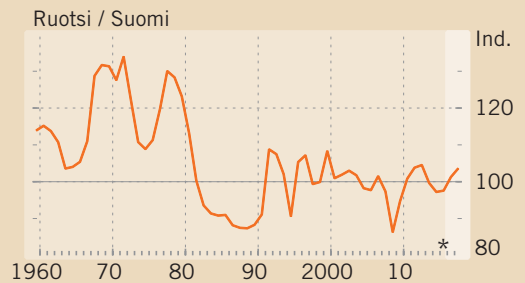
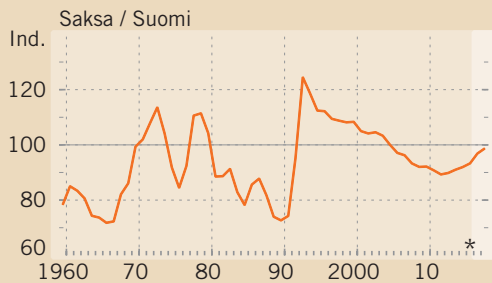
¹ Ks. käsitteistä ja mittaamisesta tarkemmin <https://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-B264.pdf>.

Suomen kustannuskilpailukyky

(kun käyrä nousee, Suomen tuotannon kustannuskilpailukyky paranee)

Koko kansantalouden nimelliset yksikkötyökustannukset

Koko kansantalouden nimelliset ja reaaliset yksikkötyökustannukset sekä tehdasteollisuuden nimelliset yksikkötyökustannukset samassa valuutassa, 1995–2015 = 100. Kilpailijamaille on käytetty vuoteen 1992 asti Suomen tavaraerien painoja ja vuodesta 1993 alkaen BIS:n laskemia kaksioisviertipainoja, jotka vaihtuvat kolmen vuoden välein. Laskelmassa on koko kansantaloudelle 34 maata ja tehdasteollisuudelle 25 maata. Nimelliset yksikkötyökustannukset saadaan jakamalla käypähintaiset työvoimakustannukset kiinteähintaisella bruttokansantuotteella. Reaalisissa yksikkötyökustannuksissa, joka on enemmän suhteellisen kannattavuuden mittari, molemmat ovat käyvin hinnoin.

Lähteet: AMECO, Etla (ennusteet Suomelle).

ETLA S17.1/p03

Etlan ennustevirheet

Etlan suhdannekatsausten ennusteilla pyritään arvioimaan kullakin hetkellä todennäköisin kehityskuva taloudellisille muuttujille. Teksteissä ja vaihtoehtoisissa skenaarioissa hahmotellaan lisäksi erityyppisiä riskejä. Yhdellä luvulla esityksissä piste-ennusteissa osutaan vain harvoin oikeaan. Ennustevirheet johtuvat esimerkiksi kansainvälisen talouskehityksen ja talouspolitiikan arvioiden sekä historiatietojen virheistä, käytetyn mallin (ajattelutapojen) virheistä (mikä riippuu mistäkin ja miten) sekä ”aidoista”, satunnaisista virhetermeistä. Mitä kauempana ennustettavasta vuodesta ollaan, sitä suurempia ovat virheet. Kuitenkin vielä kuluva vuosi koskevissa ennusteissa tehdään melkoisia virheitä muun muassa tilastotietojen puutteista johtuen. Oheinen taulukko kuvaa Etlan keskimääräisiä ennustevirheitä. Itseisarvojen mediaani kuvaa parhaiten eri ajankohtina tehtyjen ennusteiden keskimääräistä vir-

hettä. Mediaani taas kuvaa virheiden mahdollista harhaisuutta. Jos mediaani on lähellä nollaa, ennusteet eivät ole systemaattisesti harhaisia. Taloudellisiin ennusteisiin liittyvästä epävarmuudesta ks. esim. P. Vartia (1994) Talouden ennustamisen vaikeus. Etla B 100.

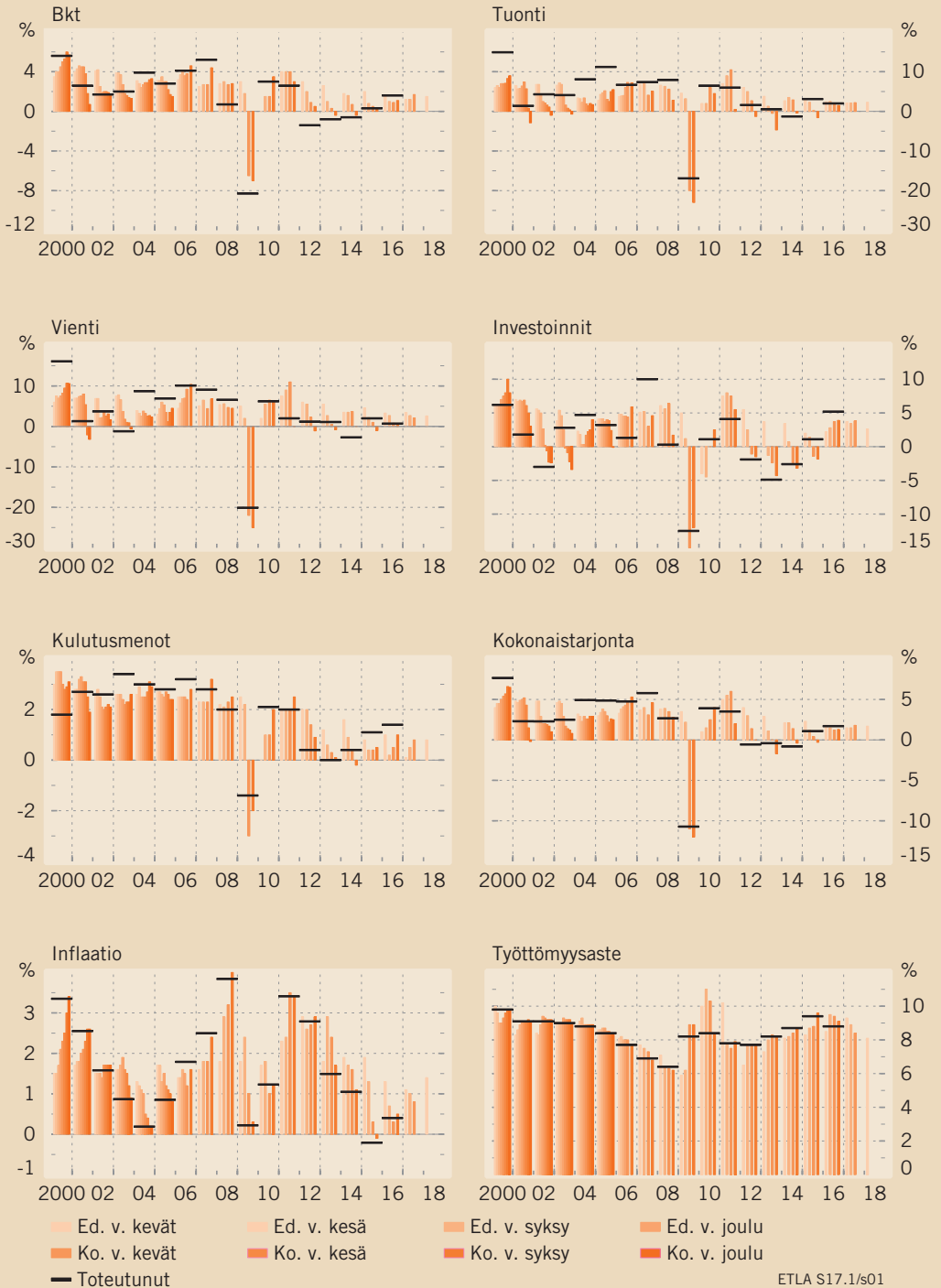
Eräiden keskeisten muuttujien ennustevirheet 1973-2015

	Itseisarvojen mediaani				Mediaani			
	Edellisen vuoden		Saman vuoden		Edellisen vuoden		Saman vuoden	
	keväät	syksy	keväät	syksy	keväät	syksy	keväät	syksy
Kokonaistuotanto	1,9	1,5	1,1	0,6	0,9	0,5	-0,1	-0,3
Tuonti	4,9	3,3	2,9	2,3	1,1	0,4	-0,8	-1,7
Kokonaistarjonta	2,7	1,8	1,6	1,0	1,0	0,4	-0,3	-0,6
Vienti	4,4	2,8	2,4	1,7	-0,4	-1,0	-0,6	-1,2
Investoinnit	4,8	3,4	3,1	2,5	2,5	2,2	1,5	0,3
- yksityiset	5,2	3,8	3,9	2,4	2,2	2,2	2,1	0,2
- julkiset	3,7	3,7	4,4	3,7	1,3	0,2	-0,7	-1,2
Kulutus	1,2	1,0	0,9	0,6	-0,3	-0,2	-0,4	-0,3
- yksityinen	1,6	1,3	1,1	0,8	-0,2	-0,5	-0,5	-0,5
- julkinen	0,9	0,7	0,7	0,7	-0,3	-0,3	-0,2	0,0
Kokonaiskysyntä	2,7	1,8	1,6	1,0	1,0	0,4	-0,3	-0,6
Työttömyysaste	0,9	0,5	0,5	0,2	0,2	0,0	0,2	0,1
Yksityisen kulutuksen hinta/ kuluttajahinnat ¹⁾	1,1	0,8	0,5	0,3	-0,3	0,0	-0,1	0,0

¹⁾ Yksityisen kulutuksen hinta 1973–2003, Kuluttajahinnat vuodesta 2004 eteenpäin.

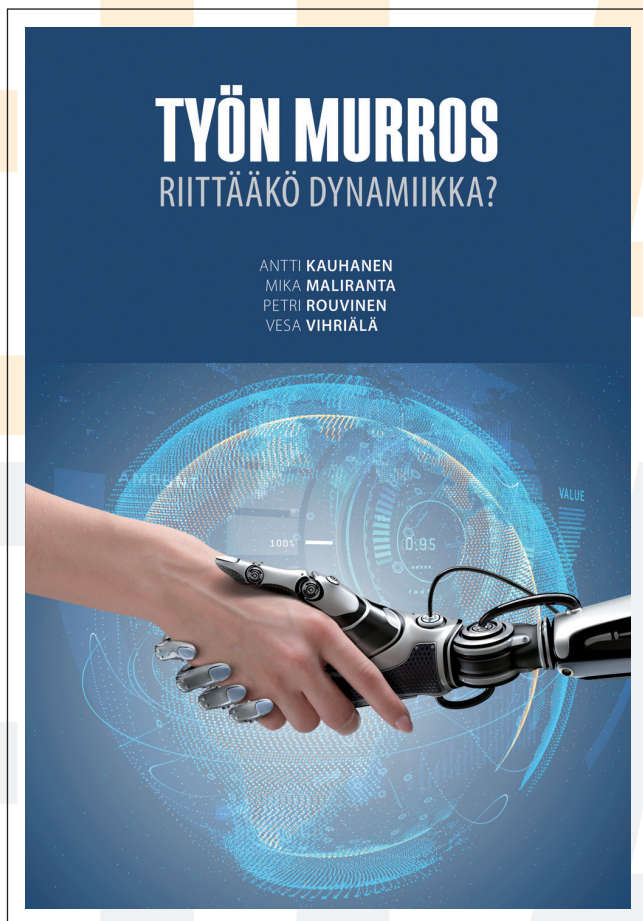
Lähde: Tilastokeskus.

Ennusteiden tarkentuminen

Vuodesta 2006 alkaen ennusteita on julkaistu kahdesti vuodessa, keuhäällä ja syksyllä.

TYÖN MURROS – Riittääkö dynamiikka?

Antti Kauhanen – Mika Maliranta – Petri Rouvinen – Vesa Vihriälä

112 s. 24 euroa
(Tuotekoodi B269) ISBN 978-951-628-645-0

SOITA tai TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

Artikkelit

Suomen ja Britannian taloussuhteet	84
<i>Birgitta Berg-Andersson, Ville Kaitila, Markku Kotilainen & Markku Lehmus</i>	
Investoidaanko Suomessa riittävästi?	91
<i>Jyrki Ali-Yrkkö, Tero Kuusi & Mika Maliranta</i>	

Suomen ja Britannian taloussuhteet

**BIRGITTA
BERG-ANDERSSON**

Tutkija
ETLA

VILLE KAITILA

Tutkija
ETLA

MARKKU KOTILAINEN

Tutkimusjohtaja
ETLA

MARKKU LEHMUS

Tutkija
ETLA

Artikkelissa kuvataan Suomen ja Britannian taloussuhteiden kehitystä ja nykytilaa. Se perustuu äskettäin julkaistuun laajempaan selvitykseen, joka laadittiin tausta-aineistoksi Britannian alkaville EU-eroneuvotteluille.¹ Selvitys painottaa tavaroiden ja palvelujen ulkomaankauppaan sekä suoriin sijoituksiin. Britannian ero EU:n sisämarkkinoilta nostaa kaupankäynnin esteitä ja vaikuttaa yritysten toimintaan. Tämä nostaa yritystoiminnan kustannuksia ja heikentää siten vaihdantaa maiden välillä. Pitkällä aikavälillä kaupan esteiden pystyttäminen nostaa hintoja, vähentää valikoimia ja heikentää tuottavuuskasvua. Kaupan ja suorien sijoitusten lisäksi tarkastelemme henkilöiden liikkumista Suomen ja Britannian välillä. Näiltä osin olemassa olevat tilastotiedot ovat kuitenkin rajallisia.²

SUOMI VIE BRITANNIAAN ENEMMÄN TAVAROITA KUIN TUO SIELTÄ, PALVELUISSA TILANNE ON PÄINVASTOIN

Britannian merkitys Suomen tavaroiden ja palvelujen viennille on hieman pienempi kuin EU- ja Efta-maiden viennille keskimäärin. Britannian osuus Suomen kokonaisviennistä oli vuosina 2013–2014 keskimäärin 5,2 prosenttia, kun vastaava EU- ja Efta-maiden mediaani oli 6,3 prosenttia. Tavaraviennissä osuus on suunnilleen

sama kuin mediaani, mutta palveluviennissä se on pienempi.

Britannian osuus Suomen tavaroiden viennistä oli vuosina 2011–2015 keskimäärin 4,9 prosenttia. EU- ja Efta-maiden vastaavien osuuksien mediaani oli tuolloin 5,0 prosenttia. Tärkeintä Britannian-kauppa oli Norjalle (22,8 prosenttia), Irlannille (15,4 prosenttia) ja Islannille (10,2 prosenttia). Ruotsissa Britannian osuus tavaraviennistä oli keskimäärin 7,0 prosenttia, Ranskassa 6,9 prosenttia ja Saksassa 6,7 prosenttia.

Britannian osuus Suomen palvelujen viennissä oli vuosina 2013–2014 keskimäärin 5,8 prosenttia. EU- ja Efta-maissa vastaava Britannian-viennin osuuksien mediaani oli 7,5 prosenttia.

Britannian osuus Suomen tavaraviennistä puolittui kymmenessä vuodessa, vuodesta 2001 vuoteen 2010, jonka jälkeen osuus on pysynyt 5 prosentin paikkeilla. Toisin sanoen Britannia ei enää ole yhtä tärkeä kauppakumppani kuin aikaisemmin. Tuonnissa on tapahtunut samankaltainen muutos. Vuodesta 2009 lähtien Britannian osuus Suomen koko tavaratuonnin arvosta on ollut enää noin 3 prosenttia.

Paperi ja pahvi on edelleen ylivoimaisesti tärkein hyödykeryhmä viennissä Britanniaan. Myös kansainvälisesti katsottuna Suomen paperiteollisuuden vienti Britanniaan on merkityksellinen. Kaikista maailman maista Saksa vie eniten paperia, pahvia sekä paperi- ja kartonkituotteita Britanniaan, sen osuus tavararyhmän Britanniaan suuntautuneesta viennin arvosta oli 18 prosenttia vuonna 2015. Suomi oli toisella sijalla 11 prosentin osuudellaan.

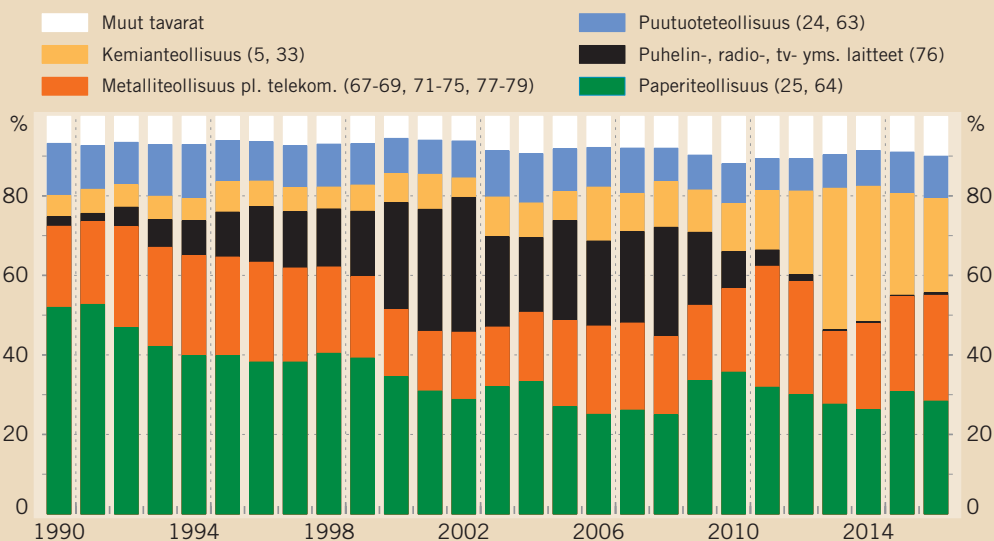
Öljytuotteiden osuus Britanniaan suuntautuvan vientimme arvosta on selvästi kasvanut viimeisten viiden vuoden aikana. Muita tärkeitä vientiryhmiä ovat koneet ja laitteet, metallit ja metallituotteet sekä kemialliset aineet ja tuotteet. Sahatavaran ja raakapuun osuus on selvästi pienentynyt vuosien varrella, mutta se on edelleen kohtalaisen suuri. Suomen viennin näkökulmasta vanerin ja puusepäntuotteiden vienti Britanniaan on melko vähäistä, sen osuus on pysytellyt noin 3 prosentissa. Britannian näkökulmasta tilanne näyttää aivan erilaiselta. Suomi oli vuonna 2015

vanerin ja vanerituotteiden kolmanneksi tärkein viejäämaa 11 prosentin osuudellaan. Öljytuotteissa ja muissa kemianteollisuuden tuotteissa Suomen osuus on sen sijaan hyvin pieni Britannian näkökulmasta katsottuna.

Suomen tavaratuonnissa Britanniaa suurimmat tavararyhmät ovat koneet ja laitteet, kuljetusvälineet sekä kemialliset aineet ja tuotteet. Kuljetusvälineiden osuus on selvästi noussut 2000-luvun alusta. Vaihtelut tuonnin arvon kehityksessä selittyvät kuitenkin suurimmaksi osaksi koneiden ja laitteiden tuonnin arvon vaihteluilla. Suomen koneiden ja laitteiden tuonnissa Britannia oli seitsemänneksi tärkein tuontimaa vuonna 2015. Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden tuonnissa Britannia oli kahdeksannella sijalla ja moottoriajoneuvojen tuonnissa neljännellä sijalla.

Britanniaan vietyjen palvelujen arvo oli 191 miljardia euroa vuonna 2015 (kaikki maat). Eniten viedään matkailupalveluja, muita liike-elämän palveluja sekä kuljetuspalveluja. Ensimmäiset

Suomen vienti Britanniaan, eri hyödykeryhmien osuudet

Lähde: Tulli, SITC-luokitus.

ETLA S17.1/f424

BPM6-manuaaliin perustuvat tilastot julkaistiin vuoden 2014 lopulla. Monessa EU-maassa tilastointityö on osittain vielä kesken. Tämän takia uuden luokituksen mukaisia palveluviennin tilastoja palveluerittäin ei vielä ole saatavilla Suomen viennistä Britanniaan.

Suomalaisten tilastojen mukaan Suomi toi Britanniaa palveluja 1,7 miljardin euron arvosta vuonna 2014. Palvelujen vienti sinne oli 1,3 miljardia euroa. Britannian osuus Suomen koko palveluviennistä oli 6,2 prosenttia vuonna 2014. Se, miten palveluvientimme jakautuu eri palveluerille, jää toistaiseksi tilastomuutosten vuoksi auki.

Britannian tilastoista saadut tiedot palveluerien osuuksista Britannian palvelutuonnista antavat kuitenkin viitteitä siitä, mitkä ovat todennäköisesti tärkeimmät palveluerät myös Suomen palveluviennissä Britanniaan. Britannian tilastoista selviää, että kuljetuspalvelujen tuonnissa Suomen osuus oli 0,4 prosenttia ja matkailupalvelujen tuonnissa 0,3 prosenttia vuonna 2014. Britannian näkökulmasta Suomi ei ole tärkeä maa näissä palveluerissä, mutta Suomen kannalta katsottuna erien merkitys on huomattavasti suurempi.

Britannian osuus Ruotsin koko palveluviennistä oli 9,3 prosenttia vuonna 2015, eli selvästi suurempi kuin maan osuus Suomen palveluviennistä. Ruotsin palveluviennistä Britanniaan kuljetuspalvelujen osuus oli 12,0 prosenttia ja matkailun osuus oli 11,5 prosenttia.

Muut maat tuovat Britanniaa eniten muita liikelämän palveluja, rahoituspalveluja sekä matkailu- ja kuljetuspalveluja. Suomen palvelujen tuonnissa Britannian osuus oli 6,6 prosenttia vuonna 2013 ja 7,3 prosenttia vuonna 2014.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Britannian osuus on tänä päivänä suurempi Suomen palveluviennissä ja -tuonnissa kuin tavaraviennissä ja -tuonnissa. Palvelujen tase on Suomelle negatiivinen, eli Suomi tuo enemmän palveluja Britanniaa kuin vie sinne.

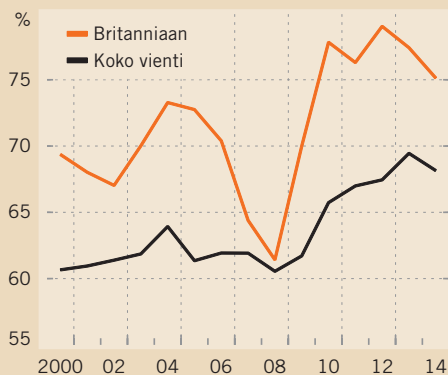
SUOMEN TUONTI BRITANNIASTA ON ERIKOISTUNUT LOPPUTUOTTEISIIN – VIENTI PUOLESTAAN VÄLITUOTTEISIIN

Suomen tuonti Britanniaa on erikoistunut jonkin verran enemmän lopputuotteisiin kuin Suomen kokonaistuonti. Lopputuotteet menevät kotitalouksien ja julkisen sektorin loppukulutukseen tai investointeihin. Välituotteet puolestaan menevät yrityksille panoksiksi niiden valmistamaan tuotokseen, joka puolestaan voi olla lopputuotteita tai edelleen välituotteita myytäväksi muille yrityksille niiden tuotantoon. (Ks. tilastoista Timmer ym., 2015.)

Euroissa mitattuna tärkeimmät brittiläiset toimialat Suomen tuonnissa ovat tukkukauppa, moottoriajoneuvojen valmistus, muiden koneiden ja laitteiden valmistus, kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus, hallinto- ja tukipalvelutoiminta sekä ohjelmistot, konsultointi ja tietopalvelutoiminta. Osuutena eri toimialojen tuotoksen kokonaistuonnista brittiläinen tuotos on suurin palvelujen tuonnissa, erityisesti rahoituspalveluissa, muissa liike-elämän palveluissa, koulutuspalveluissa ja viestintäpalveluissa.

Suomen vienti Britanniaan on sen sijaan erikoistunut jonkin verran enemmän välituotteisiin kuin

Välituotteiden osuus viennistä

Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

ETLA S17.1/f425

Suomen kokonaisvienti. Suomen tehdasteollisuuden toimialat ovat tärkeimpiä toimijoita. Kemianteollisuus ja metsäteollisuus ovat suurimmat, joskin tässä raportissa tarkasteltavina vuosina raakaöljyn maailmanmarkkinahinta oli historiallisen korkea, mikä paisuttaa kyseisen toimialan lukuja. Myös teknologiateollisuus kokonaisuutena oli tärkeä vientitoimiala. Palvelualoista tärkein tuotoksensa viejä on hallinto- ja tukipalvelutoiminta.

Vientituotoksen riippuvuus Britannian markkinoista oli vuonna 2014 suurinta muissa liike-elämän palveluissa (19 prosenttia toimialan koko viennistä), jalostettujen öljytuotteiden valmistuksessa (13 prosenttia), sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistuksessa (8 prosenttia) sekä paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistuksessa (7 prosenttia). Muilla toimialoilla Britannian osuus oli alle 7 prosenttia.

PALVELUALAT KOROSTUVAT ARVONLISÄYKSEN KAUPASSA

Edellä kuvatut ulkomaankaupatilastot rakentuvat tuotteiden ja tuotoksen bruttoarvojen varaan. Tuotteiden valmistuksessa käytetään usein kuitenkin myös välituotteita. Enenevässä määrin näitä välituotteita valmistetaan eri maissa. Tuotannon arvoketjut ovat kansainvälistyneet ja tulleet yhä hienojakoisemmiksi. Tämä kehitys on alentanut tuotteiden hintoja ja nostanut siten kuluttajien ostovoimaa. Siksi ei ole itsestään selvää, että kotimaisen arvonlisäyksen osuus tuotoksessa kannattaisi yrittää pitää mahdollisimman korkeana, vaikka kotimaisen arvonlisäyksen määrä kannattaakin. Arvonlisäys jaetaan edelleen tuloina työvoimalle ja korvauksiksi pääomalle (voitoiksi).

OECD:n ja WTO:n rakentama arvonlisäyksen ulkomaankaupan tietokanta pyrkii kartoittamaan kussakin maassa valmistetun tuotteiden arvonlisäyksen arvonn, siis ilman niiden valmistuksessa käytettyjä välituotteita. Lisäksi tietokannassa on mukana sekä suoraan harjoitettu vienti että välituotteina kolmansien maiden kautta harjoitettu vienti. Britannian osuus ulkomaisen arvonlisäyksen kokonaistuonnista Suomeen on hieman yli 5 prosenttia. Tärkeimmät toimialat ovat kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut sekä liike-elämän

palvelut. Niiden osuus koko tuonnista oli vuonna 2011 hieman yli 30 prosenttia. Melkein 12 prosenttia näiden toimialojen koko tuonnista Suomeen tuli Britanniaasta.

Suomen arvonlisäyksen viennistä melkein 5 prosenttia meni Britanniaan vuonna 2011. Tämä on 1,1 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta. Tärkein toimiala oli tutkimus ja kehitys sekä muu liike-elämää palveleva toiminta (14 prosenttia koko viennistä Britanniaan), tukku- ja vähittäiskauppa ja moottoriajoneuvojen korjaus (13 prosenttia) sekä metsäteollisuus (12 prosenttia). On syytä huomata, että tehdasteollisuuden yrityksen, esimerkiksi Nokia Oyj:n, itse tekemä t&k-toiminta lasketaan tässä tehdasteollisuuden arvonlisäykseen eikä palvelutoimialoille.

Tehdasteollisuuden osuus arvonlisäyksen koko viennistä Britanniaan on vain noin 40 prosenttia. Tämä kertoo siitä, että tehdasteollisuuden tuoteteisiin on sitoutunut paljon myös palvelualojen tuotosta. Vaikka palvelualojen merkitys vientiarvonlisäyksen tuotannossa on suuri, se on pitkälti riippuvainen tavaraviennin kehityksestä. Tämä korostaa sitä, että palvelualojen kilpailukyky on tärkeä Suomen tavaraviennin kannalta. Lisäksi on huomattava, että tässä tietokannassa viimeisin vuosi on valitettavasti 2011. Viime vuosina tapahtuneet tuotannon tai ulkomaankaupan rakenteelliset muutokset eivät siten näy tilastoissa.

BRITANNIASTA ON SIOITETTU SUOMEEN ENEMMÄN KUIN SUOMESTA BRITANNIAAN

Suomesta Britanniaan tehtyjen suorien sijoitusten kanta oli vuonna 2015 runsaat 2 miljardia euroa, mikä oli 2 prosenttia kaikista ulkomaille tehdystä suorista sijoituksista. Britanniaasta Suomeen tehtyjen sijoitusten kanta oli runsaat 3 miljardia euroa, mikä oli 4 prosenttia kaikista Suomeen tehdystä suorista sijoituksista.

Suomalaisten tytäryritysten määrä Britanniaassa on viime vuosina liikkunut noin 200 paikkeilla. Henkilöstön lukumäärä on alentunut vuosina 2007–2014 noin 5 000:lla runsaaseen 12 000:een. Liikevaihto on tänä aikana enemmän kuin puolit-

tunut. Tämä heijastaa osittain kansainvälisen kysynnän suhdanneluonteista heikkenemistä, mutta sen takana on henkilöstökehityksestä päätellen ilmeisesti myös toiminnan volyymin rakenteellinen väheneminen. Liikevaihdon mitattuna Britannia oli vuonna 2014 kahdeksanneksi tärkein kohdema suomalaisille tytäryrityksille.

Brittiläisiä tytäryrityksiä toimi Suomessa 308 kappaletta vuonna 2015. Tämä on kolmanneksen enemmän kuin suomalaisia tytäryrityksiä on Britanniaassa. Henkilöstön lukumäärän kasvusta päätellen brittiläisten yritysten toiminta Suomessa laajeni tuntuvasti vuonna 2014. Kasvun taustalla on merkittäviä erityisesti palvelusektorin yritys-kauppoja. Henkilöstön määrä oli vuonna 2014 lähes kaksinkertainen Britanniaassa olevien suomalaisten yritysten henkilöstöön verrattuna. Liikevaihto oli kolmanneksen suurempi.

Brittiläisten tytäryritysten osuus kaikista ulkomaisista tytäryrityksistä oli vuonna 2015 liikevaihdon ja lukumäärällä mitattuna 7 prosenttia ja henkilöstön määrällä mitattuna 9 prosenttia. Henkilöstön korkea osuus muihin mittareihin verrattuna viittaa siihen, että brittiläisten yritysten toiminta on keskimääräistä työvoimaintensiivisempää. Liike-

vaihdon mitattuna brittiläiset tytäryritykset olivat neljänneksi merkittävimpiä ruotsalaisten, yhdysvaltalaisien ja saksalaisten tytäryritysten jälkeen.

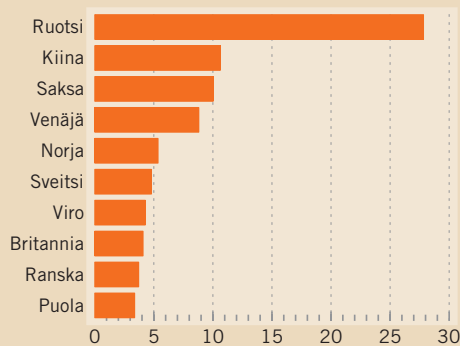
Suomalaisista Britanniaassa vuonna 2014 toimineista yrityksistä teollisia yrityksiä oli 99 kappaletta (50 prosenttia kaikista yrityksistä). Sekä metsäteollisuudessa että kone- ja laitteollisuudessa toimivia yrityksiä oli 19 kappaletta (kummassakin noin 10 prosenttia). Sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa toimi 15 yritystä (7,5 prosenttia) ja kemianteollisuudessa 10 yritystä (5 prosenttia). Kaupan alalla toimivia yrityksiä oli 39 kappaletta (lähes 20 prosenttia). Informaation ja viestinnän alalla toimi 21 yritystä (10 prosenttia). Suomalaiset Britanniaassa toimivat yritykset ovat tyypillisesti vahvojen suomalaisten kansainvälisten pörssiyritysten tytäryrityksiä. Myös Britannian markkinoille keskittyvillä pienillä ja keskisuurilla yrityksillä on jonkin verran tytäryrityksiä.

Brittiläisistä Suomessa vuonna 2014 toimineista tytäryrityksistä teollisuusyrityksiä oli 43 kappaletta (13,5 prosenttia). Eniten teollisuusyrityksiä oli kemianteollisuudessa (15 kappaletta). Valtaosa, 275 kappaletta (86,5 prosenttia), oli palveluyrityksiä. Kaupan alalla toimi 59 yritystä (18,6 prosenttia), kiinteistöalalla 47 yritystä (14,8 prosenttia), ammatillisessa, tieteellisessä ja teknisessä toiminnassa 38 yritystä (11,9 prosenttia) sekä terveys- ja sosiaalipalveluissa 40 yritystä (12,6 prosenttia).

SUOMEN KANSALAISIA ON SELVÄSTI ENEMMÄN BRITANNIASSA KUIN PÄINVASTOIN

Suomalaisten muutto Britanniaan oli lähes kaksi kertaa suurempaa kuin liikkuvuus toiseen suuntaan vuonna 2015. Tilastokeskuksen tietojen mukaan Suomessa asui vuonna 2015 yhteensä 229 765 henkilöä, joilla oli ulkomaan kansalaisuus. Heistä Britannian kansalaisuus oli 4 427 ihmistä, joka oli 1,9 prosenttia kaikista Suomessa asuvista ulkomaan kansalaisista. Britannian kansalaisten määrä Suomessa on ollut kasvamaan päin koko 2000-luvun, mutta heidän suhteellinen osuutensa ulkomaan kansalaisista on samalla pienentynyt.

Suomalaiset ulkomailla toimivat tytäryritykset liikevaihdon mukaan vuonna 2014, mrd. eur

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S17.1/f426

Britannian tilastoviranomaisen (Office for National Statistics) mukaan suomalaisia asui Britanniassa viime vuonna 10 000 henkilöä. Lontoon Suomen suurlähetystön arvion mukaan todellinen luku on kuitenkin kaksin verroin suurempi, siispä Britanniassa asuneen noin 20 000 suomalaista. Väestörekisterikeskuksen tietojen mukaan ulkosuomalaisia, vuoden 2015 eduskuntavaaleissa äänioikeutettuja oli Britanniassa yhteensä 11 173 henkilöä. Britannian tilastokeskuksen lukujen perusteella Britanniassa oli vuonna 2015 yhteensä 3 185 000 EU28-maiden kansalaista, joista Suomen kansalaisten osuus oli vain 0,3 prosenttia.

OECD:n tietojen mukaan vuonna 2013 Britanniassa asui 1 807 suomalaista, jotka suorittivat joko lyhytkestoista kolmannen asteen tutkintoa, ammattikorkeakoulu-, maisteri- tai tohtoritutkintoa. Tämä oli 21,3 prosenttia näitä tutkintoja ulkomailla suorittavista suomalaisista vuonna 2013. Toisaalta se oli vain 0,4 prosenttia kaikista Britanniassa näitä tutkintoja suorittavista ulkomaalaisista. OECD:n tietojen mukaan Britanniassa asui vuonna 2014 puolestaan 433 suomalaista, jotka suorittivat joko maisteri- tai tohtoritutkintoa. Tämä vastasi 14 prosentista näitä tutkintoja ulkomailla suorittavista suomalaisista vuonna 2014. Vastaa- vasti Britannian kansalaisia oli Suomessa vuonna 2013 suorittamassa lyhytkestoista kolmannen asteen tutkintoa, ammattikorkeakoulu-, maisteri- tai tohtoritutkintoa 220 henkilöä. (Garam, 2015.)

TIIVISTELMÄ

Tarkastelemme ulkomaankauppaa bruttomääräisten tilastojen, WIOD-tietokannan sisältämien panos-tuotos -kauppalukujen sekä OECD:n ja WTO:n arvonlisäpohjaisten ulkomaankauppateijien pohjalta. Sen lisäksi tarkastelemme suoria sijoituksia, yritysten sijoittumista sekä henkilöiden liikkuvuutta molempiin maihin.

Britannian merkitys Suomen ulkomaankaupalle on hieman pienempi kuin EU- ja Efta-maille keskimäärin. Britannian osuus Suomen tavaroiden ja palvelujen viennistä oli keskimäärin 5,2 prosenttia vuosina 2013–2014. EU- ja Efta-maiden

vastaavien osuuksien mediaani oli tuolloin 6,3 prosenttia. Osuus oli tavarakaupassa sama kuin mediaani, mutta palvelukaupassa pienempi.

Suomen vienti Britanniaan painottuu välituotteisiin, tuonti sieltä on erikoistunut jonkin verran enemmän lopputuotteisiin kuin Suomen kokonaistuonti. Tärkeimpiä vientitavaroita ovat metsä- ja kemianteollisuuden tuotteet. Suomen arvonlisäyksen viennistä 4,6 prosenttia meni Britanniaan vuonna 2011. Tämä oli 1,1 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta. Britannian osuus ulkomaisen arvonlisäyksen tuonnista Suomeen on hieman yli 5 prosenttia. Koska kaikki tavaratkin sisältävät myös palveluja välituotteina, palvelujen osuus korostuu toimialatarkastelussa sekä viennissä että tuonnissa.

Suomalaisten tytäryritysten määrä Britanniassa on viime vuosina ollut noin 200. Suunnilleen puolet yrityksistä on teollisuusyrityksiä. Brittiläisiä tytäryrityksiä toimi Suomessa 308 kapaletta vuonna 2015. Suurin osa näistä toimi palvelualoilla. Monet yritykset ovat syntyneet yritystostojen tuloksena. Britanniassa asuu arviolta kaikkiaan noin 20 000 suomalaista. Vuonna 2013 heistä oli opiskelijoita 1 807 henkeä. Suomessa taas asui vuonna 2015 Tilastokeskuksen mukaan 4 427 Britannian kansalaista, joista tutkintoa suorittavia opiskelijoita oli 220 henkilöä.

VIITTEET

¹ Artikkelin perustuu Valtioneuvoston kanslian rahoittamaan tutkimusprojektiin Berg-Andersson, Kaitila, Kotilainen ja Lehmus (2017).

² Brexitin kokonaisvaikutuksia on pyritty kvantifioimaan mallilaskelmin julkaisussa Lehmus ja Suni (2016).

KIRJALLISUUS

Berg-Andersson, B., V. Kaitila, M. Kotilainen ja M. Lehmus (2017). Suomen ja Britannian taloussuhteet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisu 12/2017. https://www.etla.fi/wp-content/uploads/VNK_2017_12.pdf

Garam, I. (2015) Kansainvälinen liikkuvuus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2014, Tietoa ja tilastoja -raportti 2/2015. CIMO.

Lehmus, M. ja Suni, P. (2016). Brexit ja Suomen talous. Etla Muistiot, Nro 48. <https://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Muistio-Brief-48.pdf>

Timmer, M. P., Dietzenbacher, E., Los, B., Stehrer, R. ja de Vries, G. J. (2015). An Illustrated User Guide to the World Input–Output Database: the Case of Global Automotive Production, *Review of International Economics*, Vol. 23, 575–605.

Investoidaanko Suomessa riittävästi?

JYRKI ALI-YRKKÖ

Varatoimitusjohtaja
(Etlatieto Oy)

TERO KUUSI

Tutkija
ETLA

MIKA MALIRANTA

Tutkimusjohtaja
ETLA

Yritysten investoinnit ovat pudonneet. Yritysten investoinnit ovat nykyisin parisenkymmentä prosenttia pienemmät kuin vuonna 2008. Suuri pudotus on herättänyt huolta siitä, ovatko tulevan talouskasvun perusteet kunnossa ja mitkä tekijät ovat investointien laskun takana.

ONKO SUOMEN INNOVAATIOVETOINEN KASVU HIIPUMASSA?

Vielä 1990-luvun alkuun saakka Suomen aineelliset investoinnit olivat korkeampia kuin monessa muussa maassa – ja osa niistä oli tehottomia (Pohjola, 1996). Laman jälkeen Suomi siirtyi enemmän innovaatiovetoiseen kasvuun. T&k-investoinnit kasvoivat erityisesti Nokiassa, mutta myös laajemmin. 1990-luvun puolivälistä jatkunut kasvu päättyi finanssikiiriin.

Viime vuosien t&k-investointien laskun pääsyy on matkapuhelinliiketoiminnan päättymisessä. Muiden alojen osalta kuva näyttää jossain määrin epäselvältä: t&k-investointiasteella mitattuna panostus on hieman laskenut. Tutkimustyövuosilla mitattuna t&k-toiminta on kasvanut viime vuosiin saakka – tosin nyt kasvu on pysähtynyt.

Elektroniikka-alan ulkopuolella Suomessa toimivien yritysten t&k-panostukset jäävät eurooppalaiselle keskitasolle. Suomi ei siis näytä erityisen voimakkaasti hakevan kilpailuetua innovaatioista. Kysymys herääkin, onko Suomen innovaatiovetoinen kasvu ohi. Vähintäänkin vetovuoro eri alojen välillä on vaihtunut.

INVESTOINNIT VÄHENTYNEET N. 7 MRD HUIPPUVUODESTA, MUTTA VAIN VÄHÄN PIDEMMÄN AJAN KESKIARVOSTA

Vuonna 2015 yritykset investoivat noin 22,5 miljardia euroa. Summa oli 6,9 miljardia euroa (inflaatiokorjattuna) vähemmän kuin vuonna 2008. Tästä pudotuksesta 90 % selittyy kahdella tekijällä: rakennusinvestointien vähenemisellä ja Nokia-klusterin tutkimus- ja tuotekehitysmenojen romahduksella (ks. kuvio seuraavalla sivulla).

Vuosi 2008 oli kuitenkin investointien huippuvuosi. Investointisumma oli suurempi kuin koskaan aiemmin, eikä myöhempien vuosien vertailu yksittäiseen huippuvuoteen siten välttämättä anna oikeaa kuvaa kehityksestä. Yksittäisen vuoden sijasta kannattaakin tarkastella usean vuoden keskimääräistä tasoa. Kun vertailukohdaksi otetaan

Investointien muutos (2008-2015) investointityypeittäin eri aloilla, milj. eur

Huom. Investointien muutos, vuoden 2015 hinnoin.

Lähde: Ali-Yrkkö, Kuusi ja Maliranta (2017).

ETLA S17.1/f422

pidempi ajanjakso (vuodet 2000–2008), finanssi-kriisin jälkeisinä vuosina investointien pudotus on huomattavasti maltillisempi.

Viime vuosina investointien heikko kehitys on seurannut kokonaistuotannon kasvun vaimautta. Yritysten investointiaste – investoinnit suhteessa arvonlisään – on Suomessa edelleen lähes samalla tasolla kuin vuosina 2000–2008. Ennen finanssikriisiä investointiaste oli keskimäärin 22 % ja kriisin jälkeen keskimäärin 21 %.

Finanssikriisi lopetti yli vuosikymmenen kestäneen investointien kasvun myös lähes kaikissa muissa Länsi-Euroopan maissa. Kriisin jälkeen maiden investointikehitys on eriytynyt. Muun muassa Ruotsissa, Saksassa ja Itävallassa yritysten investoinnit ylittävät selvästi vuoden 2008 tason. Sen sijaan esimerkiksi Suomessa, Tanskassa ja Hollannissa investoinnit alittavat selvästi 2008 tason. Suhteessa tuotokseen yritysten investoinnit (investointiasteet) ovat laskeneet laajasti myös muissa maissa. Suomen lisäksi näin on käynyt myös esimerkiksi Ruotsissa, Hollannissa ja Tans-

kassa. Kun vertailukohdaksi otetaan pidempi aikaväli (2000–2008), Suomen investointiaste on laskenut vähemmän kuin useimmissa muissa Euroopan maissa.

INVESTOINTIEN VAIMEUDEN TAUSTALLA OVAT HEIKOT TUOTTAVUUS- JA KASVUODOTUKSET

Tekemämme analyysin perusteella Suomen investointiastetta ovat alentaneet erityisesti pitkän aikavälin odotukset heikosta tuottavuuden ja työpanoksen kehityksestä.

Investointeihin vaikuttavat tässä suhteessa erityisesti elektroniikkateollisuuden tai pikemminkin siihen kuuluvan matkapuhelinalan huono tuottavuus- ja muu kehitys. Se on johtanut sen tekemien aineettomien investointien tuntuvaan laskuun. Investointiasteisiin on vaikuttanut jossakin määrin myös työvoiman määrän kääntyminen laskuun. Yhdessä nämä rakenteelliset tekijät selittävät kokonaistasapainomallissa noin 40 % investointiasteen laskusta huippuvuosista ja valtaosan erosta 2000-luvun alkupuolen investointiasteisiin.

Ilmeisin yleislääke investointien elvyttämiseen on tuottavuuden kasvuedellytysten parantaminen. Ongelma on, että talouspolitiikan keinoin on vaikea nopeasti ja helposti parantaa pääoman tuottavuutta. Korkean investointien määrän ylläpitäminen ei ole itseisarvoisesti järkevää. Investointi on aina nähtävä sijoituskohteena, jolta odotetaan riittävää yhteiskunnallista tai yksityistä tuottoa. Jos sijoitusten tuotto on huono tai ne ovat liian riskipitoisia odotettuun tuottoonsa nähden, niitä ei pitäisi tehdä.

Joskus politiikkatoimilla voidaan aikaansaada myös ylisuuria tuottoja. Viime aikoina epäilystä ovat herättäneet energiahuollon alan voimakkaasti kasvaneet investoinnit. Alalla toimii useita alueellisia monopoleja ja viranomaisten toimesta niiden maksimituottoprosenttia on vastikään voimakkaasti nostettu. Tämä yhdistettynä matalariskiseen monopolitoimintaan kannustaa yli-investoimiseen (Wessman, 2016). Toisaalta kasvaneet energiahuollon investoinnit liittynevät myös siihen, että sähkökatkosten välttämiseksi sähköyhtiöt korvaavat entistä ilmajohtoverkkoa maakaapeloinneilla.

YRITYKSET SAAVAT VÄHINTÄÄNKIN KOHTUULLISESTI RAHOITUSTA INVESTOINNEILLEEN

Lainarahoitusmarkkinoiden toiminnasta ei löydy selitystä Suomen muita maita vaimeampaan investointikehitykseen. Nykyisen rahoituskriisin aikana vain noin viidesosalla yrityksistä on ollut vaikeuksia löytää lainarahoitusta investoinneilleen. Osuus on varsin pieni verrattuna muihin Euroopan maihin. Lainarahoituksen lisäksi osa yrityksistä on jättänyt investointejaan toteuttamatta omanpääomanehtoisen rahoituksen saata-
vuusvaikeuksien vuoksi.

Rahoitusvaikeuksia kokeneet yritykset ovat tyypillisesti nuoria, kasvuhakuisia, kansainvälistyneitä ja innovatiivisia yrityksiä. Tällä tuloksella on kaksi vaihtoehtoista tulkintaa. Yhtäältä se voi kertoa siitä, että rahoitusmarkkinoilla on aidosti puutteita ja nimenomaan nämä yritykset kärsivät niistä. Toisaalta tuloksen takana voi olla yksinkertaisesti se, että rahoittajien näkökulmasta nämä yrityk-

set ovat riskipitoisempia ja korkeampi riski suhteutettuna tuotto-odotuksiin aiheuttaa kielteisen rahoituspäätöksen. Tällöin kyse ei välttämättä ole markkinapuutteesta.

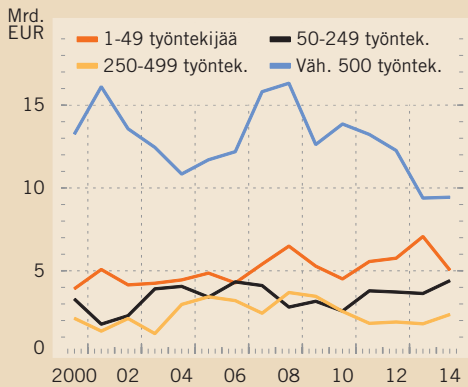
Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että mahdolliset rahoitusmarkkinapuutteemme koskevat enemmän omanpääoman kuin vieraanpääomanehtoista rahoitusta. Omanpääomanehtoisen rahoituksen puutteen aiheuttamat ongelmat voivat kuitenkin tulevaisuudessa olla nykyistä suuremmat. Tämä koskee erityisesti digitaalisia palveluja. Niiden vaatimat fyysiset investoinnit jäävät usein melko pieniksi, jolloin investoinnit itsessään eivät synnytä lainarahoitukseen tarvittavia vakuuksia. Sen sijaan globaali tunnettuuden rakentaminen voi vaatia huimia panostuksia myyntiin, markkinointiin ja brändinrakentamiseen. Omanpääomanehtoinen rahoitus sopii näihin paljon paremmin kuin lainarahoitus.

TUOTANTORAKENTEEN MURROS OHJAA INVESTOINTEJA PIENIIN YRITYKSIIN JA TEHOSTAA PÄÄOMAN KÄYTTÖÄ

Viimeisten 15 vuoden aikana suurten konserni-
en/yritysten investoinnit ovat Suomessa vähentyneet. 2000-luvun alussa suuret, yli 500 henkilöä työllistävät, yritykset investoivat noin 60 % kaikista yritysten tekemistä investoinneista. Nykyään osuus on noin 45 prosenttia. Vähentyminen näkyy myös euroissa. Suuryritysten yhteenlasketut vuosittaiset investoinnit ovat vähentyneet noin 13 miljardista nykyiseen noin 9,5 miljardiin.

Osaselitys laskulle voi olla se, että suuret konsernit ovat ulkoistaneet tuotantoaan pienemmille yrityksille, mikä puolestaan on vähentänyt suurten yritysten omia investointeja. Toinen osaselitys on mahdollisesti se, että näiden yritysten investointeja on tehty Suomen sijaan ulkomaille. Toisaalta tuoreimmat tiedot teollisuuden investoinneista viittaavat siihen, että osa suurista teollisuusyrityksistä on viime aikoina lisännyt investointejaan Suomeen (EK:n investointitiedustelut 2008–2016). Vaikka suurimpien yritysten investoinnit Suomeen ovat vähentyneet, niiden investointiaste – investoinnit suhteessa arvonlisään – on edelleen pieniä yrityksiä korkeampi.

Erikokoisten yritysten investoinnit

Lähde: Ali-Yrkkö, Kuusi ja Maliranta (2017).

ETLA S17.1/f423

Huom. Kokoluokitus perustuu konsernitason lukuihin. Kirjoittajien laskelmat pohjautuen Tilastokeskuksen tilinpäätösaineiston yritystasoisesta raakadataan, konsernirekisteriin ja t&k-tilastoihin. Mukana ovat sekä kiinteät investoinnit että t&k-menot. Luvut ovat vuoden 2015 hinnoin.

Myös investointien rakenne on muuttunut. Arvon kasvattamisessa oleellisessa asemassa ovat eniten enemmän aineettomat investoinnit, kuten tutkimus ja tuotekehitys (t&k) sekä brändiin kohdistuvat panostukset (ks. Ali-Yrkkö, 2013). Tästä näkökulmasta aineettomien investointien vaikea kehitys on ongelmallista.

VIRO HAASTAA SUOMEN INVESTOINTIEN JA YRITYSTEN SIJAITILKILPAILUSSA

On selvää, että suurten yritysten kohdalla investointien sijaintipaikkakilpailu on globaalimpaa kuin pienten yritysten kohdalla. Suurten yritysten investointien mahdollisia kohteita voivat hyvin olla Intian tai Vietnamin kaltaiset maat. Pienemmillä yrityksillä vaihtoehdot löytyvät yleensä lähempää. Viro nousikin selvästi tärkeimmäksi Suomen kilpailijamaaksi koskien tuotannollisia investointeja. Ero seuraaviksi tullesiin Puolaan ja Yhdysvaltoihin oli selvä.

Analyysit paljastivat tärkeimmät tekijät, joihin teollisen investoinnin sijaintipaikkapäätökset oli-

vat perustuneet. Investoinnin suuntautuessa Suomen ulkopuolelle tärkeimmät tekijät olivat asiakkaiden läheisyys, joustavat työmarkkinakäytännöt, työvoiman saatavuus ja tuotantohenkilöstön työvoimakustannukset. Näistä kolme jälkimmäistä ovat sellaisia, joihin politiikalla voidaan ainakin jossain määrin vaikuttaa.

Valmistuksen lisäksi sijaintipaikkakilpailu koskee myös pääkonttoreita ja yrityksen muita toimintoja. Viro on noussut Suomen tärkeimmäksi kilpailijamaaksi myös tällä saralla. Erityisesti pienet, alle 50 työntekijän yritykset, ovat harkinneet pääkonttorin tai koko yritysten siirtoa ja useimmat niistä ovat olleet kiinnostuneita nimenomaan Viroota. Kyselyn perusteella Viron kolme tärkeintä houkutustekijää ovat yritysveroitus, muu verotus ja joustavat työmarkkinakäytännöt.

Viron asema investointien ja pääkonttorien sijaintipaikkavaihtoehtona Suomelle on merkittävä havainto. Vaikka Suomen yritysveroaste on tällä hetkellä EU-maiden keskiarvon alapuolella, niin keskiarvo ei välttämättä ratkaise kilpailua Suomen eduksi. Läheinen sijainti ja kielellinen samankaltaisuus yhdistettynä edellä mainittuihin houkutustekijöihin vetävät yrityksiä Suomesta Viroota.

KIINTEIDEN INVESTOINTIEN TUKESTA ON VAIKEA PERUSTELLA

Investointikehitykseen voidaan jossain määrin vaikuttaa talouspolitiikalla, jos yritysten investoinnit katsotaan yhteiskunnallisesta näkökulmasta liian alhaisiksi tai ne suuntautuvat epäoptimaalisella tavalla. Poliittikkatoimenpiteet ovat kuitenkin perusteltuja vain, jos investointeja rajoittavia markkinapuutteita tunnistetaan ja poliittikkatoimien avulla niitä voidaan tehokkaasti poistaa.

Yritykset saavat lisäksi vähintäänkin kohtuullisesti rahoitusta investoinneilleen. Kuten aiemmin mainittiin, ainakaan eurooppalaisessa mittakaavassa Suomessa ei näyttäisi olevan mitään yleistä vieraan pääoman saatavuuteen liittyvää ongelmaa. Toki on niin, että joitain investointeja jää toteutu-

matta tämän takia. On kuitenkin syytä pitää mielessä, että rahoitusjärjestelmän nimenomaisena tehtävänä on rahoittaa hyviä ja karsia huonoja hankkeita. Hyvä rahoitusjärjestelmä EI siis ole sellainen, jossa kaikki saavat rahoitusta. Emme näe erityistä tarvetta sille, että (pienien) yritysten lainarahoitukseen tulisi kohdistaa erityisiä yleisiä lisäpolitiikkatoimia. Tämän tutkimuksen perusteella emme kuitenkaan pysty ottamaan kantaa siihen, onko lainarahoituksessa katvealueita koskien esimerkiksi investointeja uuteen liiketoimintaan.

T&K-INVESTOINTIEN TUKEMISELLE LÖYTYY VAHVIMMAT PERUSTEET

Kokonaisuutena katsoen yritysten t&k-investointien kehitys Suomessa näyttää huolestuttavalta. Suomen korkea sijoitus kansainvälisessä t&k-vertailussa selittyy elektroniikkayritys Nokialla. Elektroniikkateollisuuden ulkopuolella yksityiset panostukset ovat hädin tuskin kehittyneiden maiden keskitasoa. Suomea koskevat analyysit osoittavat toisaalta, että t&k-tuilla on onnistuttu lisäämään yritysten t&k-toimintaa¹.

Näistä syistä t&k-tukia leikkaavassa innovaatiopolitiikassa olisi syytä tehdä täyskäännös. Leikkausten sijaan suosittelemme t&k-tukien nostamista. Samaan aikaan on myös hyvä löytää keinoja, joilla näiden tukien vaikuttavuutta voitaisiin parantaa. Mahdollisia keinoja ovat esimerkiksi:

1. Yritysten saama julkinen t&k-rahoitus tulisi painottua hankkeisiin, joilla pyritään radikaaleihin innovaatioihin sen sijaan, että rahoitettaisiin vain vähittäisiä (inkrementaalisia) uudistuksia. On nimittäin todennäköistä, että yritykset tekevät vähittäisiä uudistuksia joka tapauksessa. Tällöin julkisen tuen vaikutukset jäävät heikoiksi.
2. Panostusten tulisi tähdätä niiden yritysten innovointien lisäämiseen, jotka innovoivat tehokkaasti ja tuloksellisesti. Tätä päämäärää korostaa se, että radikaaleihin innovaatioihin kykenevien innovaattorien määrä on yhteiskunnassa rajallinen (Acemoglu ym. 2013; Maliranta ja Määttänen 2015; Maliranta, Määttänen ja Pajarinen 2016). Lisäksi par-

haat innovoijat tuottavat todennäköisesti eniten sellaisia ulkoisvaikutuksia, jotka parantavat myös muiden yritysten tuottavuutta.

3. Parhaat innovoijat yleensä harjoittavat merkittävän määrän innovointia omalla rahoituksella. Innovaatiopolitiikassa tulee kiinnittää paljon huomiota siihen riskiin, ettei julkinen rahoitus korvaisi yksityistä.
4. Tukipäätöksissä tulisi entistä paremmin ottaa huomioon, miten hankkeista tulee hyötyjä nimenomaan Suomen kansantalouteen. Yritysten toimiessa yhä kansainvälisemmin ei ole lainkaan itsestään selvää, että missä maissa hyödyt näkyvät.

ERITYISTÄ HUOMIOTA TULISI EDELLEEN KIINNITTÄÄ SUOMEN VEROTUKSEN KILPAILUKYKYYN

Vaikka Suomen yhteisöveroaste on alle kansainvälisen keskitason, se ei kuitenkaan välttämättä ratkaise kilpailua Suomen eduksi. Viron veromalli on ollut tärkeä vetovoimatekijä yrityksissä, jotka ovat siirtäneet koko toimintansa Viroon.

Tämä viittaa siihen, että hyvä keskimääräinen taso ei välttämättä ratkaise kilpailua Suomen eduksi, jos houkuttelevampi vaihtoehto on helposti saatavilla.

VIITE

¹ Esimerkiksi Ali-Yrkkö, 2008; Takalo, Tanayama ja Toivanen, 2013; Ebersberger ja Lehtoranta, 2008; Einiö, 2009.

KIRJALLISUUS

Acemoglu, D., Akcigit, U., Bloom, N. ja Kerr, W. R. (2013). Innovation, reallocation and growth. Bank of Finland, Discussion Papers No. 22/2013.

Ali-Yrkkö, J. (2008). *Essays on the Impact of Technology Development*. Helsinki School of Economics A-326. Helsinki,

Ali-Yrkkö, J. (2013). *Mysteeri avautuu, Suomi globaaleissa arvoverkostoissa* (in Finnish). ETLA B:257, Helsinki, Taloustieto Oy.

Ebersberger, B. ja Lehtoranta, O. (2008). Effects of Public R&D Funding. VTT Working Papers 100.

Einiö, E. (2009). R&D Subsidies and Company Performance: Evidence from Geographic Variation in Government Funding Based on the ERDF Population-Density Rule. *The Review of Economics and Statistics*, October 2014, Vol. 96, No. 4, Pages 710–728.

Hukkinen, J., Kajanoja, L., Kerola, E., Mäki-Fränki, P. ja Pylkkönen, P. (2015). Mistä investointien vaikeus johtuu? Raportti Talousneuvostolle, Suomen Pankki, 13.10.2015.

Maliranta, M. ja Määttänen, N. (2015). An augmented static Olley–Pakes productivity decomposition with entry and exit: Measurement and interpretation. *Economica*, 82, 1372–1416.

Maliranta, M., Määttänen, N. ja Pajarinen, M. (2016). Firm subsidies, wages and labor mobility. ETLA, ETLA Reports No. 60.

Pohjola, M. (1996). *Tehoton pääoma. Uusi näkökulma taloustemme ongelmiin*. WSOY.

Takalo, T., Tanayama, T. ja Toivanen, O. (2013). Estimating the Benefits of Targeted R&D Subsidies. *Review of Economics & Statistics*, 95(1), 255–272.

Wessman, R. (2016). Luonnollisen monopolin sääntely: Sähkön siirtohintaa Suomessa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 112, 198–207.

Aikaisemmin julkaistut artikkelit

Suhdanne ja The Finnish Economy and Society -aikakausjulkaisuissa aikaisemmin julkaistut artikkelit ovat luettavissa Etlan kotisivuilla osoitteessa www.etla.fi.

Suhdanne		
Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2016/2	Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa syksyllä 2016 Sote-uudistuksen loppusuora on pitkä Brexit ja Suomen talous Google-haut asuntohintojen ennustajana Digitaaliset alustat: kolmas aalto rantautuu – neljäs aalto nousee	Markku Kotilainen Tarmo Valkonen Markku Lehmus & Paavo Suni Joona Widgrén Timo Seppälä
2016/1	Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa keväällä 2016 Arvio yhteiskuntasopimuksen taloudellisista vaikutuksista Öljykriisit, tuotannon sopeutuminen ja raakaöljyn hinta Eroaako Iso-Britannia Euroopan unionista? Suomen Mittelstand – Löytyykö kasvu tästä yritysjoukosta? Politiikkaepävarmuus ja sen mittaaminen	Markku Kotilainen Henri Keränen, Markku Lehmus Paavo Suni Markku Kotilainen Jyrki Ali-Yrkkö Antti Kauhanen
2015/2	Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa syksyllä 2015 Kiinan talous rakennemuutoksen myllerryksessä Rakenteellisen rahoitusaseman mittaamisen vaihtoehtoja Palkat, kilpailukyky ja työpaikkarakenteiden uudistuminen	Markku Kotilainen Paavo Suni Tero Kuusi Mika Maliranta
2015/1	Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa keväällä 2015 Eläkeuudistusta tarvitaan edelleen Öljyn hinta, valuuttakurssimuutokset ja talouskehitys Cleantechin paluu – onko todellisuus edelleenkin tarua ihmeellisempää?	Markku Kotilainen Niku Määttänen Paavo Suni Annu Kotiranta, Antti Tahvanainen, Peter Adriaens, Maria Ritola
2014/2	Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa syksyllä 2014 Ukrainan kriisin vaikutukset taloudelliseen kasvuun Ukrainan kriisin taloudelliset vaikutukset Big Data: Google-haut ennustavat työttömyyttä Suomessa Euroopan kone- ja metallituoteteollisuudella on vahva asema – tulevan menestyksen avain on teollinen internet	Markku Kotilainen Markku Kotilainen Paavo Suni Joonas Tuhkuri Timo Nikinmaa
2014/1	Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa keväällä 2014 Tuotantokuilun arviointi reaaliajassa Eläkeuudistus ja tulonjako Maailmantalouden öljyriippuvuus pienenee hitaasti Ukrainan kriisi on kansainvälinen kriisi Suomea kaasutetaan	Markku Kotilainen Tuomo Virkola Niku Määttänen Paavo Suni Paavo Suni Hannu Hernesniemi

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2013/2	Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa syksyllä 2013 Milloin finanssipolitiikka on elvyttävää, milloin kiristävää? Kilpailukyky riippuu tuotanto- ja kuljetuskustannuksista Nimelliset ja reaaliset yksikkö(työ)kustannukset ja niiden osatekijät	Markku Kotilainen Tuomo Virkola Olavi Rantala Mika Maliranta
2013/1	Talouspoliittinen tilanne EU:ssa ja Suomessa keväällä 2013 Eläkeiän nostamisen vaikeudesta Digitaaliseen palveluyhteiskuntaan Ilmastopolitiikka alkaa jarruttaa talouskasvua	Markku Kotilainen Tarmo Valkonen Mika Pajarinen, Petri Rouvinen, Pekka Ylä-Anttila Olavi Rantala
2012/2	Euroopan ja Suomen taloudet saatava kestäväan kasvuun Arvioita eurokriisin ratkaisuehdotuksista Nokian osuus pienenee – ICT-sektorin kasvu palveluissa ja ohjelmistoissa	Markku Kotilainen Markku Kotilainen Jyrki Ali-Yrkkö, Petri Rouvinen, Pekka Ylä-Anttila
2012/1	Valtiontaloutta tasapainotettava kestäväällä tavalla Kestävyysvaje ja velkakriisi Valtioiden välisen vakaussopimuksen merkitys talous- ja rahaliitolle Investoidaanko Suomessa tarpeeksi? Kansainvälinen vertailu Älyä ja softaa koneisiin	Markku Kotilainen Tarmo Valkonen Markku Kotilainen Ville Kaitila Pekka Ylä-Anttila
2011/2	Kriisistä kriisiin: milloin tämä päättyy? Työmarkkinamuutosten rooli Saksan taloudellisessa menestyksessä 2000-luvulla Suomi on siirtynyt edelläkävijäksi Kaivostoiminnan kasvun kansantaloudelliset ja aluetaloudelliset vaikutukset	Markku Kotilainen Antti Kauhanen Jari Hyvärinen Olavi Rantala
2011/1	Julkisen talouden tasapainottaminen määrittää talouspolitiikan suuntaa Onko ETLA optimisti julkisen talouden kestävyys suhteen? Kiinan rooli globaalina tuotantolaitoksena ja maailmankaupan veturina? Taantuma hellittää – jatkuuko rakennekriisi?	Markku Kotilainen Tarmo Valkonen Jari Hyvärinen Pekka Ylä-Anttila
2010/2	Nousussa taas Teollinen tulevaisuus Tilinpidon uudistus muuttaa teollisuuden kustannuskilpailukyylaskelmia	Pasi Sorjonen Pekka Ylä-Anttila Reijo Mankinen
2010/1	Suhdannekäänne(kö)? Elintarvikkeiden hinnanmuodostus ja markkinoiden toimivuus	Pasi Sorjonen Markku Kotilainen, Heli Koski, Reijo Mankinen, Olavi Rantala

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2009/2	Suomen ja Yhdysvaltojen väliset taloussuhteet	Markku Kotilainen
2009/1	Talous ja politiikka Velka ja elvytys Kolme havaintoa yritysrahoituksesta Speculation and Commodity Prices Ruotsi, Suomi ja EMU	Sixten Korkman Sixten Korkman Ari Hyytinen Emanuele De Meo, Paavo Suni Sixten Korkman
2008/2	Talouden kasvuvauhti vuosina 2009-2028 Yliopistoranking – huuhaata vai arvokasta tietoa? Does Finland Suffer from Brain Drain?	Pasi Sorjonen Pia Nykänen Edvard Johansson
2008/1	Maailmantalous ja makrotalouspolitiikka On aika luopua asuntokauppojen varainsiirtoverosta Miksi leskirouva asuu yksin 120 neliön asunnossa? Sääntelyllä tasa-arvoon? The 2000's and the Renewal of World Steel Market	Sixten Korkman Pasi Sorjonen Niku Määttänen Edvard Johansson, Jenni Kellokumpu, Sami Napari Paavo Suni
2007/2	Mikä on Suomen kilpailukyky? Talouspolitiikan ensisijaiset tavoitteet globaalissa maailmassa	Pasi Sorjonen Matti Nyberg
2007/1	Voiko vahva talouskasvu jatkua? Tasavero on kuluttamisen verottamista Työsuhdeoptiot ja toimitusjohtajien palkkaus	Pasi Sorjonen Matti Nyberg Mikko Mäkinen
2006/2	Finanssipolitiikan liikkumatila ensi hallituskaudella Miten varautua väestön ikääntymiseen? Muotoilustako lisää potkua yritysten kilpailukyvyille ja menestykselle? Commodity Futures as Predictors of Future Spot Prices	Sixten Korkman Jukka Lassila, Niku Määttänen, Tarmo Valkonen Maarit Lindström, Mika Pajarinen, Pekka Ylä-Anttila Paavo Suni
2006/1	Onko investointien vähyys Suomessa talouspoliittinen ongelma? Suurin osa ulkomaisista investoinneista ei syrjäytä kotimaisia Global Venture Capital Investing: is Finland Missing Out on the Next Wave of International Economic Integration? EKP:n inflaatiotavoite ja inflaatio yksityiskohtaisen hinta-aineiston valossa	Pasi Sorjonen Olli-Pekka Oksanen Luis Leal Paavo Suni
2005/4	Raakaöljyn hinta on epävakaa, mutta se on kallistunut pysyvästi	Paavo Suni, Anthony de Carvalho

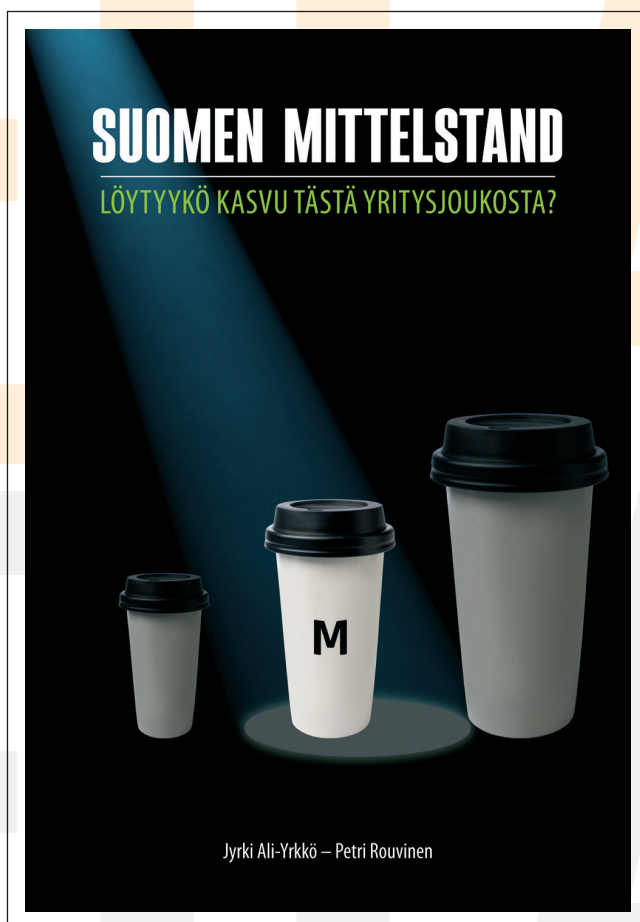
Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2005/3	Intialla on hyvät mahdollisuudet pitkäaikaiseen vahvaan talouskasvuun Mitä vastaan eläkevakuutuksella vakuutetaan?	Paavo Suni Niku Määttänen
2005/2	Kiinan kysynnän vahva kasvu nostanut raakaöljyn hintaa Suomalaisten yritysten kansainvälistyminen strategisten allianssien kautta	Paavo Suni Christopher Palmberg, Mika Pajarinen
2005/1	Töissä vai vapaalla? Ajankäytön vaikutus työllistymis- halukkuuteen Suomalaiset eivät ole outoja – uusia tuloksia kansainvälisestä työtyytyväisyystutkimuksesta	Olli-Pekka Ruuskanen Edvard Johansson
2004/4	Mitä kilpailukykyvertailut kertovat? Työmarkkinoiden sopimusjärjestelmää voidaan kehittää Ikääntyvä Suomi: riittääkö työvoimaa?	Pentti Vartia, Timo Nikinmaa Kari Alho Hannu Piekkola
2004/3	EU:n kemikaalilainsäädännön tiukentaminen heikentää teollisuuden kehitystä Kiina-ilmiö	Olavi Rantala Paavo Suni
2004/2	Suomi hyöttyy Venäjä-ilmiöstä Bioteollisuuden kasvupotentiaali ja terveydenhuollon kustannuskriisi Yrittäjien määrä ja taloudellinen menestys	Hannu Hernesniemi Raine Hermans, Martti Kulvik Edvard Johansson
2004/1	Suomen ja Venäjän taloussuhteet Luova tuho Suomen tehdasteollisuudessa	Markku Kotilainen Mika Maliranta
2003/4	Mitä tapahtuu, kun Yhdysvaltain talouden tasapainottomuudet korjaantuvat? Yritysten kilpailukyky lähtöisin edelleen kotimaasta – Suoma- laisten yritysten kansainvälinen liiketoiminta Itämeren alueella	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Maarit Lindström
2003/3	Kuluttajat ovat Yhdysvaltain talouskasvun riski Kilpailu Euroopan sähkömarkkinoilla kovenee	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Pekka Sulamaa
2003/2	ICT ei nosta tuottavuutta yksin, suoraan, automaattisesti tai välittömästi Tuotekehitys, tuotannon laadun paraneminen ja tuottavuuden kasvu Rahoitusjärjestelmän haasteet uudistuvassa taloudessa	Petri Rouvinen, Mika Maliranta Olavi Rantala Ari Hyytinen, Mika Pajarinen

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2003/1	Irakin sota, raakaöljyn hinta ja maailman talouskehitys Biotekniikkateollisuus Suomessa Biotekniikkayritysten globaalit markkinat Yritysskandaalit käynnistivät amerikkalaisen corporate governance -järjestelmän uudistukset	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Raine Hermans Terttu Luukkonen Mikko Mäkinen
2002/4	Sota, raakaöljyn hinta ja maailman talouskehitys Verotus kevenee Palkkaratkaisujen sisältö ja toteutuminen tulopoliitiikan aikakaudella	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Tarmo Valkonen Reijo Marjanen
2002/3	Avainklustereiden alueellinen työllisyyskehitys 2002-2006 Taloudellinen globalisaatio kehityksimaissa	Olavi Rantala Markku Kotilainen, Ville Kaitila
2002/2	Kohti eurooppalaista veroastetta Vapaa-ajan harrastukset houkuttavat eläkkeelle Ikääntyvän väestön sosiaalimenot	Hannu Kaseva, Pentti Vartia Pasi Huovinen, Hannu Piekkola Jukka Lassila, Tarmo Valkonen
2002/1	Suomi – maailman kilpailukykyisin? Lainsäädäntö vaikuttaa yritysrahoituksen saatavuuteen ja kustannuksiin Nopean kasvun aika ohi Venäjällä?	Petri Rouvinen, Pentti Vartia Ari Hyytinen Seija Lainela

SUOMEN MITTELSTAND

Jyrki Ali-Yrkkö – Petri Rouvinen

76 s. 24 euroa
(Tuotekoodi B270) ISBN 978-951-628-652-8

SOITA TAI TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

TOIMITUSJOHTAJA

Vesa Vihriälä

TUTKIMUS**Työmarkkinat ja osaaminen**

Tutkimusjohtaja: Rita Asplund

Tutkimuspäällikkö: Antti Kauhanen

Tutkija: Hanna Virtanen

Tutkimussihteeri: Pekka Vanhala

Tutkimusassistentti: Marja-Lisa Laukkonen

Kilpailu, innovaatio ja tuottavuus

Tutkimusjohtaja: Mika Maliranta

Tutkimuspäällikkö: Heli Koski

Tutkijat: Paolo Fornaro ja Nelli Valmari

Tutkimusassistentti: Maija Keskinen

Tutkimusharjoittelija: Juha Luukkonen

Julkinen talous ja talouspolitiikka

Tutkimusjohtaja: Niku Määttänen

Tutkimusneuvonantajat: Jukka Lassila ja Tarmo Valkonen

Tutkija: Tero Kuusi

Suunnittelija: Eija Kauppi

Tutkimusharjoittelija: Teemu Kokonmäki

Makrotalous, kansainvälinen talous ja suhdanteet

Tutkimusjohtaja: Markku Kotilainen

Tutkijat: Birgitta Berg-Andersson, Ville Kaitila,

Hannu Kaseva ja Markku Lehmus

Tutkimussihteeri: Sinikka Littu

Tieto ja teknologia

Tutkimusjohtaja: Petri Rouvinen

Tutkimusneuvonantaja: Aija Leponen

Tutkimuspäällikkö: Antti Tahvanainen

Tutkijat: Annu Kotiranta, Sirpa Maijanen, Juri Mattila,

Derek Sellin ja Timo Seppälä

HALLINTO

Markku Lammi, talous- ja hallintojohtaja

Kimmo Aaltonen, graafinen piirtäjä

Hannele Heikkinen, puhelinvaihteenhoitaja

Kirsti Jalaistus, taluspäällikkö

Ville Kinnula, siviilipalvelusmies

Petteri Larjos, atk-päällikkö

Pirjo Saariokari, toimistovirkailija

Tytti Sulander, viestintäpäällikkö

Christina Tigerstedt, atk-tukihenkilö

Minna Tokkari, toimitusjohtajan assistentti

ETLA SENIOR FELLOWS

Juha Alho, Professor, University of Helsinki, Department of Social Research, Helsinki, Finland

Jed DeVaro, Professor, Department of Management and Department of Economics, California State University, East Bay, United States

Ari Hyytinen, Professor, School of Business and Economics, University of Jyväskylä, Finland

Pekka Ilmakunnas, Professor, Aalto University School of Business, Helsinki, Finland

Takao Kato, Professor, Colgate University, NY, United States

Martin Kenney, Professor, University of California, Davis, United States

Mikko Ketokivi, Professor, IE Business School, Madrid, Spain

Olli Martikainen, Professor, Associate Research Fellow Helsinki, Finland

Aija Leponen, Associate Professor, Cornell University Ithaca, New York, United States

Joel Shalowitz, Professor, Kellogg School of Management, Evanston, United States

Otto Toivanen, Professor, Katholieke Universiteit Leuven, Leuven, Belgium

John Zysman, Professor, University of California, Berkeley, United States

Etlan tytäryrityksiä ovat **Etlätieto Oy** (projektitutkimus) sekä **Taloustieto Oy** (kustannustoiminta).

Etlätieto Oy

Toimitusjohtaja: Petri Rouvinen

Varatoimitusjohtaja: Jyrki Ali-Yrkkö

Projektitutkijat: Annu Kotiranta, Martti Kulvik,

Mika Pajarinen, Antti Tahvanainen ja Ilkka Ylhäinen

Taloustieto Oy

Markku Lammi ja Kimmo Aaltonen

ETLAn SUHDANNE-vuosikirja ilmestyy kaksi kertaa vuodessa. Se on yritysten ja yhteisöjen talouspoliittisen päätöksenteon, suhdanneseurannan, ennuste-toiminnan ja budjetoinnin tärkeä apuväline. SUHDANNE arvioi kansantalouden ja sen keskeisten sektorien kehitystä 1–5 vuotta eteenpäin.

SUHDANNE sisältää suhdannekatsauksen sekä artikkeleita ajankohtaisista aiheista.

Suhdannekatsaus käsittelee kansantalouden kannalta keskeisiä aiheita. Sellaisia ovat mm. kansainvälinen talous, investoinnit, kulutus, julkinen talous, tuotanto, ulkomaankauppa ja maksutase, vienti, tuonti, hinnat ja kustannukset, työllisyys ja rahoitusmarkkinat.

Suhdanteen tilaajat saavat käyttöönsä myös kaksi kertaa vuodessa ilmestyvän Toimialakatsauksen osoitteesta forecasts.etla.fi.

Suhdanne

VUOSIKIRJA 2017:1

Arkadiankatu 23 B
FIN-00100 HELSINKI
Puh. (09) 609 900
www.etla.fi

ISSN 0787-9342